

HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS

Praksis i studiene

En undersøkelse blant praksisveiledere, faglærere og studenter
ved fem profesjonsutdanninger

Ida Katrine Riksaasen Hatlevik

Januar 2012

Forord

Denne rapporten fokuserer på praksisopplæringen i sykepleierutdanningen, allmennlærerutdanningen, førskolelærerutdanningen, sosialarbeiderutdanningen (sosionom og barnevernspedagog) og fysioterapeututdanningen. Den baserer seg på tre spørreskjemaundersøkelser i hver utdanning: en blant praksisveiledere, en blant undervisningspersonalet (faglærere) ved universitet og høyskoler, og en blant studenter. Rapporten redegjør for betydningen av praksis i studiet, holdninger til praksis, forberedelse til, gjennomføring av, innhold i og etterarbeid i forbindelse med praksisoppholdene. I tillegg belyses samarbeid om praksis mellom praksissted og utdanningsinstitusjon, samarbeid innad ved praksisstedene, sammenheng mellom undervisning ved utdanningsinstitusjonene og læring ved praksisstedene, FoU-basert utdanning, studentenes læringsutbytte og overgang fra utdanning til profesjonsutøvelse.

Rapporten er utarbeidet på oppdrag av studieseksjonen ved Høgskolen i Oslo og Akershus som del av høgskolens kvalitetssikringsarbeid, med særlige henblikk på kvalitetssikring av praksis. Som ledd i dette kvalitetssikringsarbeidet har det tidligere blitt utarbeidet rapportene *Praksis og teori* (Hatlevik mfl. 2011) og *Fokus på praksisstudier og kvalitetssikring av praksis* (Grønn 2010a). Tidligere har Senter for profesjonsstudier utarbeidet rapporten *Avgangsstudenten* (Hatlevik 2009), der også praksisopplæringen var i fokus, samt rapporten *Førsteårsstudenten* (Frøseth og Smeby 2007) og rapporten om uteksaminerte studenters *Tilbakeblikk på utdanningen* (Frøseth og Caspersen 2008). De tre siste rapportene er basert på en longitudinell spørreskjemaundersøkelse blant studenter og nyutdannede profesjonsutøvere (StudData).

Takk til ansatte ved universitet og høyskoler som har bidratt til gjennomføring av undersøkelsen. Takk også til stipendiat Tone Dahl-Michelsen ved Senter for profesjonsstudier, høgskolelektor Hanne Hagland og seniorrådgiver Gro Mathilde Moldstad, begge ved Fakultet for helsefag, førsteamanuensis Frøydis Oma Ohnstad og rådgiver Ann Christin Fagerheim Arnesen, begge ved Fakultet for lærerutdanning og førstekonsulent Siri Fjeldheim ved Fakultet for samfunnsfag, alle ved Høgskolen i Oslo og Akershus, for viktige innspill i forbindelse med utarbeidelse av rapporten.

Stipendiat Ida K. R. Hatlevik har vært prosjektleder, gjennomført analysene og utarbeidet rapporten, under veiledning av professor Jens-Christian Smeby. Stipendiat Mette Løvgren har bidratt med noen dataanalyser. Stipendiat Jorunn Vindegg og seniorforsker Bente Abrahamsen har bidratt til gjennomføring av undersøkelsene. Vitenskapelig assistent Kjersti Nesje har tilrettelagt datafilene for analyser og utarbeidet en dokumentasjonsrapport for undersøkelsen blant praksisveilederne, og stipendiat Joakim Caspersen utarbeidet en dokumentasjonsrapport for undersøkelsen blant undervisningspersonalet.

Senter for profesjonsstudier, januar 2012

Oddgeir Osland

Innhold

Forord	3
Sammendrag og leseveiledning.....	7
1. Innledning	9
1.1 Praksisperiodenes rolle, og omfang og organisering i profesjonsutdanninger	10
1.2 Hovedfunn	14
1.3 Datagrunnlag og metode.....	19
1.3.1 Praksisveilederundersøkelsen.....	19
1.3.2 Faglærerundersøkelsen.....	20
1.3.3 Studentundersøkelsen.....	22
1.3.4 Dataanalyse	23
1.4 Rapportens oppbygging	23
2. Holdninger til praksis og konsekvenser for virksomheten.....	25
2.1 Praksisveiledernes og faglærernes holdninger til praksis.....	25
2.2 Konsekvenser av å ha praksisstudenter for virksomheten.....	26
3. Samarbeid om studentenes praksis.....	28
3.1 Samarbeid innad ved praksisstedene	29
3.1.1 Involvering og engasjement blant kollegiet ved praksisstedet i studentenes praksis	29
3.1.2 Ledelsens involvering	30
3.1.3 Samarbeid mellom praksisveiledere ved praksisstedet om vurdering av studentene	31
3.2 Samarbeid med lærestedene om praksis	31
3.2.1 Samarbeid mellom praksissted og utdanningsinstitusjon om praksisopplæringen.....	32
3.2.2 Tilstedeværelse fra høgskolens/universitets fagpersonale i praksisperioden.....	33
3.2.3 Etterspørsel fra utdanningsinstitusjonen etter praksisveileders erfaringer.....	35
3.2.4 Samarbeid med utdanningsinstitusjonen om vurdering av studentene	36
4. Forberedelse av praksisperiodene	39
4.1 Praksisveiledernes forberedelse til praksis	40
4.2 Faglærernes forberedelse til praksis	41

5.	Innhold i utdanningene	43
5.1	Vektlegging av teoretisk kompetanse.....	43
5.2	Vektlegging av praktiske ferdigheter og etisk og relasjonell kompetanse	45
5.3	Trening og øvelse i spesifikke ferdigheter	46
5.3.1	Fysioterapeututdanningen	47
5.3.2	Sykepleierutdanningen	48
5.3.3	Sosialarbeiderutdanningen	49
5.3.4	Førskolelærerutdanningen	50
5.3.5	Allmennlærerutdanningen.....	51
5.4	Forskningsbasert utdanning.....	52
6.	Veiledning av studenter i praksis	57
6.1	Antall studenter som den enkelte praksisveileder har veiledningsansvar for.....	57
6.2	Ressurser til praksisveiledningen	58
6.3	Tema for veiledningen.....	60
6.4	Vurdering av praksis og praksisveiledningen.....	61
7.	Sammenheng mellom teori og praksis	63
7.1	Praksisveiledernes og faglærernes kjennskap og holdning til læringsinnholdet ved henholdsvis utdanningsinstitusjonen og praksisstedene	63
7.2	Sammenheng mellom teori og praksis i praksisperiodene	65
7.3	Sammenheng mellom teori og praksis i undervisningen.....	69
8.	Studentenes læringsutbytte og mestring.....	71
8.1	Læringsutbytte	72
8.2	Mestring	73
8.3	Refleksjonskompetanse	73
8.4	Hvilke kompetanseområder har studentene problemer med?.....	75
8.5	Overgang til yrkeslivet	76
9.	Praksisveiledernes kompetanse, motivasjon og profesjonstilknytning.....	79
9.1	Vurdering av egen profesjonskompetanse.....	79
9.2	Vurdering av eget arbeid som praksisveileder	80
9.3	Vurdering av egen kompetanse og rolle når det gjelder skikkethetsvurdering	80
9.4	Hvorfor være praksisveileder?.....	82
9.5	Vurdering av eget forhold til profesjonen	84

10. Noen utfordringer	87
10.1 De pedagogiske utdanningene	87
10.2 Helsefagutdanningene	89
10.3 Sosialarbeiderutdanningen.....	91
10.4 Utfordringer knyttet til sammenheng mellom teori og praksis i lærerutdanningen og sykepleierutdanningen	92
Litteraturliste	95
Vedlegg	100

Sammendrag og leseveiledning

I denne rapporten undersøkes praksis som læringsarena i fem profesjonsutdanninger i Norge: sykepleie-, allmennlærer-, sosialarbeider-, førskolelærer og fysioterapeututdanningen. Vi ser særlig på tre sider ved utdanningskvaliteten: undervisningskvalitet, utdanningens relevans og resultat-kvalitet (se innledningen i kapittel 1 for begrepsavklaringer). Undersøkelsen bygger på spørreskjemaundersøkelser sendt til praksisveiledere, faglærere og studenter ved et utvalg høyskoler og universitet (se 1.3. for en nærmere framstilling av datagrunnlag og metode).

Noen **hovedfunn** i rapporten er:

- **Stor variasjon i omfang og utforming av praksis**
Sykepleier- og fysioterapeututdanningene har et langt større omfang av praksis enn de andre. I allmennlærer- og førskolelærerutdanningen forstås praksis som ensbetydende med ekstern veiledet praksis i henholdsvis skole eller barnehage, mens praksis i sykepleier-, fysioterapeut- og sosialarbeiderutdanningen også omfatter ferdighetstrening.
- **Variasjon mellom utdanningene i antall studenter praksisveilederen har veiledningsansvar for**
Ytterpunktene er sosialarbeiderutdanningen, hvor de fleste har ansvar for kun 1 student, og allmennlærerutdanningen hvor de fleste har ansvar for en gruppe på 4 studenter.
- **Å ha praksisstudenter er positivt for virksomheten**
Førskolelærerstudentene er de som i størst grad både oppleves som en ressurs og i minst grad som en belastning.
- **Praksis er en viktig læringsarena – men ervervet kompetanse varierer mellom profesjonene**
Ved alle utdanningene vurderer både praksisveilederne og faglærerne studentenes utbytte av praksisperiodene som svært stort, og som noe større enn utbyttet av undervisningen ved utdanningsinstitusjonene. Både studenter og praksisveiledere oppgir at studentene mestrer de oppgavene de utfører i praksisperiodene. Lærerstudentene har noe større problemer i forhold til sentrale ferdigheter og former for kompetanse, enn hva studentene i fysioterapeut- sykepleier- eller sosialarbeiderutdanningen har.
- **Samarbeid om studentenes praksis innad ved praksisstedet varierer mellom utdanningene**
Praksisveilederne oppgir at det å være praksissted er et kollektivt ansvar ved deres virksomhet. Førskolelærerutdanningen skiller seg positivt ut både når det gjelder støtte og engasjement fra kolleger i planleggingsfasen og ledelsens involvering i praksisopplæringen, mens allmennlærerutdanningen rapporterer lavest grad av involvering av kolleger i planleggingsfasen. Ledelsen i helse- og sosialfagene involverer seg i mindre enn i de pedagogiske utdanningene i praksisopplæringen.
- **Kompetente praksisveiledere**
Praksisveilederne vurderer gjennomgående egen profesjonskompetanse og eget arbeid som praksisveileder som svært høyt. Praksisveilederne i lærer- og

førskolelærerutdanningen skiller seg ut ved å ha større kjennskap til skikkethetsvurdering enn i de andre utdanningene.

- **Samarbeid mellom praksisveilederne og utdanningsinstitusjonene kan bli bedre**
Praksisveilederne er relativt tilfredse med samarbeidet med utdanningsinstitusjonene. Tilbud om etter- og videreutdanning av praksisveiledere er høyest i de pedagogiske utdanningene, og kunne med fordel vært høyere, spesielt i helse- og sosialutdanningene. Praksissted og utdanningsinstitusjon samarbeider ikke spesielt mye om vurdering av studentene, og det er noe uenighet mellom praksisveilederne og faglærerne om hvor mye det samarbeides.
- **Lite samarbeid om planlegging av praksisperioder mellom praksissted og utdanningsinstitusjon**, særlig i sosialarbeiderutdanningen. Allmennlærerutdanningen skiller seg positivt ut med størst grad av samarbeid om planlegging og størst kjennskap til utdanningens praksisplan.
- **Allmennlærer- og sykepleierutdanningen har størst utfordringer i forhold til å få til sammenheng mellom teori og praksis**
Lærerstudentene opplever i mindre grad sammenheng mellom teori og praksis i både undervisning og i praksisopplæringen sammenlignet med de andre studentgruppene, mens mangel på sammenheng i sykepleierutdanningen er mest fremtredende i undervisningen.
- **En større andel fysioterapeutstudenter enn lærerstudenter forventes å klare overgangen til yrkeslivet på en utmerket måte**
Både praksisveiledere og faglærere i de ulike utdanningene anslår at om lag 7 av 10 studenter vil klare overgangen til yrkeslivet på en utmerket måte. Tilsvarende andel for sykepleierstudentene, sosialarbeiderstudentene og førskolelærerstudentene er 6 av 10, mens andelen er om lag 5 av 10 for lærerstudentene.

Disse og andre hovedfunn (se 1.2 for en mer utdypende og nyansert framstilling) gir grunnlag for å diskutere hvilke særlige utfordringer praksisutdanningen har i de ulike studiene, og hva en kan lære av en slik sammenlignende undersøkelse. Selve analysen presenteres i kapitlene 2-9. I kapittel 10 diskuteres hovedfunnene mer systematisk, og med direkte adresse til hver enkel profesjonsutdanning. Kapitlet kan leses uavhengig av de foregående kapitlene.

1. Innledning

Høgskolen i Oslo har satt fokus på kvalitetssikring av praksis og styrking av praksis som læringsarena blant annet med bakgrunn i vedtak i høgskolestyret S-sak 2/2008. Tidligere har Trine Grønn, på oppdrag fra rektoratet ved Høgskolen i Oslo, foretatt komparative kartlegginger og analyser av utfordringer knyttet til kvalitet og kvalitetsutvikling av ekstern veiledet praksis ved 10 bachelorstudier ved Høgskolen i Oslo som har ekstern, veiledet praksis som krav i rammeplanen. Resultatene av Grønns arbeider er publisert i rapporten *Fokus på praksisstudier og kvalitetssikring av praksis* (Grønn 2010a) og rapporten *Fokus på praksisstudiene i helse- og sosialfagutdanningene* (Grønn 2010b). I disse rapportene går det blant annet frem at det er stor variasjon mellom de ulike utdanningene når det gjelder omfang og organisering av studienes praksis. I rapporten *Avgangsstudenten* (Hatlevik 2009) belyses studentenes vurdering av ulike sider ved praksis og rapporten *Praksis og teori* (Hatlevik mfl 2011) omhandler undervisningspersonalets oppfatninger av praksis. Rapporten *Praksis i studiene* supplerer de tidligere undersøkelsene ved å fokusere på praksisveiledernes vurdering av forhold knyttet til praksis i studiene. I denne rapporten trekkes også faglæreres og studenters vurderinger av praksis inn. Rapporten omfatter analyser av spørreundersøkelser rettet mot praksisveiledere, faglærere og studenter ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider- (sosionom og barnevernspedagog), førskolelærer og lærerutdanningen (allmennlærerutdanningen) ved et utvalg universitet og høgskoler.

Praksis er en sentral læringsarena i profesjonsutdanningene, og evaluering, kvalitetssikring og styrking av praksisperiodene er derfor en viktig del av høgskolens arbeid knyttet til utdanningskvalitet. **Utdanningskvalitet** er et vidt begrep som kan deles opp i en rekke underområder som undervisningskvalitet, resultatkvalitet, relevans, programkvalitet, rammekvalitet, inntakskvalitet, styringskvalitet, (Norgesnettrådet 1999). I denne rapporten drøftes forhold knyttet til de tre første underområdene.

Undervisningskvalitet beskriver kvaliteten på selve læringsarbeidet (programmet som handling) og omfatter kvaliteten på undervisningen og læringsarbeidet ved både utdanningsinstitusjonen og praksisstedene, samt studentenes egen innsats for tilegnelse av kunnskap og ferdigheter. Kvaliteten på undervisning og praksis er avhengig av undervisningspersonalets og praksisveiledernes faglige og pedagogiske kompetanse, og deres evne til «å utføre undervisning og veiledning slik at studentenes læringsutbytte blir best mulig» (Norgesnettrådet 1999, s. 35). Denne rapporten drøfter særlig den delen av utdanningskvaliteten som handler om kvaliteten på opplærings-, undervisnings- og veiledningstilbudet i praksisperiodene.

Rapporten tar også opp forhold som belyser relevans og resultatkvalitet. **Utdanningenes relevans** innebærer at en utdanning har de rette kvalitetene i forhold til den profesjon de utdanner til og det behov som samfunnet har. For profesjonsutdanninger handler dette om både å imøtekomme fremtidige arbeidsgiveres forventninger og at de nyutdannede kandidatene har gode forutsetninger for å utføre og tilegne seg nye ferdigheter knyttet til fremtidige arbeidsoppgaver som faller inn under den gitte profesjon. Relevans i profesjonsutdanningene har således å gjøre med at det er sammenheng mellom det studentene lærer i utdanningen og det som forutsettes av kompetanse for utførelse av yrket og videre

læring i den enkelte profesjon. Dette innebærer at det er sammenheng mellom det studentene totalt sett lærer i de enkelte utdanningene og det som forventes av kompetanse hos nyutdannede profesjonsutøvere. I tillegg innebærer relevans at det er sammenheng mellom den undervisningen som gis ved utdanningsinstitusjonene og det studentene erfarer som viktig og relevant kompetanse i praksisperiodene. Dette betyr ikke at de lærer det samme ved begge læringsarenaene, men at de ikke opplever det de lærer på en læringsarena som direkte motstridende av hva de erfarer på den andre, og at de i stedet får oppleve en videreføring og utdyping av læringsinnholdet når de beveger seg fra en arena til en annen. Rapporten belyser utdanningens relevans ved å se på samarbeid mellom opplæringsarenaene og sammenheng mellom undervisning ved høgskole og universitet og læring i praksisperiodene.

Resultatkvalitet har å gjøre med studentenes læringsutbytte, personlig utvikling og gjennomføring, og belyses her gjennom å se på studentenes utbytte av både teoretisk undervisning og praktisk opplæring, mestring av arbeidsoppgaver, evne til kritisk refleksjon og hvordan nyutdannede vil klare overgangen til yrkeslivet.

Det er til dels store forskjeller mellom utdanningene i omfang og opplegg for praksis (Grønn 2010a), noe som i og for seg ikke er uventet siden de utdanner til ulike profesjonsfelt med ulike praksistradisjoner. Når en sammenligner undervisning og praksis på tvers av utdanningene må det tas hensyn til særtrekk ved de enkelte profesjonene. Likevel kan det tenkes at de ulike utdanningene kan ha noe å lære av hverandre. Rapporten har et komparativt perspektiv nettopp for å få frem forskjeller. Dette kan i sin tur bidra til at de enkelte utdanningene kan nytte seg av de andres erfaringer.

1.1 Praksisperiodenes rolle, og omfang og organisering i profesjonsutdanninger

Profesjonsutdanninger utdanner til bestemte yrker, og praksiskunnskap og praktiske ferdigheter er en sentral del av profesjonenes kunnskapsgrunnlag. Grimen (2008) peker på at praktisk kunnskap "kjennetegnes av at kunnskapens form og innhold ikke lar seg løsrive fra dem som har den, og fra situasjoner hvor den blir lært og anvendt" (s. 76). Grimen redegjør videre for at all kunnskap kan overføres, men at ikke all kunnskap kan uttrykkes verbalt eller overføres gjennom beskrivelser alene. Ferdigheter og praksiskunnskap uttrykkes best gjennom praktisk utøvelse og tilegnes best gjennom å observere, imitere og selv få prøve ut under veiledning. I tillegg er profesjonenes kunnskapsgrunnlag i stor grad fragmentert, det vil si de bygger på vitenskapelig kunnskap fra mange ulike fagdisipliner, og kunnskapsgrunnlaget er ikke primært bundet sammen av en omfattende teori, men av de krav som stilles i den praktiske yrkesutøvelsen (Grimen 2008). At deler av opplæringen foregår i praksisfeltet kan derfor både bidra til at studentene selv får tilegnet seg nødvendige praktiske ferdigheter, i tillegg til at det kan være med på å utvikle studentenes forståelse for betydningen av teoretisk kunnskap som redskap for å reflektere over og forbedre praksis. Tidligere internasjonale studier har vist at praksisopphold i utdanningen kan ha positiv effekt på studenters læring og prestasjoner, og lette overgangen til yrkeslivet (Mansfield 2011). Undersøkelsen blant studenter (Hatlevik 2009, Smeby 2010) viser også at studenter er mer fornøyd med praksisopplæringen enn de er med utdanningen sett under ett.

Profesjonsutdanningene denne rapporten omhandler har tradisjon for å gi deler av sin opplæring i tilknytning til praksis i det yrkesfeltet de utdanner til. Det er imidlertid til dels stor variasjon i hvilken type praksis, hvilken utforming og hvilket omfang praksis har i de ulike utdanningene.

De utdanningene som her omtales har det til felles at de er relativt korte, på 3-4 år og leder frem til yrker som kan betegnes som velferdsstatens yrker (Smeby og Mausethagen 2011). Alle utdanner de til profesjoner som innebærer stor grad av menneskelig samspill i profesjonsutøvelsen, og kan omtales som såkalte relasjonsprofesjoner (Moos, Kreijsler og Laursen 2004) og omsorgsprofesjoner (Barnett, Becher og Cork 1987). Imidlertid skiller yrkespraksisen for de ulike profesjonene seg på vesentlige områder, både i arbeidsoppgaver og i hvilke typer relasjoner de skal etablere til sine respektive pasienter/klienter/elever. Helse- og sosialarbeidere arbeider med å forebygge, hele eller lindre skade og sykdom, og man forholder seg til stadig nye, men som oftest til en og en klient/pasient om gangen. Lærere og førskolelærere skal gjennom opplæring og undervisning bidra til barns og unges utvikling og læring. Lærere må forholde seg til mange barn om gangen, det blir lite en-til-en tid, men man har som oftest en relativt stabil elevgruppe. I alle de profesjonene som her er i fokus må man altså være i stand til å bygge opp et forhold til sine elever/klienter/pasienter for å motivere dem til læring, endring og handling, selv om varigheten og intensiteten i disse relasjonene vil variere. Sykepleiere og fysioterapeuter kommer ofte fysisk tett innpå sine pasienter etter relativt kort tid, for deretter kun se dem for en tidsavgrenset periode, for så ikke ha mer kontakt. Førskolelæreres og læreres arbeid fordrer at de på en annen måte enn helsearbeiderne, ser barnets følelsesmessige og intellektuelle utrustning og behov. De blir viktige personer i et barns liv, og deres forhold blir av relativ lang varighet. Mens sosialarbeidere vil møte en god del klienter og familier som ikke selv ber om hjelp. Gitt disse ulikhetene er det ikke overraskende at det er forskjeller i hva slags praksis og hvilke aktiviteter som inngår i praksisperioden. Hensikten med å ha et komparativt perspektiv, er å undersøke om de enkelte utdanningene kan ha noe å lære av hverandre, samtidig med at en tar hensyn til særtrekk ved den enkelte profesjonen.

I tillegg til at det er store vesensforskjeller i hva de ulike profesjonenes praksis faktisk innebærer, er det store forskjeller mellom utdanningene i omfang av praksis og i hvilke aktiviteter som kan regnes som en del av praksisstudiene (Grønn 2010a). I lærerutdanningen og førskolelærerutdanningen er praksis ensbetydende med ekstern veiledet praksis på henholdsvis skole eller barnehage, mens det i sykepleierutdanningen, fysioterapeututdanningen og sosialarbeiderutdanningen både omfatter ferdighetstrening ved utdanningsinstitusjonen og ekstern veiledet praksis (Grønn 2010a). Ved fysioterapeututdanningen ved Høgskolen i Oslo gis ferdighetstrening i 1. og 2. studieår og studentene blir undervist og øver på fysioterapeutiske undersøkelser og behandling av medstudenter. Deler av den eksterne praksisen gis som ”intern praksis” hvor studentene under veiledning av høgskolens egne ansatte tar i mot og behandler pasienter i egnede lokaler ved høgskolen. Den resterende delen av den eksterne praksisen gis i kommunehelsetjenesten, helseforetak og i eksterne bedrifter.

Tabell 1 gir en oversikt over omfanget av praksis i henhold til rammeplanen for hver utdanning.

Tabell 1 Oversikt over omfang av praksis i studiepoeng for hver utdanning.

	Totalt omfang av praksis	Omfang av ferdighetstrening	Omfang av ekstern, veiledet praksis
Fysioterapeututdanningen	75 sp	30 sp	45 sp
Førskolelærerutdanningen	30 sp ¹		30 sp ¹
Sosialarbeiderutdanningen	42 sp	12 sp	30 sp
Sykepleierutdanningen	90 sp	15 sp	75 sp
Allmennlærerutdanningen	30-33 sp ¹		30-33 sp ¹

¹ Krav til omfang oppgis ikke i studiepoeng, men i uker, og er 20-22 uker for allmennlærerutdanningen og 20 uker for førskolelærerutdanningen. Dersom man regner studieåret som 40 uker med en uttelling på 60 sp, kan 1 uke beregnes til å tilsvare 1,5 sp, og 20-22 uker tilsvarer 30-33 sp (Grønn 2010a:21). Sp = studiepoeng.

Tabell 1 viser at i henhold til rammeplanene for de enkelte utdanningene skal sykepleierutdanningen bestå av totalt 90 studiepoeng praksis (15 studiepoeng ferdighetstrening og 75 studiepoeng ekstern veiledet praksis), fysioterapeututdanningen av totalt 75 studiepoeng praksis (30 studiepoeng ferdighetstrening og 45 studiepoeng ekstern veiledet praksis), sosialarbeiderutdanningen av totalt 42 studiepoeng praksis (12 studiepoeng ferdighetstrening og 30 studiepoeng ekstern veiledet praksis). I rammeplanene for førskolelærerutdanningen og allmennlærerutdanningen omfatter ikke praksis ferdighetstrening, men praksis forstås som det samme som ekstern veiledet praksis. Rammeplanene for de to lærerutdanningene omtaler heller ikke omfang av praksis i studiepoeng, men i uker. Ved førskolelærerutdanningen er kravet 20 uker praksis, og ved allmennlærerutdanningen er kravet 20-22 uker praksis. I følge Grønn (2010a: 21) kan en ved å regne studieåret som 40 uker med en uttelling på 60 studiepoeng, beregne 1 uke som tilsvarende 1,5 studiepoeng, og da tilsvarer 20-22 uker 30-33 studiepoeng.

Grønns rapport (2010a) viser at det er stor variasjon mellom utdanningene i når ekstern praksis er plassert i studiet, hvor lange praksisperiodene er og hvilke former for praksis som gis. Alle utdanningene inneholder periodepraksis, som innebærer veiledet praksis der studentene er ute i et gitt antall hele uker i strekk, og blir vurdert til bestått/ikke bestått. Én utdanning (fysioterapeututdanningen) har observasjonspraksis, som innebærer at studentene i noen timer/dager observerer profesjonell praksis, uten selv å utføre brukerrettet arbeid. To utdanninger har introduksjonspraksis (førskolelærer- og allmennlærerutdanningene) som minner om observasjonspraksis, men er av noe lengre varighet (1-2 uker) og er veiledet av en fagperson.

- Sykepleierutdanningen har periodepraksis fordelt over alle tre studieårene, med hovedvekt på 2 og 3 året.

- Fysioterapeututdanningen har praksis alle tre årene med hovedtyngden det siste året, fordelt i observasjonspraksis 1. året og periodepraksis 2. og 3. året. Deler av den eksterne praksisen gis internt i høgskolens egne lokaler/poliklinikker og deler av gis reelt eksternt i private og offentlige helseforetak.
- Allmennlærerutdanningen har introduksjonspraksis i første året og periodepraksis fordelt forholdsvis likt over de tre første årene, som del av den obligatoriske biten av utdanningen.
- Førskolelærerutdanningen har introduksjonspraksis første året og periodepraksis alle tre årene, hovedtyngden av praksis er i 1. og 2. studieår.
- Sosialarbeiderutdanningen har periodepraksis fordelt forholdsvis likt på første og tredje studieår.

Hvor mange studenter som utplasseres på hvert praksissted og hvor mange studenter hver praksisveileder har veiledningsansvar for varierer noe mellom utdanningene, se delkapittel 6.1. I følge NIFU STEPs kartlegging av praksisbasert høyere utdanning (Brandt 2005) får studentene i den eksterne praksisen primært veiledning av yrkesutøvere fra egen profesjon i praksisfeltet, og følges i varierende grad opp av undervisningspersonalet fra egen utdanningsinstitusjon. Oppfølging av studenter i praksis fra høgskolens ansatte belyses i delkapittel 3.2.2.

Ved Høgskolen i Oslo og Akershus er det i hovedsak administrasjonene ved hver avdeling som har som sin oppgave å fordele studentene til praksisplasser, samt sikre at nødvendige avtaler og dokumenter som beskriver forventninger og krav utdanningene har, er på plass. Fysioterapeututdanningen har imidlertid i stor grad overlatt til studentene selv å finne praksisplasser til 1. og 2. studieår, og da helst på eget hjemsted. Ved sykepleierutdanningen kan en søke om et bestemt praksissted i 2. året, men kun 10 % benytter seg av dette. Ved sosialarbeiderutdanningene kan studentene komme med forslag til alternative praksissteder. Ved allmenn- og førskolelærerutdanningene kan ikke studentene selv foreslå, men oppfordres til å danne grupper forut for utplassering og via studweb melde seg på ledig praksisskole/barnehage (Grønn 2010a: 54-55).

Selv om det er vesentlige forskjeller i hva slags arbeidsoppgaver utdanningene kvalifiserer til, kan en undres på om alle forskjellene kan begrunnes ut fra profesjonenes særtrekk. Ved å ha et komparativt perspektiv, kan en bidra til å reise noen spørsmål knyttet til ulikhetene mellom utdanningenes praksis. Er det for eksempel gode grunner til at omfang og organisering av praksis er så ulik, eller er det et utslag av tilfeldige historiske tradisjoner? Hvordan fungerer de ulike formene for praksis innenfor hver av utdanningene, er det noe de ulike utdanningene kan lære av hverandre?

1.2 Hovedfunn

Her angis rapportens hovedfunn punktvis. Rekkefølgen på funnene er ikke etter prioritet viktighet, men følger hovedsakelig rekkefølgen i rapporten.

- **Stor variasjon i omfang og utforming av praksis**

Det er stor variasjon i omfanget av, utformingen av og innholdet i de ulike utdanningenes praksis. Sykepleier- og fysioterapeututdanningene har et langt større omfang av praksis enn de andre. I lærer- og førskolelærerutdanningen forstås praksis som ensbetydende med eksternt veiledet praksis i henholdsvis skole eller barnehage, mens praksis i sykepleier-, fysioterapeut- og sosialarbeiderutdanningen også omfatter ferdighetstrening. Når en sammenligner resultatene av vurderinger av forhold knyttet til praksis i de ulike utdanningene må dette tas med i betraktning. Likevel er det enkelte forskjeller i praksisveiledernes vurderinger som det vil være interessant å få løftet frem.

- **Variasjon mellom utdanningene i antall studenter praksisveilederen har veiledningsansvar for**

Ytterpunktene er sosialarbeiderutdanningen, hvor de fleste har ansvar for kun en student, og lærerutdanningen hvor de fleste har ansvar for en gruppe på 4 studenter.

- **Tidsressurser til praksisveiledning oppleves som mest mangelfullt i sykepleierutdanningen**

Opplevelse av tilstrekkelige tidsressurser er lavest blant praksisveilederne i sykepleierutdanningen, og markant høyest i førskolelærerutdanningen. Vi har ikke data på hvordan dette oppleves i lærerutdanningen, imidlertid er det lærerutdanningen som har høyest avtalt timetall til praksisveiledning. For å få ytterligere forståelse for hva som ligger bak sykepleierveiledernes opplevelse av manglende tidsressurser til veiledning i sykepleierutdanningen er det behov for videre studier. Denne undersøkelsen gir ikke svar på om dette for eksempel henger sammen med generelt stort arbeidspress blant sykepleiere og/eller om det kan henge sammen med at tidsressurs til veiledning ikke er spesifikt timetallfestet i helsefagutdanningenes praksisavtaler.

- **Å ha praksisstudenter er positivt for virksomheten**

Praksisveilederne vurderer det å ha praksisstudenter som overveiende positivt for virksomheten, og førskolelærerstudentene er de som i størst grad både oppleves som en ressurs og i minst grad som en belastning. Dette er ikke et uventet resultat tatt i betraktning av den type praksis de ulike studentgruppene har. Det er rimelig å anta at en førskolelærerstudent tidligere i sin praksis kan delta og bidra relativt selvstendig i den daglige virksomheten i en barnehage enn hva tilfelle er for eksempel for sykepleierstudenter på et sykehus. Mange førskolelærerstudenter har også selv erfaring fra å jobbe som pedagogiske medarbeidere i barnehager.

- **Samarbeid om studentenes praksis innad ved praksisstedet varierer mellom utdanningene**

Praksisveilederne oppgir at det å være praksissted er et kollektivt ansvar ved deres virksomhet. Imidlertid varierer både opplevelse av støtte underveis fra kollegiet og ledelsen, og involvering av kolleger i planlegging av praksis mellom utdanningene.

Førskolelærerutdanningen skiller seg positivt ut i forhold til de andre utdanningene både når det gjelder støtte og engasjement fra kolleger i planleggingsfasen og ledelsens involvering i praksisopplæringen. Praksisveilederne i allmennlærerutdanningen derimot rapporterer lavest grad av involvering av kolleger i planleggingsfasen. Mens praksisveilederne i helse- og sosialfagene oppgir i markant lavere grad enn i de pedagogiske utdanningene at ledelsen involverer seg i praksisopplæringen gjennom for eksempel å følge opp praksisveilederne.

Praksisveilederne i helsefagutdanningene samarbeider med kolleger om vurdering av studenter i noe større grad enn i de pedagogiske utdanningene.

- **Samarbeid mellom praksisveilederne og utdanningsinstitusjonene kan bli bedre**
Praksisveilederne er relativt tilfredse med samarbeidet med utdanningsinstitusjonene. Tilbud om etter- og videreutdanning av praksisveiledere varierer mellom utdanningene, tilbudet er høyest i de pedagogiske utdanningene.

Praksissted og utdanningsinstitusjon samarbeider ikke spesielt mye om vurdering av studentene, og det er noe uenighet mellom praksisveilederne og faglærerne om hvor mye det samarbeides. I fysioterapeututdanningen og førskolelærerutdanningen oppgir faglærerne at det samarbeides i langt større grad med praksisstedene om studentenes vurdering, enn praksisveilederne rapporterer.

- **Lite samarbeid om planlegging av praksisperioder mellom praksissted og utdanningsinstitusjon**

Praksisveilederne er godt kjent med de respektive praksisplanene utdanningene har. Imidlertid foregår det lite planlegging av praksisperiodene sammen med utdanningsinstitusjon, særlig i sosialarbeiderutdanningen. Allmennlærerutdanningen skiller seg positivt ut med størst grad av samarbeid om planlegging og størst kjennskap til utdanningens praksisplan, sammenlignet med de andre utdanningene.

- **Ønske om involvering av faglærere i planlegging av praksisperiodene**

Det er enighet blant praksisveiledere og faglærer i helse- og sosialfagene at faglærerne bør være involvert i planlegging av praksisperiodene. Faglærerne i sykepleierutdanningen oppgir i markant større grad å bruke god tid på å planlegge praksisperioder sammen med studentene, og faglærere i sykepleier- og i førskolelærerutdanningen oppgir i noe større grad å forberede sine studenter godt til praksisperioder enn faglærerne i de andre utdanningene.

- **Språk mellom praksisveilederes og faglæreres opplevelse av interessen for praksisveiledernes erfaringer**

Praksisveilederne er gjennomgående mer negative i sin vurdering av både etterspørsel etter, hensyntagen til og mulighet til å være med på videreutvikling av praksisopplæringen, enn hva faglærernes vurderinger skulle tilsi.

- **Utdanningsinstitusjonene tar hensyn til praksisveiledernes bekymringsmeldinger**

Både praksisveiledere og faglærere i alle de fem utdanningene oppgir at utdanningsinstitusjonene tar hensyn til praksisveiledernes bekymringsmeldinger om enkeltstudenter.

Praksisveilederne i fysioterapeututdanningen og førskolelærerutdanningen legger ned mer arbeid i vurdering av studentene sammenlignet med praksisstedene i de andre utdanningene.

- **Praktisk, relasjonell og etisk kompetanse vektlegges i stor grad**

Studentenes utvikling av både praktisk, relasjonell og etisk kompetanse vektlegges i stor grad i alle de fem utdanningene, både i praksisperiodene og i undervisningen ved utdanningsinstitusjonen.

- **Forskningsbasert utdanning sterkest vektlagt i fysioterapeututdanningen**

Forskningsbasert utdanning vektlegges i større grad blant praksisveilederne i fysioterapeututdanningen sammenlignet med sykepleier- og sosialarbeiderutdanningene. I undersøkelsen blant faglærerne skilte både sykepleier- og fysioterapeututdanningen seg ut ved å vektlegge formidling av forskningsforståelse i større grad enn i sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen.

- **Ulikhet i grad av veilederstyring og studentmedvirkning når det gjelder veiledningens innhold**

Praksisveiledningen i førskolelærer- og sosialarbeiderutdanningen er noe mindre veilederstyrt enn i de andre utdanningene, og disse studentgruppene har noe større medvirkning på innholdet i egen veiledning. Det er rimelig å anta at dette har sammenheng både med formen på praksisveiledningen og antallet studenter som veiledes samtidig. I sykepleier- og fysioterapeututdanningen foregår mye av veiledningen underveis knyttet til den praktiske utførelsen av ulike typer profesjonsarbeid, og i lærerutdanningen er det som regel en gruppe på fire studenter som veiledes samtidig.

- **Positive vurderinger av forhold knyttet til praksiskvalitet**

Generelt oppgis det å være god kontakt mellom studenter og praksisveiledere. Både studenter og praksisveiledere har overveiende positive vurderinger av ulike forhold knyttet til praksiskvalitet, men praksisveilederne er i mange tilfeller enda mer positive enn studentene. Det er sammenheng mellom ulike beskrivelser av praksisens- og

veiledningens innhold, særlig er det sterke sammenhenger mellom graden av hjelp til studentene med å integrere teori og praksis og ulike andre beskrivelser som oppmuntring til kritisk refleksjon over egen praksis og tilbakemeldinger fra praksisveileder på forsøk på egen yrkesutøvelse.

- **Allmennlærer- og sykepleierutdanningen har størst utfordringer i forhold til å få til sammenheng mellom teori og praksis**

Praksisveiledernes, faglærernes og studentenes vurderinger av sammenheng mellom teori og praksis i utdanningen tyder på at allmennlærer- og sykepleierutdanningen har størst utfordringer i å få dette til på en god måte. Lærerstudentene opplever i mindre grad sammenheng mellom teori og praksis i både undervisning og i praksisopplæringen sammenlignet med de andre studentgruppene, mens mangel på sammenheng i sykepleierutdanningen er mest fremtredende i undervisningen.

Faglærerne i allmennlærerutdanningen er mer kritiske i forhold til hva som vektlegges i praksisperiodene enn faglærerne i de andre utdanningene, og oppgir å ha større problemer med å trekke inn studentenes praksiserfaringer i undervisningen på en god måte. I tillegg oppgir praksisveilederne i allmennlærerutdanningen at de i noe mindre grad knytter observasjoner til teori i praksisveiledningen.

- **Praksis er en viktig læringsarena**

Praksisveilederne vurderer ikke uventet verdien av praksisopplæring noe høyere enn faglærerne, men begge grupper er positive til studentenes læring i praksisperiodene.

Ved alle de fem utdanningene vurderer både praksisveilederne og faglærerne studentenes læringsutbytte av praksisperiodene som svært stort, og som noe større enn utbyttet av teoriundervisningen ved utdanningsinstitusjonene. Både studenter og praksisveiledere oppgir at studentene mestrer de oppgavene de utfører i praksisperiodene. Imidlertid opplever praksislærerne at allmennlærerstudentene har noe større problemer i forhold til sentrale ferdigheter og kompetanseområder, enn hva studentene i fysioterapeut- sykepleier- eller sosialarbeiderutdanningen har.

- **En større andel fysioterapeutstudenter enn allmennlærerstudenter forventes å klare overgangen til yrkeslivet på en utmerket måte**

Både praksisveiledere og faglærere i de ulike utdanningene anslår at om lag 7 av 10 studenter vil klare overgangen til yrkeslivet på en utmerket måte. Tilsvarende andel for sykepleier-, sosialarbeider- og førskolelærerstudentene er 6 av 10, mens andelen er om lag 5 av 10 for lærerstudentene. Det kan være noe uklart hva som legges i å klare overgangen til yrkeslivet på en utmerket måte. Det vil trolig alltid være et visst gap mellom utdanning og praktisk profesjonsutøvelse. Det er mulig at vurderingen av dette utsagnet kan sees på som en form for helhetsvurdering av studentenes sluttkompetanse sett i forhold til fremtidige arbeidsgivers forventning til nyutdannede kandidater. I så tilfelle kan dette tolkes som at en større andel av fysioterapeutstudentene enn allmennlærerstudentene vurderes til å oppnå den sluttkompetansen arbeidsgivere forventer og de krav som stilles til profesjonsutøvelse når man er ny på en

arbeidsplass. Det å være lærer innebærer en kompleks arbeidshverdag, og det er umulig gjennom utdanningen å forberede studenter på alle eventualiteter i profesjonsutøvelsen. Det man imidlertid kan forvente er at lærerutdanningen har lagt et godt grunnlag for den enkelte lærers videre læring og kompetanseutvikling i sitt arbeid i skolen. Slik sett er ikke de nyutdannede ferdig utlært i den forstand at de kan alt like godt som erfarne profesjonsutøvere, noe som understreker viktigheten av god oppfølging av nyutdannede når de står i sin første jobb. I denne forbindelse er det særlig positivt med mentorordningen for nyutdannede lærere som nylig er innført i grunnskolen.

- **Kompetente praksisveiledere**

Praksisveilederne vurderer gjennomgående egen profesjonskompetanse og eget arbeid som praksisveileder som svært høyt. Praksisveilederne i lærer- og førskolelærerutdanningen skiller seg ut ved å ha større kjennskap til skikkethetsvurdering enn praksisveilederne i de andre utdanningene. Hva forskjellene i kjennskap til skikkethetsvurdering kan skyldes og i hvilken grad helse- og sosialfagene burde ha en større kjennskap til dette, kan være et interessant tema for videre studier, ikke minst tatt i betraktning at så store deler av sykepleierstudentenes opplæring foregår i praksis.

- **Noe ulike drivkrefter bak valget om å bli praksisveileder**

Praksisveilederne i førskolelærer- og lærerutdanningen ser ut til i større grad selv å ha valgt å bli praksisveiledere og i større grad å se positive konsekvenser av det å være praksisveileder for utførelsen av deres eget arbeid. Som kontrast oppgir sykepleierne i større grad enn i andre utdanninger å ha blitt pålagt oppgaven med å være praksisveiledere.

1.3 Datagrunnlag og metode

Denne rapporten bygger på flere spørreskjemaundersøkelser rettet mot praksisveiledere, faglærere (undervisningspersonalet) ved utdanningsinstitusjonene og studenter.

Når man leser resultatene som presenteres i denne undersøkelsen er det viktig å bemerke seg at alle dataene som omhandler lærerutdanningen er samlet inn før grunnskolelærerutdanningsreformen som ble implementert høsten 2010. Det vil si at resultatene først og fremst er gjeldende for allmennlærerutdanningen i tiden like før reformen. Mange av utfordringene allmennlærerutdanningen sto overfor vil antakeligvis også ha relevans for kvalitetssikring og utvikling av de nye lærerutdanningene.

1.3.1 Praksisveilederundersøkelsen

Undersøkelsene blant praksisveiledere (øvingslærere¹) i allmennlærerutdanningen ble gjennomført av Senter for profesjonsstudier, som en del av prosjektet Nyutdannede læreres mestring av yrket (NYMY-prosjektet) i 2008. Det ble foretatt en elektronisk spørreundersøkelse blant lærere og praksisveiledere ved 111 grunnskoler som har avtale om å være praksisskole med en allmennlærerutdanningsinstitusjon. Totalt svarte 2205 lærere hvorav 389 var praksisveiledere, og svarprosenten er på 62 %.²

Undersøkelsen blant praksisveiledere i førskolelærerutdanningen (øvingslærere¹ i norske øvingsbarnehager) ble gjennomført av Senter for profesjonsstudier i samarbeid med TNS Gallup våren 2009, på oppdrag av NOKUT, og er en del av prosjektet Meistring av førskulelærarrolla i eit arbeidsfelt med lekmannspreg (MAFAL-prosjektet). Øvingsbarnehager tilknyttet 8 høgskoler³ ble kontaktet. Totalt svarte minst én øvingslærer fra 264 øvingsbarnehager – noe som tilsvarer en svarprosent på 71 prosent av øvingsbarnehagene. Totalt svarte 536 øvingslærere (heretter omtalt som praksisveiledere) på undersøkelsen, hvorav 252 var styrere i barnehagene (Løvgren 2009). Undersøkelsen blant praksisveiledere i førskolelærerutdanningen inneholder mange av de samme spørsmålene som undersøkelsen blant praksisveilederne i allmennlærerutdanningen.

Utforming av spørreskjemaundersøkelsene blant praksisveiledere ved fysioterapeut-, sykepleier- og sosialarbeiderutdanningene, tok delvis utgangspunkt i undersøkelsene blant praksisveilederne ved allmennlærerutdanningen og førskolelærerutdanningen. Men en god del spørsmål ble utelatt og enkelte andre spørsmål ble inkludert. Dette innebærer at enkelte tema har blitt mer omfattende undersøkt blant praksisveilederne fysioterapeut-, sykepleier- og sosialarbeiderutdanningene. Enkelte av spørsmålene i praksisveilederundersøkelsen overlapper også med undersøkelsen blant faglærerne og studentene.

Skjemaet til praksisveiledere i fysioterapeut-, sykepleier- sosialarbeiderutdanningene ble utarbeidet i samarbeid med representanter fra utdanningene og undersøkelsen ble gjennomført

¹ I allmennlærer- og førskolelærerutdanningen brukes betegnelsen øvingslærer om ansatte ved praksisinstitusjonen som veileder studentene i praksis. I denne rapporten omtales denne gruppen som praksisveiledere.

² <http://hio.no/content/view/full/57424>

³ Høgskolen i Oslo, Høgskolen i Bergen, Høgskolen i Bodø, Høgskolen i Volda, Universitetet i Stavanger, Høgskolen i Telemark, Høgskolen i Vestfold og Dronning Mauds Minne Høgskole (Løvgren 2009).

høsten 2010 og våren 2011. I fysioterapeututdanningen ved Høgskolen i Oslo og Akershus har studentene veiledet praksis både i såkalt intern praksis i høgskolens poliklinikker i tillegg til ekstern praksis i private og offentlige helseforetak. Undersøkelsen blant praksisveilederne i fysioterapeututdanningen inkluderer bare praksisveilederne i ekstern praksis for 3dje-års studenter. Tabell 2 gir oversikt over antall praksisveiledere som har besvart (n) og svarprosent for de tre utdanningene.

Tabell 2 Praksisveiledere ved fysioterapeut-, sosialarbeider- og sykepleierutdanningene som har besvart undersøkelsen høsten 2010 og våren 2011. Antall og svarprosent.

	Fysioterapeut- utdanningen		Sosialarbeider- utdanningen		Sykepleier- utdanningen	
	Svarprosent	n	Svarprosent	n	Svarprosent	n
Høgskolen i Oslo	71	30	62	97	30	111
Høgskolen i Volda			51	23		
Høgskolen i Bergen	69	18	53	10	32	10
Høgskolen i Bodø			51	15		
Høgskolen i Lillehammer			32	7		
Høgskolen i Sør- Trøndelag	60	51	38	46	34	58
Universitetet i Tromsø	62	18			23	10
Universitetet i Agder			69	39	34	64
Totalt	64 %	117	53 %	237	32 %	253

Tabell 2 viser at for fysioterapeut- og sosialarbeiderutdanningen er svarprosenten kurant, henholdsvis 64 % og 53 %, mens den er relativt lav (32 %) for sykepleierutdanningen. Det ble foretatt omfattende grep i tillegg til purring for å få opp svarprosenten blant sykepleierne, som å tilby spørreskjema i papirformat og ikke bare elektronisk. I tillegg ble dekanene ved de ulike sykepleierutdanningene involvert i å be kontaktsykepleierne ved de enkelte praksisstedene om å oppfordre praksisveilederne om å besvare undersøkelsen. På den ene side kan det tenkes at den lave svarprosenten for praksisveilederne i sykepleierutdanningen skyldes at det er de mest dedikerte praksisveilederne som har besvart undersøkelsen, og at svarene for denne gruppen praksisveiledere bærer preg av dette. På den andre side er det en stor andel av sykepleierne som ikke har tilgang til pc på jobb og derfor ikke får besvart undersøkelsen i arbeidstiden. I hvilke grad det er noen systematiske forskjeller mellom oppfatninger om studentenes praksis blant praksisveiledere i sykepleierutdanningen som har eller ikke har tilgang til pc i forbindelse med jobb vites ikke. Den lave svarprosenten blant sykepleierne er derfor en stor svakhet, og dataene for denne gruppen må tolkes med varsomhet.

1.3.2 Faglærerundersøkelsen

Undersøkelsene blant faglærere i allmennlærerutdanningen ble gjennomført som en del av prosjektet Nyutdannede læreres mestring av yrket (NYMY-prosjektet). I 2008 gjennomførte Senter for profesjonsstudier en elektronisk spørreundersøkelse blant faglærere ved

allmennlærerutdanningen ved 19 høyskoler / universitet. Totalt 545 faglærere ved høyskole/universitet svarte, og svarprosenten er på om lag 60 % for faglærere.⁴

For faglærere i fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider- og førskolelærerutdanningene ble det utarbeidet en undersøkelse som tok delvis utgangspunkt i undersøkelsen blant faglærerne og praksisveilederne ved allmennlærerutdanningen, men hvor en god del spørsmål ble utelatt og enkelte andre spørsmål ble inkludert. Dette innebærer at enkelte tema har blitt mer omfattende undersøkt blant faglærere i fysioterapeut-, sykepleier- og sosialarbeider- og førskolelærerutdanningene. Enkelte av spørsmålene overlapper også med undersøkelsen blant studentene.

Skjemaet til faglærerne i fysioterapeut-, sykepleier- og sosialarbeider- og førskolelærerutdanningene ble testet i november 2009 på ansatte fra alle fire utdanningsgruppene som deltok, men fra andre høyskoler enn de som var med i utvalget. Undersøkelsen ble gjennomført elektronisk per e-post i løpet av høsten 2009 og januar 2010. Tabell 3 gir en oversikt over antall faglærere som har besvart (n) og svarprosent for de fire utdanningene fordelt på lærested.

Tabell 3 Faglærere ved fysioterapeut-, førskolelærer-, sosialarbeider- og sykepleierutdanningene som har besvart undersøkelsen høsten 2009 og våren 2010. Antall og svarprosent.

	Fysioterapeut- utdanningen		Førskolelærer- utdanningen		Sosialarbeider- utdanningen		Sykepleier- utdanningen	
	Svarprosent	n	Svarprosent	n	Svarprosent	n	Svarprosent	n
Høgskolen i Oslo	67	22	57	52	60	39	71	64
Høgskolen i Volda			53	16	73	16		
Høgskolen i Bergen	61	14	50	29	75	15	70	40
Høgskolen i Bodø			55	11	83	10	64	25
Høgskolen i Lillehammer					83	24		
Høgskolen i Sør- Trøndelag	53	10			75	24	55	35
Universitetet i Stavanger			69	27	64	21	63	15
Universitetet i Tromsø	82	9	82	23			70	19
Universitetet i Agder			61	30	64	7	62	32
Totalt	65 %	55	60 %	188	72 %	156	67 %	230

Tabell 3 viser at svarprosenten totalt blant faglærere ved fysioterapeututdanningen er 65 %, ved førskolelærerutdanningen 60 %, ved sosialarbeiderutdanningen 72 % og ved sykepleierutdanningen 67 %.

⁴ <http://hio.no/content/view/full/57424>

1.3.3 Studentundersøkelsen

Besvarelsene fra studenter som gikk i sitt tredje studieår våren 2007, som er brukt i denne rapporten er hentet fra StudData. StudData er en spørreskjemaundersøkelse som gjennomføres og ledes av Senter for profesjonsstudier ved Høgskolen i Oslo og Akershus. Totalt deltar 20 profesjonsutdanninger ved 11 høyskoler i undersøkelsen, selv om ikke alle utdanninger og studiesteder er representert i alle panel. StudData er en database hvor data samles inn via spørreskjema på fire tidspunkt (faser), ved starten av utdanningen, slutten av utdanningen, 3 år etter endt utdanning og 6 år etter endt utdanning. I StudData deltar individer som har startet sin utdanning til forskjellige tidspunkt (ulike panel/kull). I denne rapporten benyttes data fra fase 2 for panel 3⁵. Det vil si studenter som gikk i sitt tredje studieår våren 2007. I allmennlærerutdanningen, som er fireårig, blir studentene spurt i sitt tredje obligatoriske studieår. I det fjerde året i allmennlærerutdanningen skal studentene selv velge studieemner, og om lag en tredjedel får innpassing av tidligere utdanning. Dette innebærer at en del av lærerstudentene er på slutten av sin fireårige allmennlærerutdanning, mens en del har ett år igjen. Kun de studentgrupper ved hver enkelt institusjon som utgjorde minimum 50 % av utvalget er tatt med i datagrunnlaget. Se tabell 4 for oversikt over antall studenter som har besvart (n) og svarprosent for de fem utdanningene fordelt på lærested.

Tabell 4 Studenter ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen som har besvart undersøkelsen våren 2007. Antall og svarprosent.

	Fysioterapeut- Utdanningen ¹		Sykepleier- Utdanningen ²		Sosialarbeider- utdanningen ³		Førskolelærer- utdanningen ⁴		Allmennlærer- utdanningen ⁵	
	Svar- prosent	n	Svar- prosent	n	Svar- prosent	n	Svar- prosent	n	Svar- prosent	n
Høgskolen i Oslo			65	289	67	71	55	92	70	170
Høgskolen i Volda					90	89	50	20	77	54
Høgskolen i Bergen	66	36			86	55	52	96	70	138
Høgskolen i Bodø					65	39	75	24		
Høgskolen i Lillehammer					84	129				
Høgskolen i Sør-Trøndelag	58	36	85	157	68	109				
Universitetet i Stavanger					55	47				
Totalt	62 %	72	71 %	446	74 %	539	53 %	239	71 %	362

¹ Svarprosenten for Høgskolen i Oslo var på 48 % og vurdert som for lav til at å bli inkludert i datamaterialet.

² Svarprosenten for Høgskolen i Bergen var på 41 % og for Høgskolen i Bodø på 29 %.

³ Svarprosenten for barnevernspedagogutdanningen ved Høgskolen i Oslo var på 27 % og ved Universitetet i Stavanger på 35 %.

⁴ Svarprosenten for Universitetet i Stavanger var på 42 %.

⁵ Svarprosenten for Høgskolen i Sør-Trøndelag på 36 %, for Høgskolen i Bodø var på 33 % og for Universitetet i Stavanger var på 27 %.

⁵ <http://hio.no/Enheter/Senter-for-profesjonsstudier-SPS/StudData/Dokumentasjonsrapport-for-StudData-3-fase-2>

Av tabell 2, 3 og 4 ser vi at flere av utdanningene har respondenter ved en rekke høyskoler. Praksisveilederne, faglærerne og studentene er i de fleste tilfeller tilknyttet de samme utdanningsinstitusjonene, med enkelte unntak. Tidligere Høgskolen i Oslo har respondenter blant både praksisveiledere, faglærere og studenter ved alle utdanningene, med unntak av studenter i fysioterapeututdanningen.

1.3.4 Dataanalyse

Sammenligningen av resultatene fra de ulike utdanningene begrenses av i hvilken grad både antall respondenter og svarprosenten er høy nok til at dette gir meningsfulle resultater. Alle forskjeller som kommenteres i denne rapporten er statistisk signifikante ($p < 0.05$). Av enkelte figurer kan en få inntrykk av at det er forskjeller i praksisveiledernes/ faglærernes/studentenes vurderinger ved de ulike utdanningene, uten at disse forskjellene er statistisk signifikante, eller at bare forskjeller mellom noen av utdanningene er det. Dette skyldes at noen av gruppene er relativt små, som for eksempel fysioterapeututdanningen. Jo lavere antall respondenter i en gruppe, jo større må forskjellene være for at de skal være statistisk signifikante. Dette innebærer at en forskjell i vurderingen til praksisveilederne ved allmennlærerutdanningen og sykepleierutdanningen, ikke behøver å være like stor som en forskjell i vurderingen til for eksempel praksisveilederne ved fysioterapeututdanningen og sosialarbeiderutdanningen, for å bli signifikant.

De ulike spørsmålene praksisveilederne, faglærerne og studentene har besvart er gitt på fem-, seks- og syvpunktskalaer hvor kun ytterpunktene er oppgitt, som 'helt uenig' til 'helt enig', 'ingen' til 'svært mye', 'ikke i det hele tatt' til 'i svært stor grad' og 'ingen' til 'alle'. For å gjøre rapporten mer leservennlig benyttes også andre betegnelser som er ment å beskrive hvor på skalaen respondentenes gjennomsnitt befinner seg. Disse betegnelse er altså ikke svarkategorier de kunne krysse av på, men våre tolkninger ut fra hvor på skalaen resultatene befinner seg. Det er et gjennomgående trekk at gjennomsnittene for praksisveiledernes, faglærernes og studentenes vurderinger i mange tilfeller plasserer på i overkant av midt på skalaen. Det kan være vanskelig å tolke hva dette faktisk innebærer ut over at de er mer enige enn uenige i påstanden. Det er imidlertid i mange tilfeller interessante forskjeller mellom de ulike utdanningene i gjennomsnittsskår, og hovedfokuset i kommentarene til resultatene i denne rapporten er knyttet til nettopp forskjeller og likheter mellom utdanningene.

1.4 Rapportens oppbygging

I denne innledningen har vi kort redegjort for praksisperiodenes plass og betydning i profesjonsutdanningene. Videre oppsummerte vi hovedfunn og resultater presentert i denne rapporten, samt at vi har gitt en kort beskrivelse av datagrunnlag og metode. I de neste kapitlene (2-9) - følger en nøyere gjennomgang av resultatene tematisk hvor resultatene for de ulike utdanningene presenteres, sammenlignes og kommenteres. Til hvert tema som behandles i denne rapporten, gis en kort innledning og presentasjon av hva som er undersøkt. I etterkant av hver enkelt figur/tabell kommenteres resultatene som er illustrert i den aktuelle figuren/tabellen. Der det er relevant sees resultatene i sammenheng med resultater fra andre undersøkelser.

I det siste kapitlet (kap. 10) gis en avsluttende betraktning knyttet til enkelte av de resultatene som er presentert. Dette kan leses uavhengig av de foregående kapitlene.

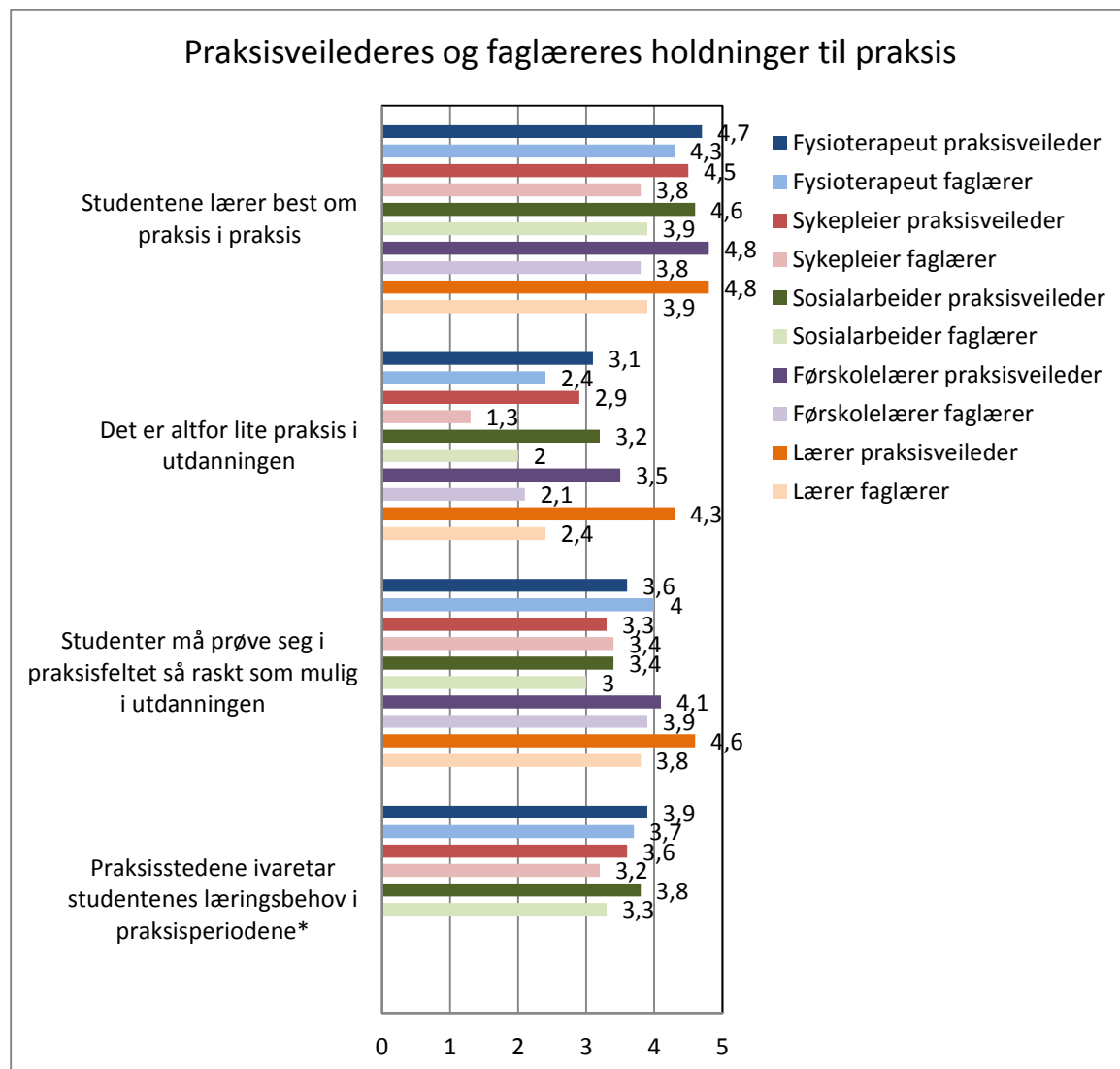
2. Holdninger til praksis og konsekvenser for virksomheten

Praksisveiledernes og faglærernes holdninger til praksis kan virke inn på og avspeile hvordan praksisperiodene fungerer, hvordan de forberedes og hvordan studentenes praksiserfaringer trekkes inn i undervisningen. I denne undersøkelsen har vi kartlagt både praksisveiledernes og faglærernes holdninger til en rekke forhold knyttet til praksis. Videre utdypes praksisveiledernes holdninger til praksis ved også å se på hvilke konsekvenser de opplever det å ha praksisstudenter har for deres arbeid.

2.1 Praksisveiledernes og faglærernes holdninger til praksis

Praksisveiledernes og faglærernes holdninger til praksis er kartlagt gjennom fire påstander som tar for seg om studentene lærer best om praksis i praksis, vurdering av praksisens omfang, hvor raskt studentene bør ut i praksis og om praksisstedet ivaretar studentenes læringsbehov i praksisperiodene.

Figur 1 Praksisveiledernes og faglærernes holdninger til praksis ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktsskala (0 'Helt uenig' til 5 'Helt enig'). Gjennomsnitt.

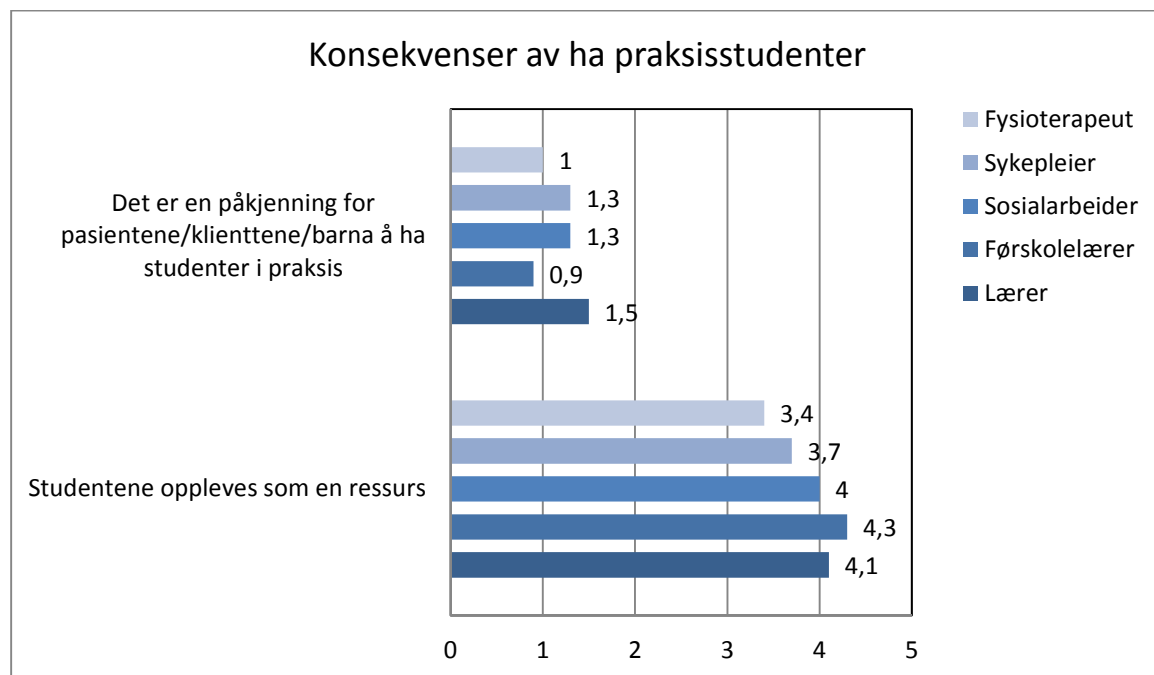
* Påstanden om at praksisstedene ivaretar studentenes behov ble ikke stilt til praksisveiledere i førskolelærer- og allmennlærerutdanningen.

Figur 1 indikerer ikke uventet at praksisveilederne ved alle de fem utdanningene vurderer praksisopplæringen svært høyt og noe høyere enn faglærerne. Praksisveilederne er gjennomgående mer enige enn faglærerne i at studentene lærer best om praksis i utdanningen, at praksisstedene ivaretar studentenes læringsbehov i praksisperiodene og at det er altfor lite praksis i utdanningen. Praksisveilederne i allmennlærerutdanningen er de som er aller tydeligst på at studentene har for lite praksis og må prøve seg i praksisfeltet så raskt som mulig. Det er også i denne utdanningen vi finner størst sprik mellom praksisveiledernes og faglærernes vurdering når det gjelder omfang av praksis.

2.2 Konsekvenser av å ha praksisstudenter for virksomheten

Praksisveiledernes vurderinger av konsekvenser for virksomheten av å ha praksisstudenter er kartlagt ved to påstander. Den ene påstanden er positivt formulert og ser på i hvilken grad studentene oppleves som en ressurs, mens den andre er negativt formulert og belyser i hvilken grad det oppleves som en påkjenning for pasienter/klienter/barna.

Figur 2 Praksisveiledernes vurdering av konsekvenser for virksomheten ved å ha praksisstudenter ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktsskala (0 'Helt uenig' til 5 'Helt enig'). Gjennomsnitt.

Av figur 2 ser vi at praksisveilederne generelt vurderer det positivt for virksomheten å ha praksisstudenter. Studentene rapporteres i liten grad å være en påkjenning for pasientene/klientene/barna, og de oppleves i stor grad som en ressurs. Førskolelærerstudentene skiller seg ut som den gruppen som i størst grad oppleves som en ressurs og som i minst grad oppleves som en påkjenning for barna. Dette kan skyldes at mange av førskolelærerstudentene tidligere har jobbet som ufaglærte pedagogiske medarbeidere/assistenter i barnehager, og kjenner barnehagehverdagen godt. Smeby (2011) påpeker at barnehager er et yrkesfelt med et lekmannspreg og at både førskolelærere og pedagogiske medarbeidere (assistenter) i stor grad har overlappende arbeidsoppgaver. Det kan

derfor tenkes førskolelærerstudentene i større grad kan ta del i de fleste av barnehagens daglige gjøremål enn hva de andre studentgruppene kan.

Samlet sett viser figur 1 og 2 at selv om både praksisveilederne og faglærerne er positive til praksisopplæringen, så vurderer praksisveilederne gjennomgående praksisveiledningen enda høyere enn faglærerne. Praksisveilederne vurderer også det å ha praksisstudenter som overveiende positivt for virksomheten, og førskolelærerstudentene er de som i størst grad både oppleves som en ressurs og i minst grad som en påkjenning.

3. Samarbeid om studentenes praksis

Samarbeid mellom praksisveileder, kolleger og ledelse internt ved praksisstedet er viktig for å sikre at kvaliteten på studentenes praksis ikke står og faller med hvem som er utnevnt som deres praksisveileder. Videre er samarbeid mellom praksisveilederne og studentenes faglærere viktig både for å legge til rette for at det er samsvar mellom det studentene lærer i undervisningen ved utdanningsinstitusjonen, og for at praksisveilederens evalueringer tas hensyn til i vurdering av studentene og at deres erfaringer positivt kan bidra til å utforme den enkelte utdanning.

Studentenes praksis ble tidligere stort sett finansiert ved at utdanningsinstitusjonene inngikk avtaler med og betalte direkte den enkelte praksisveilederne (øvingslærerne), som fungerer som veiledere og undervisere for studentene i praksisfeltet, eller som i sykepleierutdanningen at utbetalingene gikk til den avdelingen den enkelte praksisveileder var knyttet til, og benyttet til kompetansefremmende tiltak ved den konkrete avdelingen.

I 2002 ble dette endret for de pedagogiske utdanningene, og utdanningsinstitusjonene har i dag avtale med den enkelte grunnskole/barnehage. Praksisveilederne (øvingslærerne) er nå kun tilsatt hos sin hovedarbeidsgiver og har øvingslærerfunksjonen som del av sin stilling. Det finnes en sentral avtale angående praksisopplæring som gjelder alle utdanningsinstitusjoner⁶ og forholdsvis omfattende lokale avtaler for hver høgskole/universitet.

I helse- og sosialsektoren ble det i 2006 foretatt en tilsvarende endring. I korte trekk innebærer omleggingen at et beløp tilsvarende det som tidligere ble avsatt til praksisveiledning skulle overføres til samarbeidsmidler. Ordningen med samarbeidsmidler innebar en overgang fra at den enkelte praksisveileder eller den avdeling praksisveileder tilhørte fikk betaling per student til at praksisinstitusjonene i samarbeid med utdanningsinstitusjonene måtte konkurrere om midler. Formålet var å skape bedre samarbeid mellom utdanningsinstitusjon og praksisfelt, bedre praksisopplegg og praksisveiledning, bedre integrering av teori og praksis i utdanningene og mer praksisnær forskning og utviklingsarbeid (Caspersen 2011). Evaluering av ordningen viser at den har fungert godt for fysioterapeut og sykepleie, mens den ikke har fungert like godt for sosialt arbeid (Caspersen 2011). En stor andel av de som opplever at ordningen med samarbeidsmidler fungerer godt, oppgir at det tette samarbeidet med praksisfeltet har bidratt til at samarbeidet er blitt mer forpliktende og mer forutsigbart, noe som igjen har gjort det lettere både få til god veiledning av studentene og å komme frem til gode og relevante prosjekter. I tillegg har samarbeidsmidlene medvirket til kompetanseheving i utdanningen og i praksisfeltet, noe som igjen har medvirket til at veiledningen av studentene har blitt bedre. De som mener ordningen har fungert dårlig oppgir at størrelsen på utdanningsinstitusjon og praksisfelt blir avgjørende for å nå frem i konkurransen om samarbeidsmidlene, fordi det å få til et godt samarbeid både krever personal og økonomiske ressurser, noe som kun større institusjoner har (Caspersen 2011).

⁶ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/rundskriv/2005/rundskriv-f-04-05.html?id=109530>

Koblingen mellom undervisningen ved utdanningsinstitusjonen og opplæringen i praksisfeltet er en av profesjonsutdanningenes store utfordringer (Heggen 2010). Tidligere studier viser at det er store forskjeller mellom hvordan ulike utdanninger organiserer praksisdelen av studiet (Grønn 2010a) (se også delkapittel 1.2). I hvilken grad praksisveilederne og faglærerne hjelper studentene med å knytte praksiserfaringer til relevant teorikunnskap belyses i kapittel 7. I dette kapitlet belyses spesielt hvordan praksisveilederne vurderer samarbeidet om studentenes praksis, både samarbeid mellom kollegene, men også samarbeid med den enkelte utdanningsinstitusjonen. I de tilfeller der faglærere ved utdanningsinstitusjonen eller studenter er bedt om å ta stilling til tilsvarende utsagn, blir dette også gjort rede for.

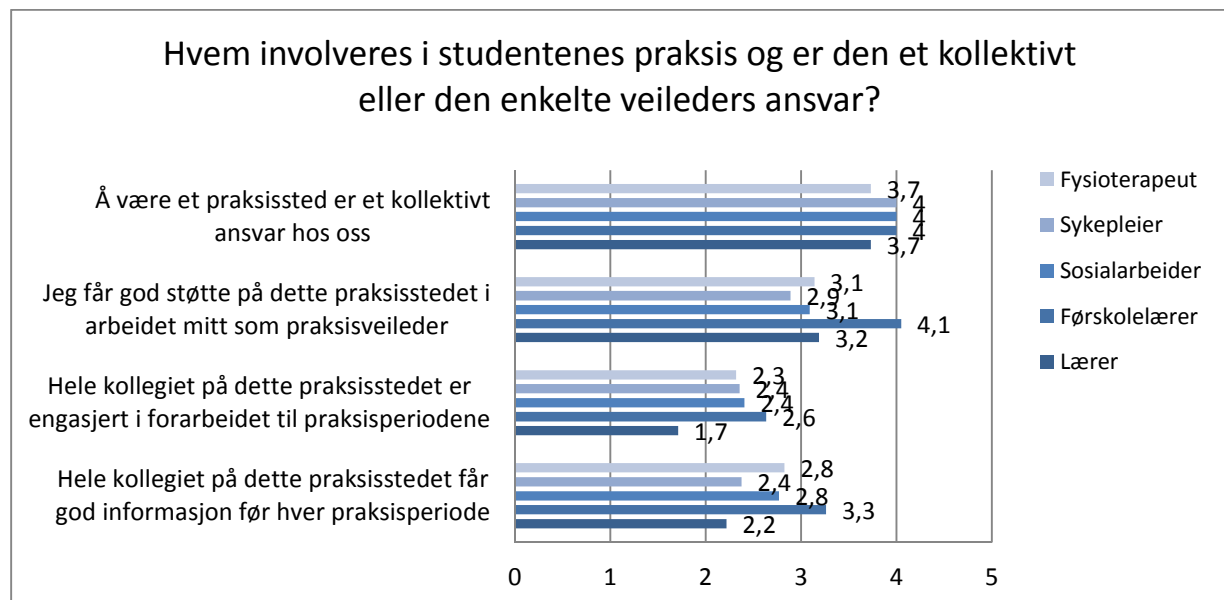
3.1 Samarbeid innad ved praksisstedene

I og med overgangen fra å lønne den enkelte praksisveileder/avdeling, til å inngå samarbeid med praksisinstitusjoner i helse- og sosialfagutdanningene, bør en kunne forvente en viss grad av samarbeid ved praksisstedene om veiledning av studentene. Dette gjelder både kollegiet seg imellom og at ledelsen til en viss grad involverer seg i innholdet i studentenes praksis, i det minste ved å følge opp praksisveilederne.

3.1.1 Involvering og engasjement blant kollegiet ved praksisstedet i studentenes praksis

Praksisveilederne vurderer av hvem som har ansvar for studentenes praksis, i hvilken grad de opplever støtte ved sin arbeidsplass i deres arbeid som praksisveileder og om resten av kollegiet ved praksisstedet involveres i studentenes praksis presenteres i figur 3.

Figur 3 Praksisveilederne vurdering av hvem som har ansvar for og som involveres i praksisopplæringen ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'Helt uenig' til 5 'Helt enig'). Gjennomsnitt.

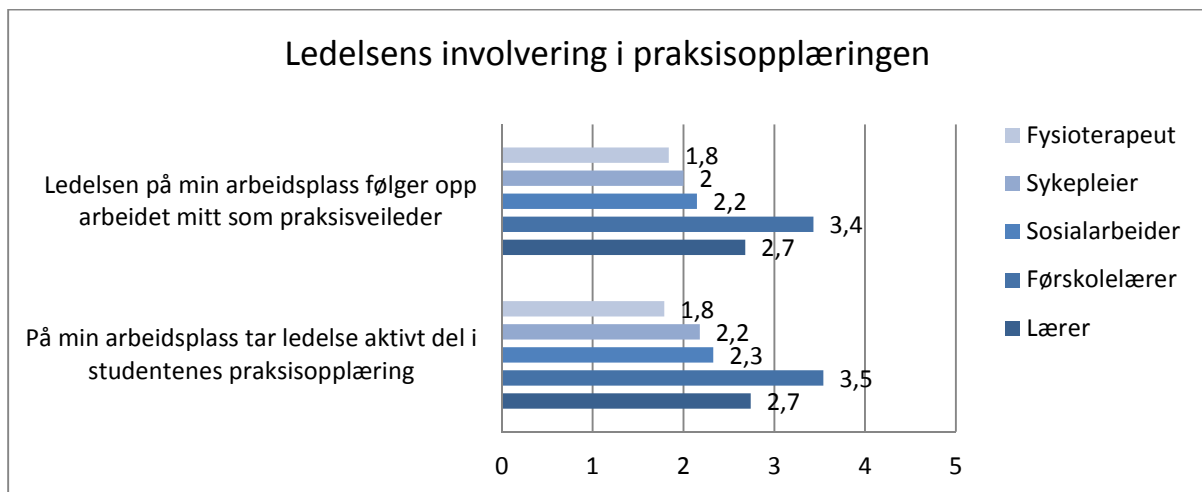
Av figur 3 ser en at praksisveilederne for alle de fem profesjonsutdanningene oppgir at det å være et praksissted er et kollektivt ansvar på deres arbeidsplass. Praksisveilederne i førskolelærerutdanningen opplever imidlertid i langt større grad å få støtte ved arbeidsstedet i

deres arbeid som praksisveileder, enn hva som er tilfelle i de andre utdanningsgruppene som bare oppgir å få dette i moderat grad. Ingen av gruppene opplever at kollegiet får særlig god informasjon før praksisperioden, eller at kollegene er spesielt engasjert. På spørsmålene om informasjon til kollegiet og deres engasjement i forarbeidet til praksisperiodene er svarene fra praksisveiledere ved helse- og sosialfagene tilnærmet like. Allmennlærerutdanningen skiller seg ut ved å ha den laveste tilslutning, mens førskolelærerutdanningen har høyet tilslutning til begge disse påstandene.

3.1.2 Ledelsens involvering

Ledelsens involvering i studentenes praksis belyses ved å se på i hvilken grad praksisveilederne synes ledelsen følger opp deres arbeid som praksisveileder og tar del i studentenes praksisopplæring.

Figur 4 Praksisveiledernes vurdering av ledelsens involvering i praksisopplæringen ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'Helt uenig' til 5 'Helt enig'). Gjennomsnitt.

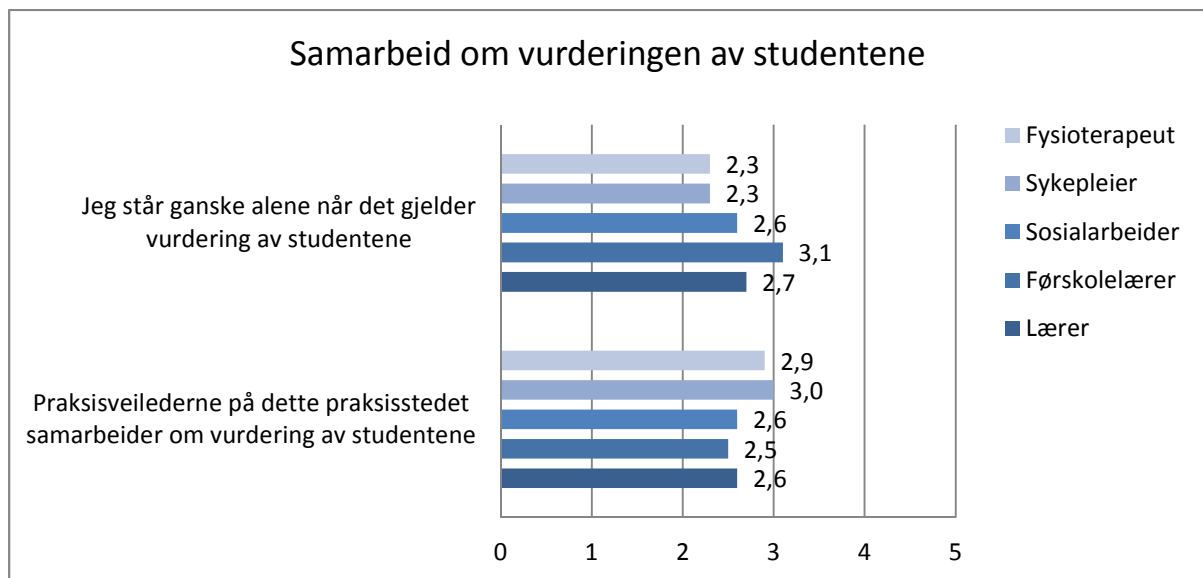

Av figur 4 ser vi at førskolelærerne svarer at de opplever mer støtte fra ledelsen på arbeidsplassen enn noen av de øvrige gruppene, mens fysioterapeutene er den gruppen som i minst grad opplever støtte fra ledelsen på arbeidsplassen, tett fulgt av sykepleiere og sosialarbeidere. Grunnen til at praksisveilederne i førskolelærerutdanningen opplever mer støtte til praksisopplæringen og oppfølging av eget arbeid som veileder både generelt og fra ledelsen, kan ha å gjøre med om det er noe spesifikt med organiseringen av førskolelærerutdanningens praksis. En annen mulig forklaring kan være at førskolelærerne jobber på arbeidsplasser med færre ansatte hvor det generelt er tettere kontakt med ledelse og medarbeidere og medarbeidere seg i mellom.

3.1.3 Samarbeid mellom praksisveiledere ved praksisstedet om vurdering av studentene

Samarbeid mellom praksisveiledere om vurdering av studentene er kartlagt gjennom to påstander, en om at man står alene om vurdering av studentene, og den andre at praksisveilederne samarbeider om denne oppgaven.

Figur 5 Praksisveiledernes opplevelser av samarbeid ved praksisstedet om vurdering av studentene ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'Helt uenig' til 5 'Helt enig'). Gjennomsnitt.

Resultatene som er presentert i figur 5 viser at praksisveilederne ved alle de fem utdanningene verken er enige eller uenige i at de står alene eller at det ved deres arbeidsplass samarbeides om vurdering av studentene. Men det er en svak tendens til at praksisveilederne i helsefagutdanningene opplever at de samarbeider noe mer med kolleger om vurdering av studenter sammenlignet med praksisveilederne i de pedagogiske utdanningene.

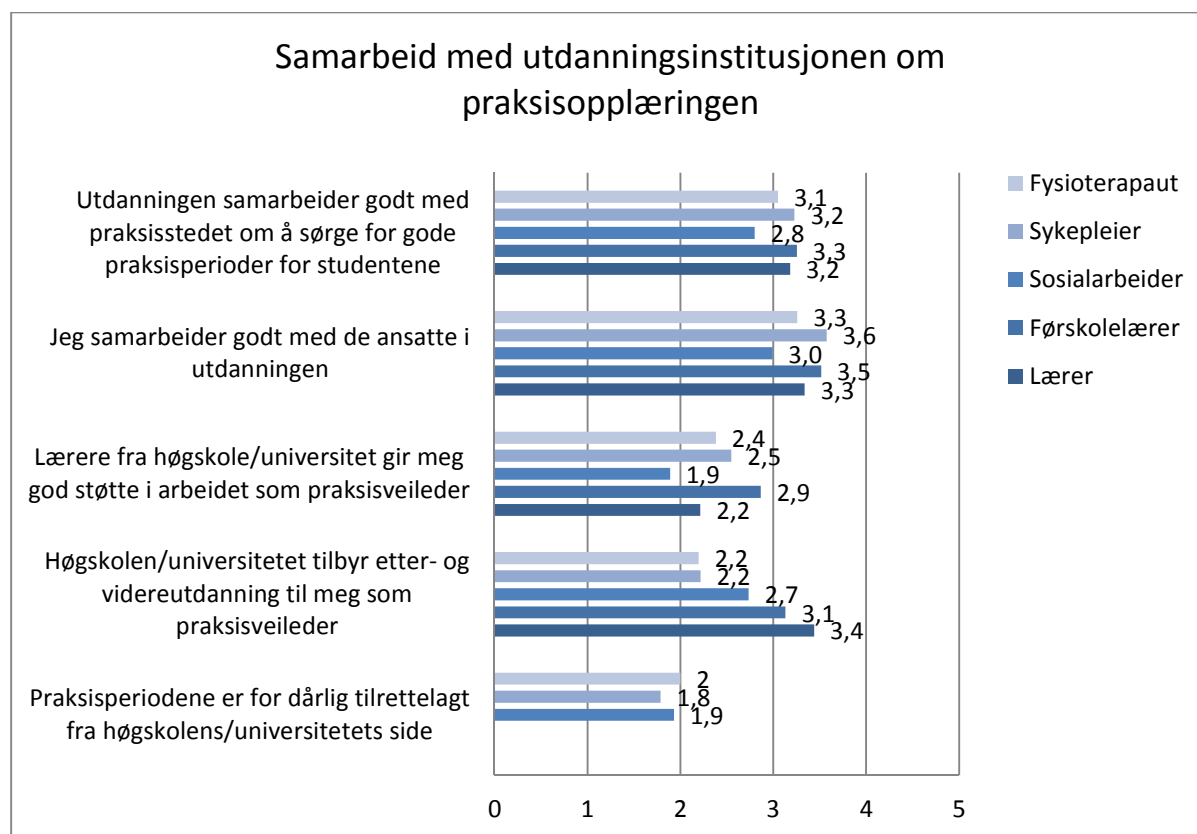
3.2 Samarbeid med lærestedene om praksis

Samarbeid mellom praksisveilederne og studentenes faglærere er viktig både i forhold til å sikre kvalitet og faglig sammenheng mellom grunnutdanning og praksis, for å legge til rette for utvikling av forsknings- og utviklingsprosjekter i utdanningen og i praksisfeltet, og for å sikre en kontinuerlig kompetanseutvikling av både praksisveiledere, institusjonenes ledelse og hos høgskolen/universitetets faglærere. I følge NIFUSTEPs kartlegging av praksisbasert høyere utdanning (Brandt 2005) får studentene i den eksterne praksisen primært veiledning av yrkesutøvere fra egen profesjon i praksisfeltet, og de følges i varierende grad opp av undervisningspersonalet fra egen utdanningsinstitusjon. Nedenfor belyses praksisveiledernes oppfatning av ulike sider ved samarbeid med utdanningsinstitusjonenes fagpersonale om utforming av praksisopplæringen.

3.2.1 Samarbeid mellom praksissted og utdanningsinstitusjon om praksisopplæringen

Praksisveiledernes og praksisstedets samarbeid med utdanningsinstitusjonen om utforming og innhold i praksisveiledningen er kartlagt ved å se på praksisveiledernes vurdering av samarbeid, tilbud om videreutdanning av praksisveiledere og om tilrettelegging av praksisperiodene fra utdanningsinstitusjonens side.

Figur 6 Praksisveiledernes vurdering av samarbeid med utdanningsinstitusjonen om praksisveiledningen ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'Helt uenig' til 5 'Helt enig'). Gjennomsnitt.

Figur 6 viser at praksisveiledere jevnt over opplever et ganske godt samarbeid mellom praksisstedet og studentenes utdanningsinstitusjon, og at de selv opplever at de samarbeider godt med ansatte i utdanningen. Opplevelsen av støtte fra utdanningsinstitusjonen i arbeidet som praksisveileder og tilbudet om videreutdanning er derimot noe ulik for de enkelte utdanningene. Sosialarbeiderne opplever lavest grad av støtte, mens førskolelærerne opplever høyest. Både lærere og førskolelærere er de to gruppene som i størst grad opplever å få tilbud fra utdanningsinstitusjonen om etter- og videreutdanning i arbeidet som praksisveileder. Utsagnet om at praksisperiodene er for dårlig tilrettelagt fra høyskolens/universitetets side er bare stilt til praksisveiledere i fysioterapeut-, sykepleier-, og sosialarbeiderutdanningen, som i liten grad sier seg enige i dette utsagnet. Samlet gir resultatene presentert i figur 6 et bilde av en viss tilfredshet med samarbeid med utdanningsinstitusjonene, men at tilbud om etter- og videreutdanning av praksisveiledere spesielt i helse- og sosialsektoren kunne vært større.

3.2.2 Tilstedeværelse fra høgskolens/universitetets fagpersonale i praksisperioden

Faglæreres tilstedeværelse i praksisperioden kan bidra til at de får et større innblikk i praksisfeltet, i hvordan studentene har det i praksis, hvilke lærings- og arbeidsformer de innføres i og hvordan studentene takler det å få prøve seg på profesjonsutøvelse.

Ved Høgskolen i Oslo og Akershus har studentene ved sykepleierutdanningen kontakt med sin kontaktlærer syv ganger per praksisperiode. De har et individuelt «forventningsmøte» før hver praksisperiode, en individuell midtvurdering, individuell sluttvurdering og 4 gruppeveiledninger, hver på to timer med 4 studenter og deres veiledere, fordelt på annenhver uke i praksisperioden (Grønn 2010a).

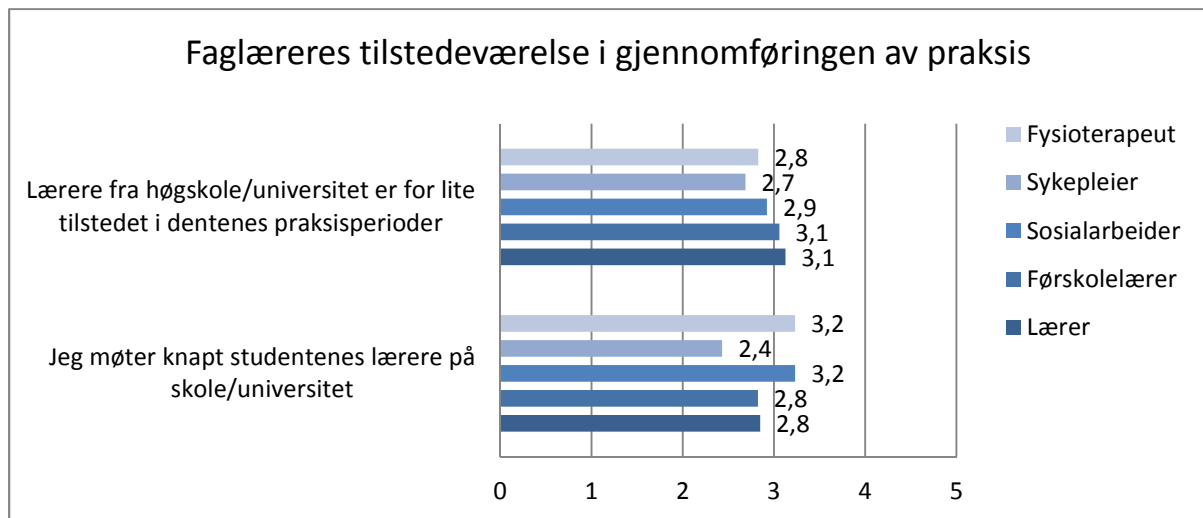
De to sosialarbeiderutdanningene, barnevernspedagogutdanningen og sosionomutdanningen, ved Høgskolen i Oslo og Akershus, gir noe ulik oppfølging til sine studenter mens de er i praksis. Ved barnevernspedagogutdanningen får studentene ett besøk og/eller telefonisk kontakt av en faglærer per praksisperiode, mens sosionomutdanningen ikke legger opp til praksisbesøk eller noen annen form for kontakt i noen av praksisperiodene (Grønn 2010a).

Ved førskolelærerutdanningen ved Høgskolen i Oslo og Akershus har hver klasse sin kontaktlærer som fungerer som veiledere for sine studenter i praksis. I alt er det tjue i undervisningspersonalet, i all hovedsak lærere fra pedagogikkseksjonen, som har funksjon som veiledere i praksis. For å inneha en slik funksjon må man være utdannet førskolelærer, ha praksis fra barnehage og en høyere grads utdanning i pedagogikk. Kontaktlærerne har møter med studenter og praksisveiledere (øvingslærere) ved praksisplassen i forkant av, underveis og i etterkant av praksisperioder. I allmennlærerutdanningen er oppfølgingen av studentene fra høgskolens/universitetets side i forhold til praksis mer avgrenset. Lærerstudenter får ett besøk av en faglærer mens de er i praksis. Denne faglæreren overvårer en dag i praksisopplæringen, med studentenes undervisning og veiledningstid i for- og etterkant.

Fysioterapeututdanningen ved Høgskolen i Oslo og Akershus skiller seg ut ved at deler av praksisen foregår ved fysioterapeututdanningens poliklinikker (i høgskolens egne lokaler) og studentene veiledes av høgskolens egne ansatte. I en del tilfeller kjøpes det inn veiledning utenfra. Til dels fungerer ansatte som underviser i teorifag også som praksisveiledere på utdanningens poliklinikk. Til den delen av praksisen som er lagt til helseforetak er det oppnevnt en kontaktlærer blant høgskolens ansatte som skal være i kontakt med, samarbeide med og som kan veilede praksisveileder. Kontaktlæreren besøker hver student på praksisstedet en halv dag midtveis i en praksisperiode. Dersom det er for eksempel fire studenter som har praksis ved samme sted er kontaktlæreren på besøk i to dager. Besøkene er organisert som mini-klinikker, og ligner studiets avsluttende eksamen. Det er kontaktlærer som er internsensor på klinikkeksamen på det aktuelle praksisstedet.

Faglæreres tilstedeværelse i praksis er kartlagt gjennom to negative utsagn om deres tilstedeværelse.

Figur 7 Praksisveiledernes vurdering av gjennomføringen av praksis ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'Helt uenig' til 5 'Helt enig'.) Gjennomsnitt.

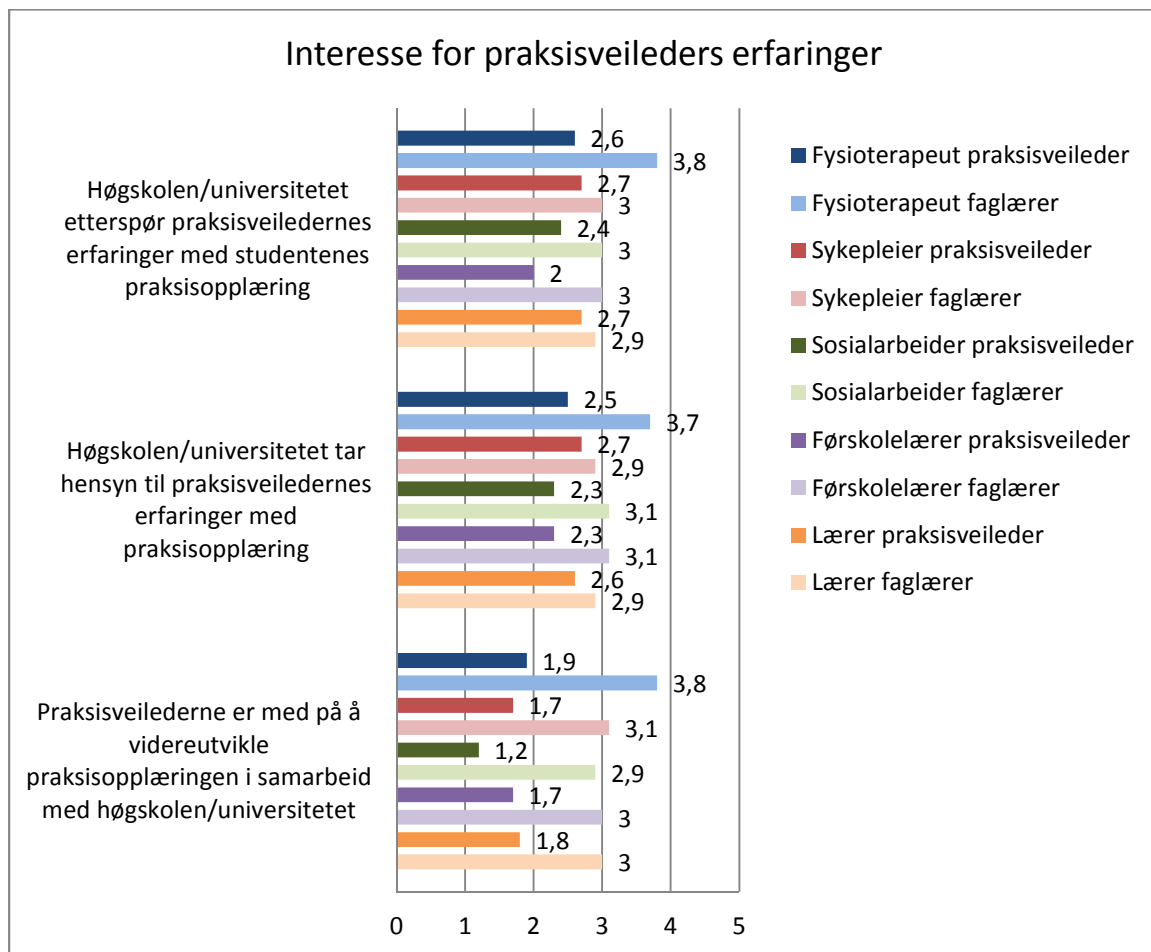

Figur 7 viser at praksisveilederne i gjennomsnitt plasserer seg omtrent midt på skalaen på begge de to utsagnene om faglærernes tilstedeværelse. Dette kan tolkes som at de verken er enige eller uenige i utsagnene om at faglærerne er for lite tilstede ved i studentenes praksisperiode. Men man kan imidlertid undres på hva det egentlig innebærer at praksisveilederne verken er enige eller enige i disse utsagnene. I og med at det er stor variasjon mellom utdanningene i faglærernes tilstedeværelse i praksis, kan vurderingene av dette bety ulike ting, selv om gjennomsnittskårene ikke varierer så mye for de ulike praksisveiledergruppene. Praksisveilederne i sykepleierutdanningen er de som er minst enige i at de knapt ser studentenes lærere, men kanskje skulle en forvente at forskjellen mellom sykepleierutdanningen og de andre utdanningene var større i og med at det er i denne utdanningen faglærerne faktisk har mest kontakt med sine studenter mens de er i praksis? Man kan også undres på hvorfor ikke praksisveilederne i sosialarbeiderutdanningen ikke i større grad vurderer faglærernes tilstedeværelse som for lite, når faglærerne i denne utdanningen har lite eller ingen kontakt med studentene i praksisperiodene? Kan det være et uttrykk for at de ikke ser hensikten med at faglære skal komme på besøk? Dersom man ønsker en bedre forståelse av betydningen av faglæreres tilstedeværelse og om det er noen samhandling mellom faglærerne og praksisveilederne, bør dette undersøkes videre gjennom kvalitative studier rettet mot de berørte parter.

3.2.3 Etterspørsel fra utdanningsinstitusjonen etter praksisveileders erfaringer

Relevansen av praksis er viktig i forhold til læring i de øvrige delene av studiet og i forhold til studentenes læringsutbytte (Smeby 2010). Praksisveilederne er de som best kjenner til hvordan studentenes praksis gjennomføres og deres erfaringer vil kunne gi utdanningen verdifull innsikt i hva som fungerer godt, hva som kan forbedres og hva studentene faktisk har vært gjennom. Både praksisveiledere og faglærere er bedt om å vurdere tre utsagn om høgskolens/universitetet etterspørsel etter praksisveiledernes erfaringer og vurderinger.

Figur 8 Praksisveiledernes og faglærernes vurdering av interessen for praksisveiledernes erfaringer ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktsskala (0 'Helt uenig' til 5 'Helt enig'). Gjennomsnitt.

Figur 8 viser at det er store sprik mellom hvordan praksisveilederne på den ene siden og faglærerne på den andre siden opplever interessen for praksisveiledernes erfaringer. Praksisveilederne er gjennomgående mer negative i sin vurdering av både etterspørsel etter, hensyntagen til og mulighet for å være med på å videreutvikle praksisopplæringen. Det største spriket finner en mellom praksisveilederne og faglærerne i fysioterapeututdanningen. Mens faglærerne i fysioterapeututdanningen skiller seg klart fra faglærerne ved de andre utdanningene når det gjelder alle de tre utsagnene som kartlegger interesse for praksisveiledernes erfaringer, skiller ikke praksisveilederne i denne utdanningen seg tilsvarende vesentlig fra praksisveilederne i de andre utdanningene. En forklaring på spriket mellom faglærernes og praksisveiledernes vurdering av interesse for praksisveiledernes

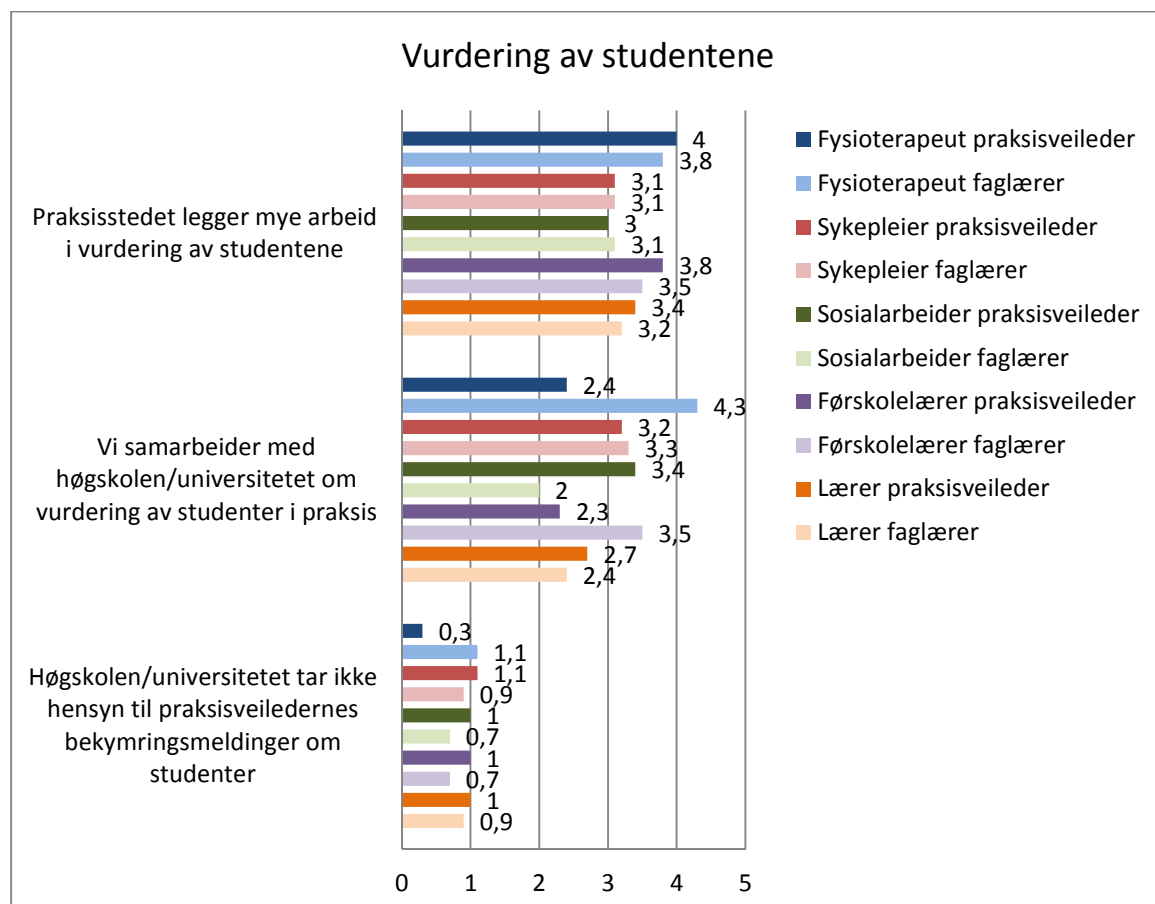
erfaringer i fysioterapeututdanningen, kan være at faglærerne ikke skiller mellom de som er praksisveiledere ved eksterne institusjoner og de som er praksisveiledere ved høgskolens egen poliklinikk i høgskolens egne lokaler. Praksisveilederne som er spurt i denne undersøkelsen er derimot kun de som er praksisveiledere i studentenes eksterne praksis i kommunehelsetjenesten, helseforetak og bedrifter i deres tredje studieår. Det kan altså tenkes at faglærerne opplever at de samarbeider godt med praksisveilederne fordi de først og fremst tenker på samarbeidet mellom praksisveilederne i den «interne» praksisen ved høgskolen.

3.2.4 Samarbeid med utdanningsinstitusjonen om vurdering av studentene

Praksisveilederne er de som får se hvordan studentene lærer og jobber i praksis og kan gi verdifull informasjon tilbake til utdanningsinstitusjonen om studentenes læring, utvikling, oppførsel og fungering. I mange tilfeller vil praksis være den eneste arenaen hvor en kan avdekke i hvilken grad en student viser seg å være uegnet for den aktuelle profesjonen. Praksisveilederne kan derfor ha en viktig rolle i både faglig vurdering og i skikkethetsvurdering av studentene. Praksisveilederens egen vurdering av deres kompetanse i og rolle i skikkethetsvurdering belyses i delkapittel 9.3.

Både praksisveiledere å faglærere er bedt om å vurdere utsagn om praksisveilederens vurdering av studentene, og samarbeid mellom praksisveilederne og utdanningsinstitusjonen om dette.

Figur 9 Praksisveilederes og faglæreres vurdering av samarbeid om vurdering av studentene innenfor fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'Helt uenig' til 5 'Helt enig'). Gjennomsnitt.

Av figur 9 går det frem at det er stort samsvar mellom praksisveiledere og faglærere i de enkelte utdanningene i deres vurdering av mengden arbeid praksisstedet legger i vurdering av studentene. Praksisveiledere og faglærere ved fysioterapeututdanningen og førskolelærerutdanningen oppgir i noe større grad å være enige i at praksisstedet legger mye arbeid i vurderingen av studentene enn ved de tre andre utdanningene. Når det gjelder samarbeid mellom utdanningsinstitusjonen og praksisstedene om vurdering av studentene gir figur 9 et bilde av at det er svært ulike oppfatninger om dette, særlig mellom praksisveiledere og faglærere i fysioterapeut-, sosialarbeid- og førskolelærerutdanningen. Mens faglærerne i fysioterapeut- og førskolelærerutdanningen skiller seg fra faglærerne i de andre utdanningene ved å være de som oppgir størst grad av samarbeid, så samsvarer ikke det med praksisveiledernes vurdering. Og mens faglærerne ved sosialarbeiderutdanningen er av de som oppgir lavest grad av samarbeid med praksisveilederne, oppgir praksisveilederne på sin side høyest grad av enighet med dette utsagnet sammenlignet med praksisveilederne i de andre utdanningene. Det vil være interessant å finne ut mer om hva denne diskrepansen i vurdering av utsagnet om samarbeid om vurdering av studentene i praksis skyldes.

Av både praksisveilederne og faglærerne ved samtlige utdanninger opplyses det at utdanningsinstitusjonen tar hensyn til praksisveilederes bekymringsmeldinger om studentene. Det kan likevel være grunn til å merke seg at det ikke er alle som er helt enige i dette.

Oppsummert viser resultatene i dette kapittelet om samarbeid innad ved praksisstedet og mellom praksissted og utdanningsinstitusjon, at når det gjelder samarbeid innad ved alle utdanningene opplever praksisveilederne at det å være praksissted er et kollektivt ansvar. Støtte underveis fra kollegiet er langt mer utbredt i førskolelærerutdanningen. Kollegiet involveres bare til en viss grad i planlegging i forkant av praksisperioder, og i høyest grad i førskolelærerutdanningen og lavest grad i allmennlærerutdanningen. Ledelsen i de pedagogiske utdanningene, og særlig i førskolelærerutdanningen, er markert mer involvert i studentenes praksisopplæring og oppfølging av praksisveilederne. Det er en svak tendens til at praksisveilederne i helsefagutdanningene opplever at de samarbeider noe mer med kolleger om vurdering av studenter sammenlignet med praksisveilederne i de pedagogiske utdanningene.

Praksisveilederne er til en viss grad tilfredse med samarbeidet med utdanningsinstitusjonene. Tilbud om etter- og videreutdanning av praksisveiledere er høyest i de pedagogiske utdanningene, og er ikke spesielt høyt i helse- og sosialsektoren. Det er imidlertid store sprik mellom hvordan praksisveiledere på den ene siden og faglærerne på den andre siden opplever interessen for praksisveiledernes erfaringer. Praksisveilederne er gjennomgående mer negative i sin vurdering av både etterspørsel etter, hensyntagen til og mulighet til å være med på en videreutvikling av praksisopplæringen.

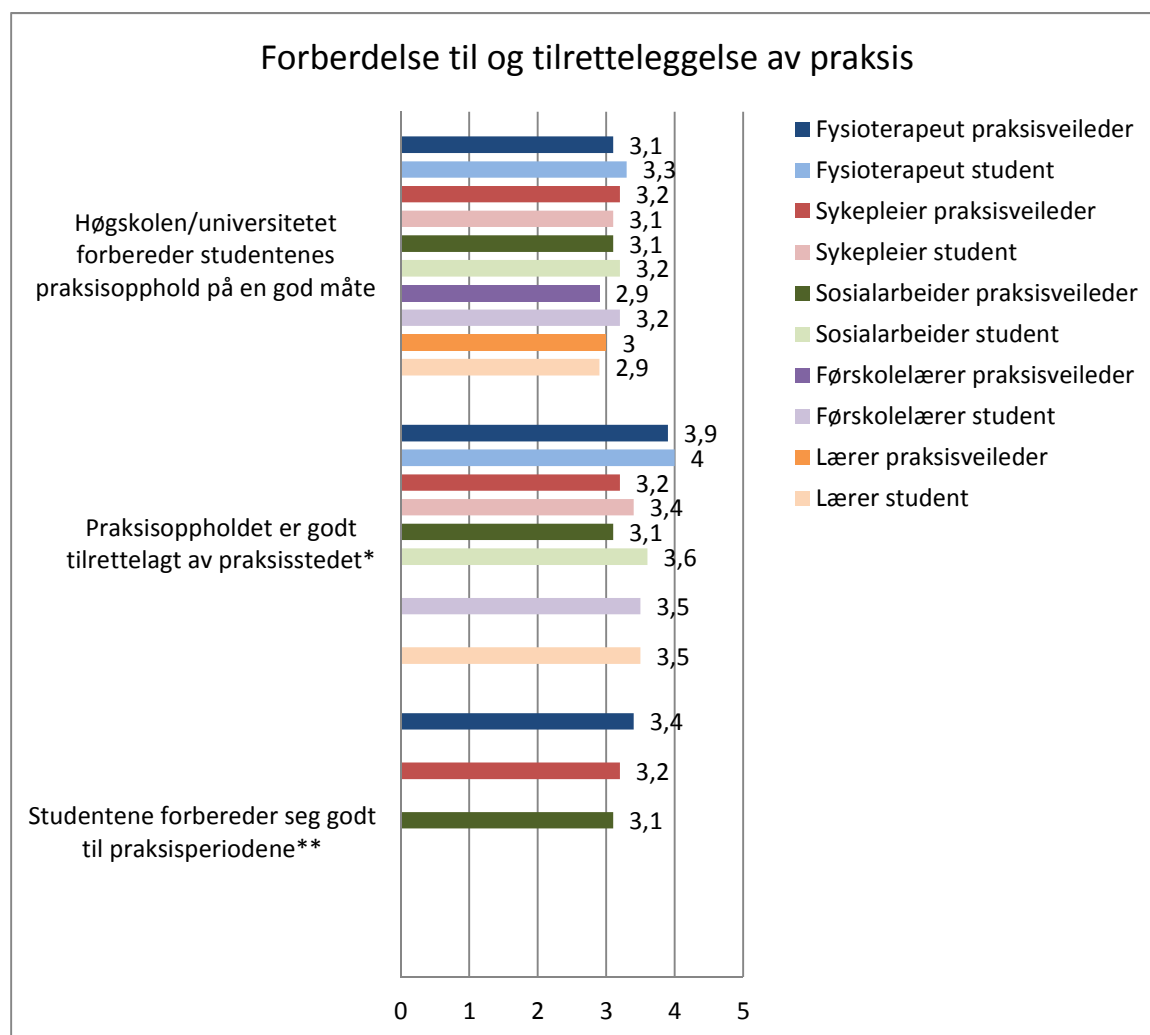
Både faglærere og praksisveiledere innen alle utdanningene oppgir at utdanningsinstitusjonene tar hensyn til praksisveiledernes bekymringsmeldinger. Praksisstedene for fysioterapeututdanningen og førskolelærerutdanningen oppleves å legge ned mest arbeid i vurdering av studentene sammenlignet med praksisstedene i de andre

utdanningene. Samarbeidet om vurdering av studentene mellom praksissted og høgskole er ikke spesielt høyt, og faglærerne i fysioterapeututdanningen og førskolelærerutdanningen opplever at det samarbeides i langt større grad med praksisstedene om studentenes vurdering, enn hva praksisveilederne i disse utdanningene opplever.

4. Forberedelse av praksisperiodene

For at studentene skal få mest mulig ut av praksisoppholdet er det viktig at praksisoppholdet er godt planlagt og at studentene forberedes på både utforming og innhold i praksisperioden, så langt som det er mulig. Figur 10 belyser både praksisveiledernes og studentenes vurdering av de forberedelsene som gjøres i forhold til praksisperiodene.

Figur 10 Praksisveiledernes og studentenes vurdering av forberedelse til praksisperiodene ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktsskala (0 'Helt uenig' til 5 'Helt enig'). Gjennomsnitt.

* Praksisveilederne ved førskolelærer- og allmennlærerutdanningen ble ikke bedt om å ta stilling til dette utsagnet.

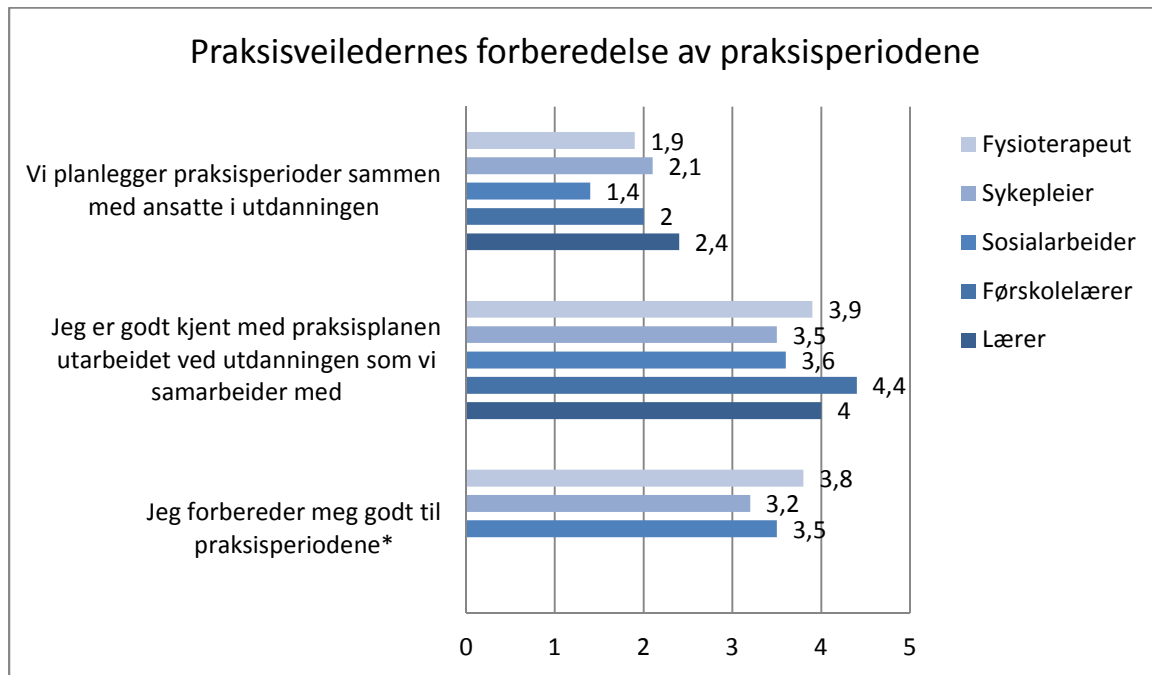
** Studentene ved samtlige utdanninger og praksisveilederne ved førskolelærerutdanningen og allmennlærerutdanningen ble ikke bedt om å ta stilling til dette utsagnet.

Figur 10 viser at både praksisveiledere og studenter i alle de fem utdanningene gir omtrent samme vurdering av hvor godt utdanningsinstitusjonen forbereder studentene, mens det er noe større variasjon mellom utdanningene når det gjelder vurdering av om praksisoppholdet er godt tilrettelagt av praksisstedet. Både studenter og praksisveiledere i fysioterapeututdanningen oppgir i noe større grad enn ved de andre utdanningene at praksisoppholdet er godt tilrettelagt av praksisstedet.

Resultatene tyder på at utdanningsinstitusjonene kan forberede studentene bedre på praksisperiodene og at praksisoppholdet kan tilrettelegges bedre fra praksisstedet sin side. I henhold til praksisveilederne ved fysioterapeut-, sykepleier- og sosialarbeiderutdanningene kunne også studentene lagt mer arbeid ned i egen forberedelse før praksisperiodene.

4.1 Praksisveilederens forberedelse til praksis

Figur 11 Praksisveilederens forberedelse til praksisperiodene ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'Helt uenig' til 5 'Helt enig'). Gjennomsnitt.

* Praksisveilederne ved førskolelærerutdanningen og allmennlærerutdanningen ble ikke bedt om å ta stilling til dette utsagnet.

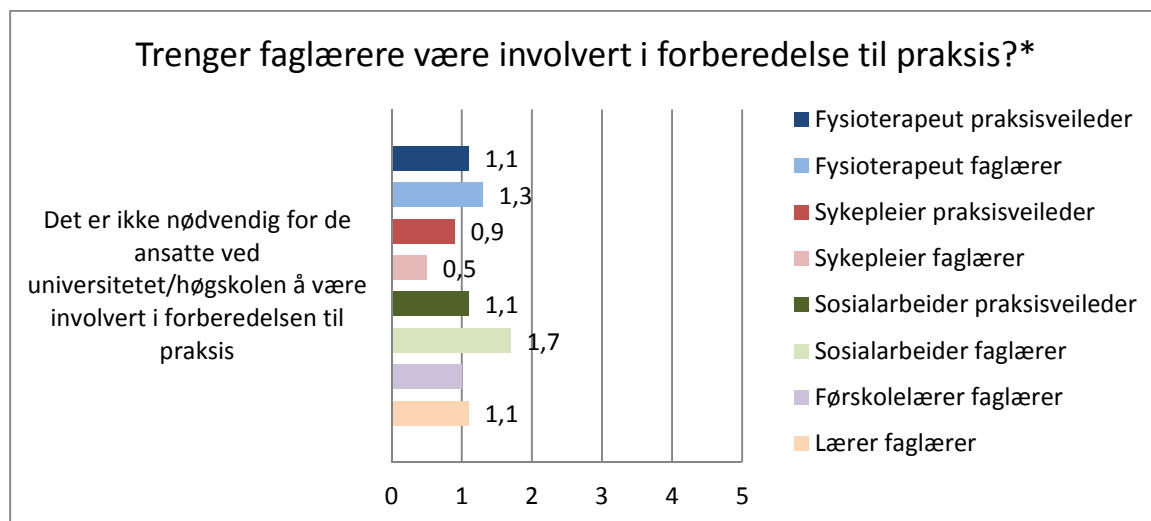
Figur 11 viser at praksisveilederne i alle utdanningene er godt kjent med praksisplanen som er utarbeidet ved de enkelte utdanningene. Praksisveilederne planlegger i begrenset grad praksisperioder sammen med utdanningsinstitusjonene. Praksisveilederne i sosialarbeiderutdanningen skiller seg ut ved i mindre grad planlegge praksisperioder sammen med ansatte ved utdanningen. Av figur 6, delkapittel 3.2.1, så vi også at sosialarbeiderutdanningen på flere spørsmål om samarbeid mellom utdanningsinstitusjon og praksissted var den utdanningen hvor dette foregikk i minst grad. Praksisveilederne i allmennlærerutdanningen utmerker seg både ved å være de som i størst grad planlegger praksisperiodene sammen med faglærere og er de som er best kjent med utdanningens praksisplan.

Praksisveilederens egne forberedelser til praksisperiodene er bare kartlagt innenfor fysioterapeut-, sykepleier- og sosialarbeiderutdanningene. Av figur 11 ser en at praksisveilederne forbereder seg ganske godt. Det er bare små forskjeller mellom utdanningene, men fysioterapeutene oppgir å forberede seg noe mer enn sykepleierne.

4.2 Faglærernes forberedelse til praksis

Er det slik at faglærere og praksisveiledere ser på praksisperiodene som først og fremst praksisveiledernes domene, og at faglærerne har lite å bidre med? Figur 12 belyser i hvilken grad dette er en utbredt forståelse blant faglærere og praksisveiledere i helse- og sosialfagutdanningene, og figur 13 viser faglærernes forberedelse av studentene i forkant av praksisperioder.

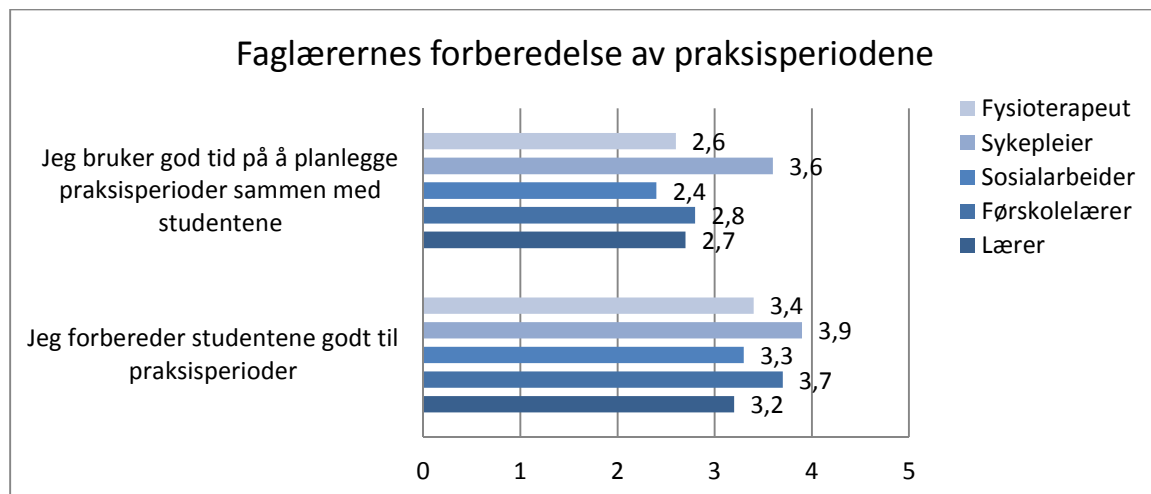
Figur 12 Praksisveiledernes og faglærernes vurdering av om faglærere trenger å involvere seg i forberedelse til praksisperiodene ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'Helt uenig' til 5 'Helt enig'). Gjennomsnitt.

* Praksisveilederne ved førskolelærerutdanningen og allmennlærerutdanningen ble ikke bedt om å ta stilling til dette utsagnet.

Av figur 12 ser en at både praksisveiledere og faglærere ved de ulike utdanningene synes det er nødvendig at faglærerne er involvert i forberedelsene til praksis. Faglærere ved sosialarbeiderutdanningen er riktignok minst uenige i utsagnet om at det ikke er nødvendig for ansatte ved utdanningsinstitusjonene å være involvert i forberedelsen til praksis. I hvilken grad faglærerne involverer seg i forberedelse og planlegging av praksis belyses i figur 13.

Figur 13 Faglærernes forberedelse til praksisperiodene ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'Helt uenig' til 5 'Helt enig'). Gjennomsnitt.

Figur 13 viser en at faglærerne ved sykepleierutdanningen oppgir i langt større grad å planlegge praksisperioder sammen med studentene enn hva som er gjennomgående i de andre utdanningene. Faglærerne i sykepleierutdanningen er også de som sammen med faglærerne i førskolelærerutdanningen oppgir i noe større grad å forberede studentene godt til praksisperioder.

Av figur 12 og 13 ser vi at faglærerne i sykepleierutdanningen, som er den gruppen som var minst enig i påstanden om at faglærerne ikke trenger å involveres i forberedelse, også er de som oppgir i størst grad å bruke tid på å planlegge praksisperioder sammen med studentene.

Sammenfattet for kapittel 4 viser resultatene at praksisveilederne er godt kjent med de respektive praksisplanene, men at det i liten grad, særlig i sosialarbeiderutdanningen foregår planlegging av praksisperiodene sammen med den enkelte utdanningsinstitusjonen. Dette kan henge sammen med at sosialarbeiderutdanningen er den utdanningen hvor faglærerne har minimalt med kontakt med praksisstedene. Allmennlærerutdanningen skiller seg positivt ut med størst grad av samarbeid om planlegging og sykepleier- og førskolelærerutdanningen med størst kjennskap til utdanningens praksisplan, sammenlignet med de andre utdanningene. Dette kan henge sammen med ulike måter å vektlegge samarbeid om praksis. I kapittel 3 vises det til at faglærernes tilstedeværelse i førskolelærerstudentenes praksisperioder, er langt hyppigere enn for lærerstudentene. Dette kan tyde på at mens allmennlærerutdanningen legger mest vekt på samarbeid om planlegging av praksis i forkant av praksisperiodene, så er samarbeid om praksis i førskolelærerutdanningen i noe større grad dreid mot fagpersonalets oppfølging av studenter underveis og involvering i studentenes praksis.

Det er enighet blant praksisveiledere og faglærere at faglærerne bør være involvert i planlegging av praksisperiodene. Imidlertid er det forskjeller i faglærergruppenes faktisk involvering i planlegging av praksis. Faglærerne i sykepleierutdanningen oppgir i markant større grad å bruke god tid på å planlegge praksisperioder sammen med studentene, og faglærerne i sykepleier- og i førskolelærerutdanningen oppgir i noe større grad å forberede sine studenter godt til praksisperioder.

5. Innhold i utdanningene

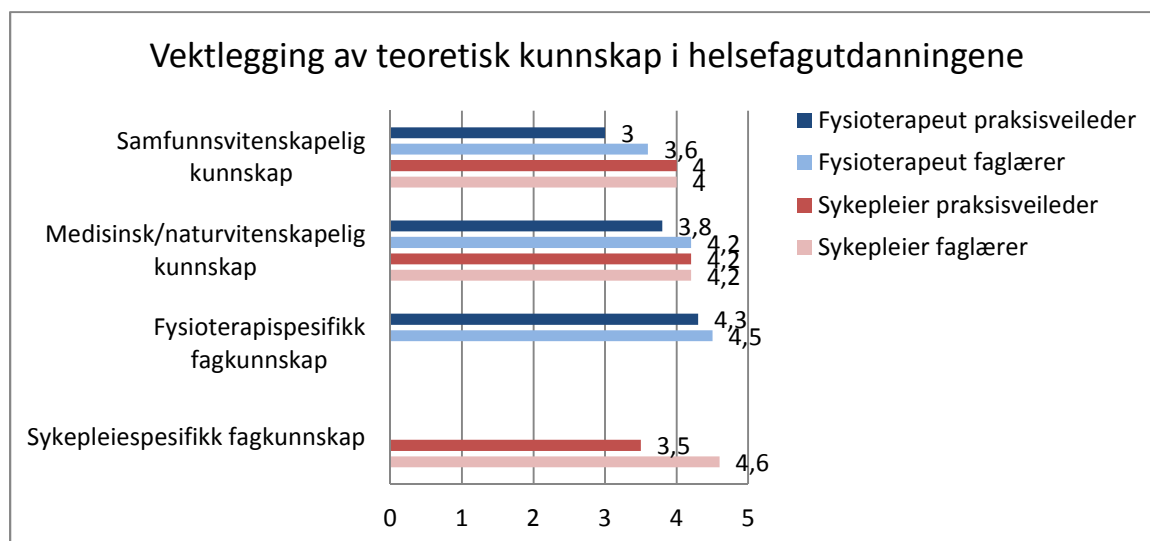
Profesjonenes yrkeskunnskap består av både generell og mer spesifikk teoretisk kunnskap og praktiske ferdigheter, samt sosial kompetanse. Vitenskapelig kunnskap er teoretisk, abstrakt og ofte nedskreven. Praktisk kompetanse består av konkrete ferdigheter og en fortrolighet med spesifikke arbeidssituasjoner som kommer til uttrykk gjennom konkrete handlinger, bedømmelser, vurderinger og skjønn i profesjonsutøvelsen (Grimen 2008). I profesjonslitteraturen finnes det en rekke begreper for å omtale praktisk kunnskap og kompetanse. Polanyi (1958) lanserte begrepet *tacit knowledge* (taus kunnskap) for å få frem den type kunnskap som ikke kan artikuleres verbalt. Ryle (1963) kontrasterte *knowing how* (å kunne gjøre noe) med *knowing that* (å vite at noe er). Johannessen (1984, 1999) bruker tilsvarende begreper som *ferdighets- og fortrolighetskunnskap* om praktisk kunnskap og *påstandskunnskap* som beskrivelse av teoretisk kunnskap. Profesjonsutøvelse forutsetter tilstrekkelig med praktisk profesjonskompetanse. Imidlertid er noe av det som gjør at en profesjon ikke begrenser seg til å være et håndverk, at den også bygger på et teoretisk fundament. I følge Young (2008) har teoretisk kunnskap en forklaringsstyrke og innebærer en mulighet for generalisering som kompetanse knyttet til praksiserfaringer ikke har. Teoretisk kunnskap er således essensielt for å kunne reflektere over praksiserfaringer og for å kunne videreutvikle og forbedre profesjonsutøvelsen.

I dette kapitlet presenteres praksisveiledernes og faglærernes vektlegging av både teoretiske praktiske aspekter ved yrkeskunnskapen. I de ulike utdanningene ble praksisveilederne og faglærerne bedt om å vurdere vektlegging av både generelle, men også noe ulike profesjonsspesifikk kunnskap og kompetanse. Det er bare i fysioterapeut-, sykepleier- og sosialarbeiderutdanningen hvor det er foretatt kartlegginger blant både praksisveiledere og faglærere. I førskolelærer- og allmennlærerutdanningen er det bare faglærere som er blitt bedt om å svare på vektlegging av tilsvarende innhold i utdanningen. Vektlegging av teoretisk kompetanse presenteres i delkapittel 5.1 og vektlegging av praktisk kompetanse i delkapittel 5.2. I tillegg presenteres vektlegging av ulike konkrete ferdigheter i delkapittel 5.3.

5.1 Vektlegging av teoretisk kompetanse

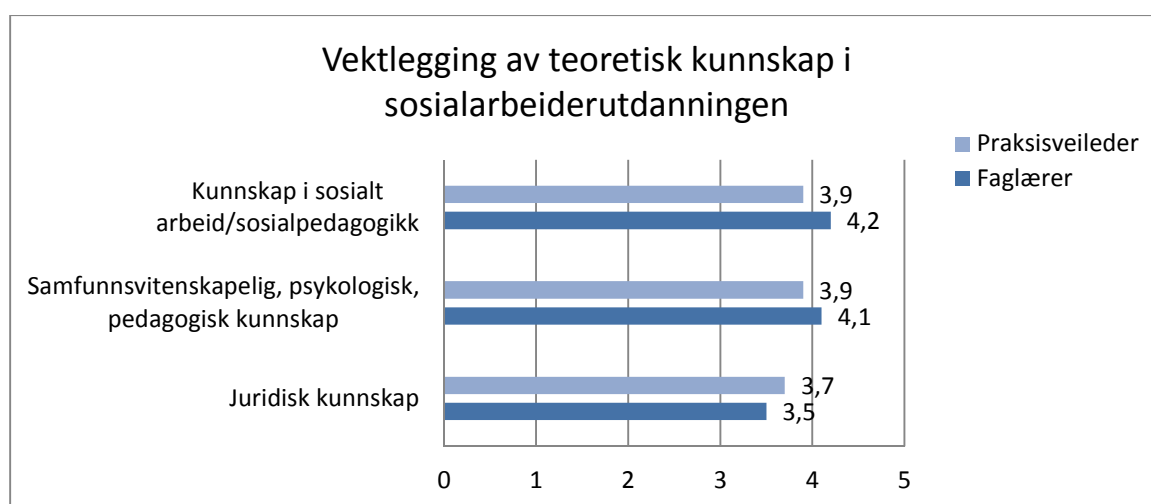
Praksisveilederne og faglærerne i de to helsefagutdanningene i fysioterapi og sykepleie ble stilt nesten identiske/tilsvarende spørsmål om deres vektlegging av teoretisk kunnskap. En egen sammenligning av vektleggingen av teoretisk kunnskap blant praksisveiledere og faglærere i fysioterapeut- og sykepleierutdanningen gis i figur 15. Praksisveiledernes og faglærernes vurderinger av ulike fagområder av teoretisk kunnskap i sosialarbeiderutdanningen presenteres i figur 14.

Figur 14 Praksisveiledernes og faglærernes vektlegging av ulike teoretisk kunnskap ved fysioterapeut- og sykepleierutdanningen på en sekspunktskala (0 'Ingen' til 5 'Svært mye'). Gjennomsnitt.

Av figur 14 ser vi at innenfor fysioterapeututdanningen vektlegger praksisveilederne i noe mindre grad samfunnsvitenskapelig og medisinsk/naturvitenskapelig kunnskap enn hva som er tilfelle for faglærerne, men at når det gjelder fysioterapispesifikk fagkunnskap er det tilnærmet ingen forskjell i vektlegging mellom faglærer og praksisveileder. Ved sykepleierutdanningen er mønsteret «motsatt», her er det ingen forskjell mellom faglærere og praksisveiledere når det gjelder vektlegging av samfunnsvitenskapelig og medisinsk/naturvitenskapelig kunnskap, mens faglærerne vektlegger sykepleiespesifikk fagkunnskap er i langt større grad enn praksisveilederne. Vi ser også at samfunnsvitenskapelig kunnskap vektlegges noe lavere i fysioterapeututdanningen sammenlignet med sykepleierutdanningen.

Figur 15 Praksisveiledernes og faglærernes vektlegging av teoretisk kunnskap i sosialarbeiderutdanningen på en sekspunktskala (0 'Ingen' til 5 'Svært mye'). Gjennomsnitt.

Figur 15 viser at det gjennomgående er tilnærmet ingen forskjell mellom praksisveilederes og faglæreres vurdering av ulike former for teoretisk kunnskap. Videre ser vi at juridisk

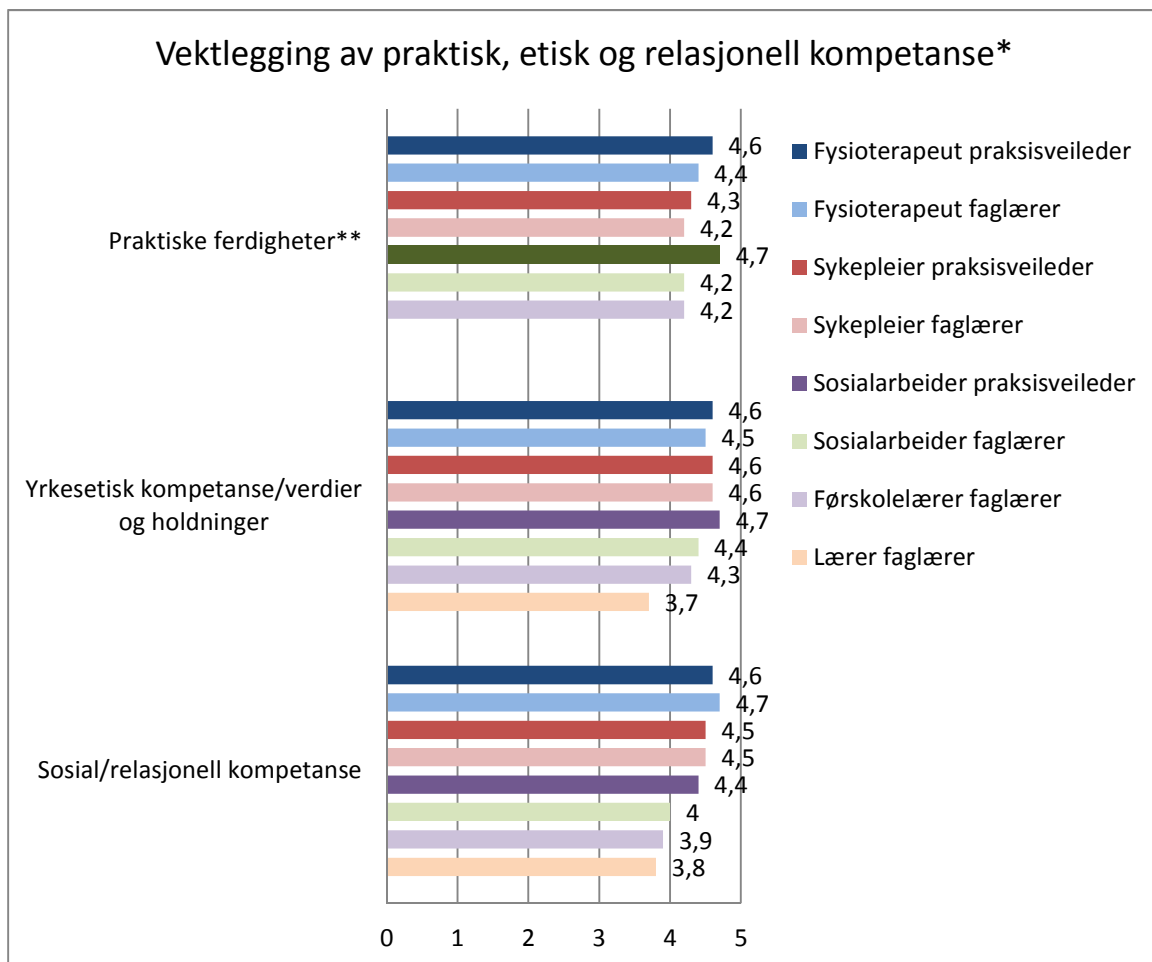
fagkunnskap vektlegges noe lavere enn kunnskap i sosialt arbeid/sosialpedagogikk og samfunnsvitenskapelig, psykologisk, pedagogisk kunnskap.

Kunnskapsdimensjonene som er brukt i spørreskjemaet er relativt generelle. Innenfor sykepleie og fysioterapi fremkommer imidlertid noen forskjeller mellom faglærere og praksisveiledere som det kan være interessant å belyse nærmere.

5.2 Vektlegging av praktiske ferdigheter og etisk og relasjonell kompetanse

I figur 16 presenteres vektlegging av ulike former for praktisk, etisk og relasjonell kompetanse blant praksisveilederne i fysioterapeut-, sykepleier- og sosialarbeiderutdanningen og blant faglærere i samtlige av de fem utdanningene som presenteres i denne rapporten.

Figur 16 Praksisveilederes og faglæreres vektlegging av ulike kompetanseformer ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'Ingen' til 5 'Svært mye'). Gjennomsnitt.

* Praksisveilederne ved førskolelærer- og allmennlærerutdanningen ble ikke bedt om å ta stilling til disse utsagnene.

** Faglærerne i førskolelærerutdanningen ble bedt om å ta stilling til i hvilken grad de vektlegger praktiske/pedagogiske ferdigheter og faglærerne i allmennlærerutdanningen ble ikke bedt om å ta stilling til dette utsagnet.

Figur 16 viser at praksisveilederne i fysioterapeut-, sykepleier og sosialarbeiderutdanningene i svært stor grad vektlegger både praktiske ferdigheter, yrkesetisk kompetanse/verdier og

holdninger, samt sosial og relasjonell kompetanse i praksisopplæringen. I sosialarbeiderutdanningen er det en svak tendens til at faglærerne vektlegger disse kompetanseformene noe lavere enn praksisveilederne, selv om også de vektlegger dette i stor grad. For fysioterapeut- og sykepleierutdanningen er det ingen tilsvarende forskjell i praksisveilederne og faglærernes vurderinger. Når det gjelder sammenligning av faglærernes vurderinger på tvers av utdanningene skiller faglærerne i allmennlærerutdanning seg ut ved å vektlegge yrkesetisk kompetanse/verdier og holdninger i markant lavere grad enn de andre faglærergruppene. Faglærerne i allmennlærerutdanningen, førskolelærerutdanningen og sosialarbeiderutdanningen vektlegger også i mindre grad sosial og relasjonell kompetanse enn hva tilfelle er for faglærere i fysioterapeut- og sykepleierutdanningene.

Samlet viser resultatene i figur 14 på at praktisk, etisk og relasjonell kompetanse vektlegges i særlig stor grad i både den praktiske opplæringen og den teoretiske undervisningen i de tre helse- og sosialfagutdanningene. Resultatene tyder også på at dette i stor grad også vektlegges i den teoretiske undervisningen i de pedagogiske utdanningene, men vi mangler her dessverre resultater fra praksisopplæringen.

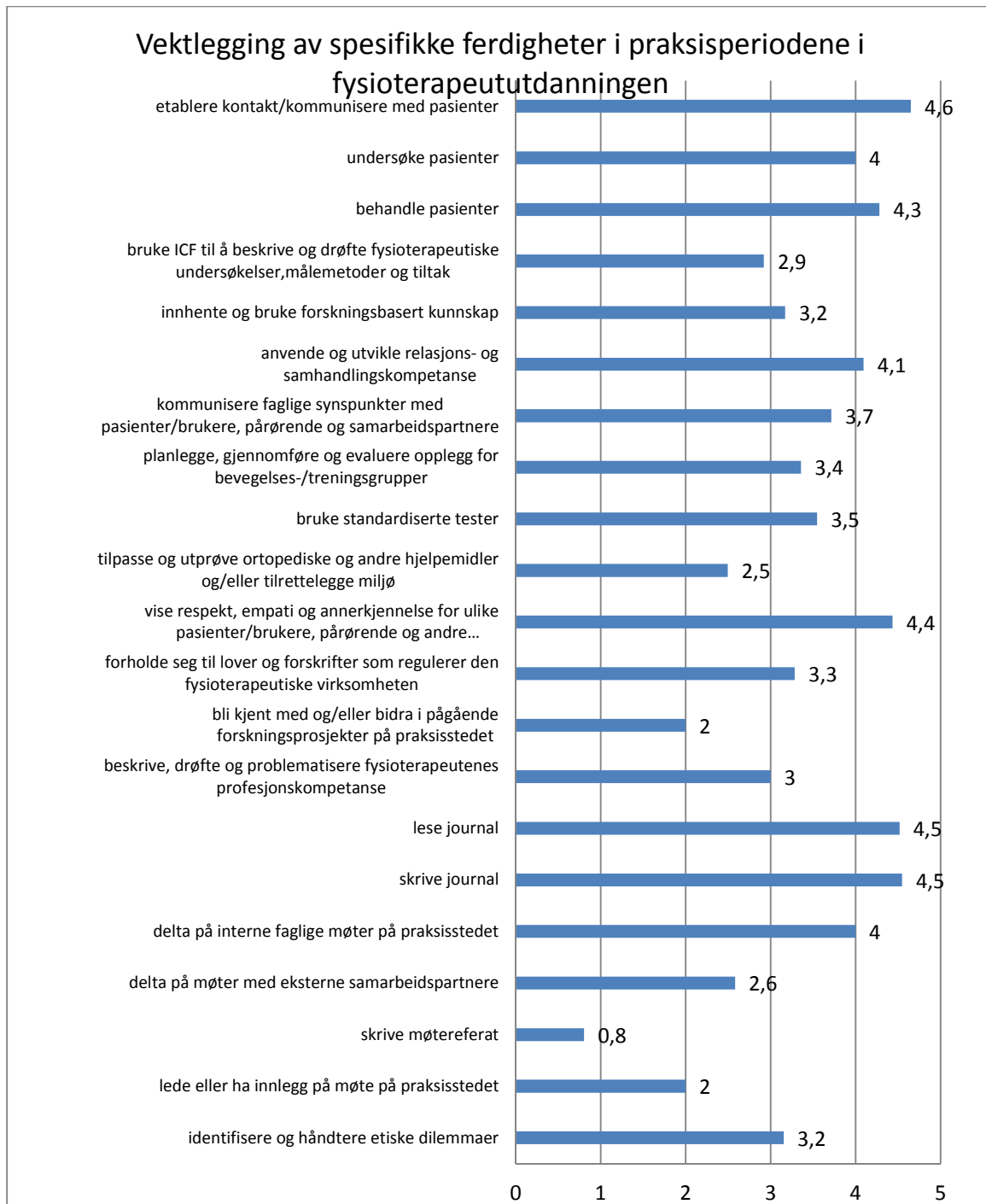
5.3 Trening og øvelse i spesifikke ferdigheter

I hver av de fem utdanningene ble praksisveilederne bedt om å angi hvor stor vekt det legges på en rekke konkrete ferdigheter som er valgt ut på bakgrunn av mål i de respektive rammeplanene og i samtale med representanter for de enkelte profesjonene.

Praksisveilederne vurderinger presenteres i egne figurer for hver profesjon (figur 17-21). I kommentarene til figurene fremheves det som i størst grad og i minst grad vektlegges i praksisperiodene i hver utdanning.

5.3.1 Fysioterapeututdanningen

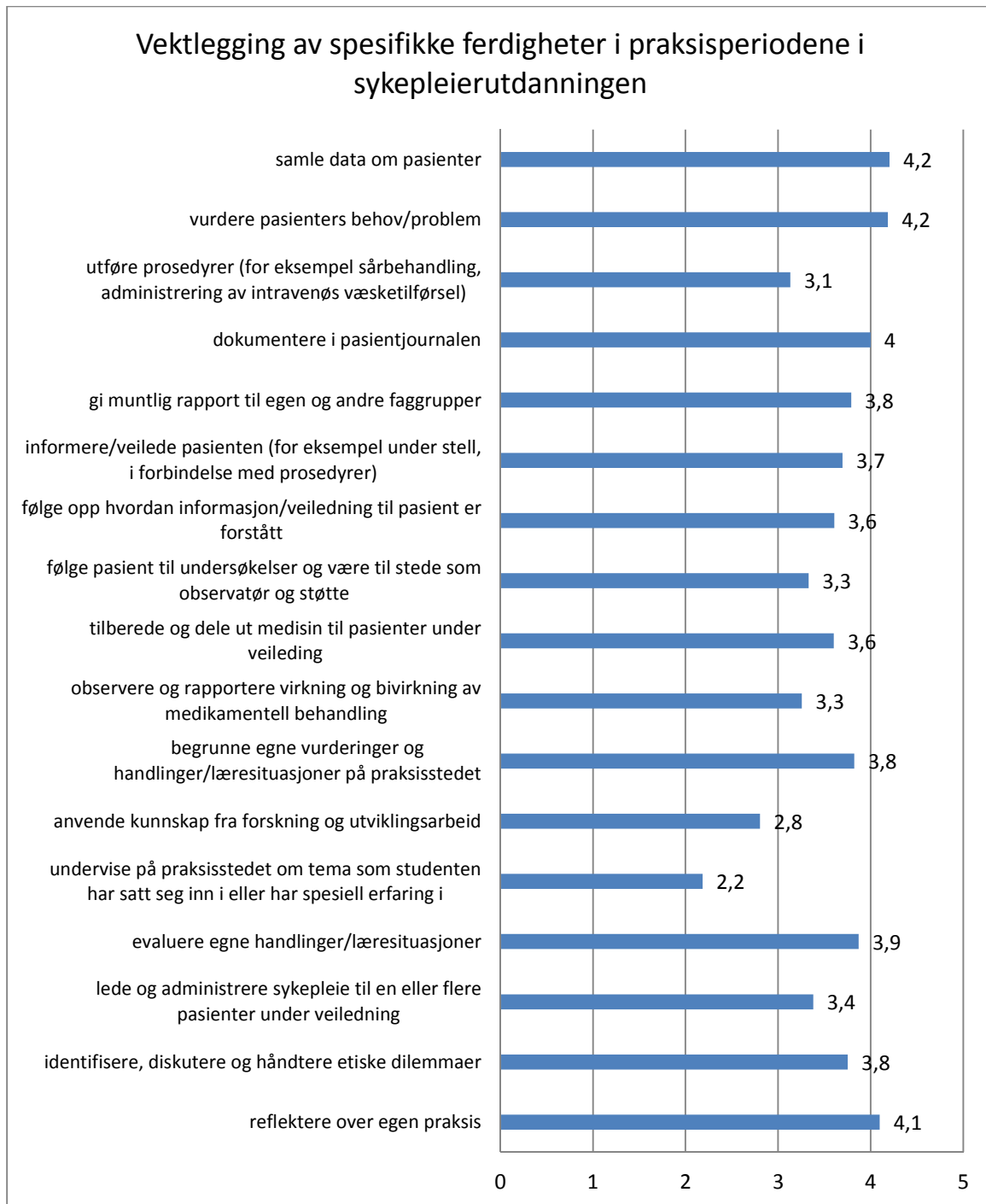
Figur 17 Praksisveiledernes vektlegging av trening i spesifikke ferdigheter ved fysioterapeututdanningen på en sekspunktskala (0 'Ingen' til 5 'Svært mye'). Gjennomsnitt.

Av figur 17 går det frem at det er relativt stor variasjon i hvordan de ulike ferdighetene vektlegges i fysioterapeutenes eksterne praksisopplæring i tredje studieår. Sentrale ferdigheter som pasientkontakt og pasientbehandling, journalskriving og journallesing, empati og samhandlingsferdigheter blir sterkt vektlagt. Mens det å skrive møtereferater, delta aktivt på møter og bli kjent med pågående forskningsprosjekter blir i liten grad vektlagt, og muligens oppfattes som mer perifer kompetanse.

5.3.2 Sykepleierutdanningen

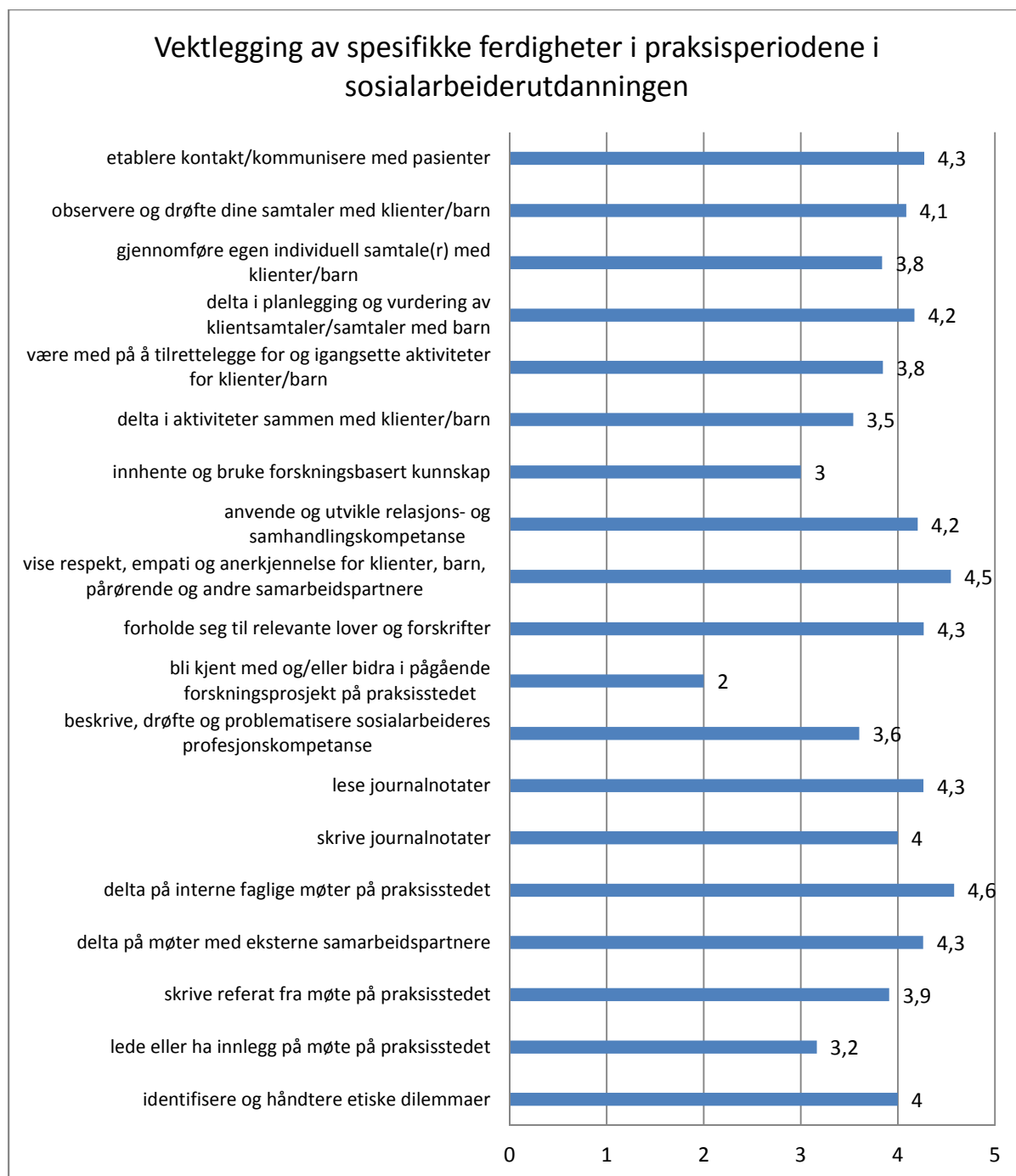
Figur 18 Praksisveiledernes vektlegging av trening i spesifikke ferdigheter ved sykepleierutdanningen på en sekspunktskala (0 'Ingen' til 5 'Svært mye'). Gjennomsnitt.

Figur 18 viser at vektleggingen av de fleste av ferdighetsområdene i sykepleierutdanningens praksis har fått en gjennomnittsskår på mellom 3 og 4. Av ferdigheter som i størst grad vektlegges er det å samle inn data om pasientene, vurdere deres problemer og dokumentere dette i pasientjournaler, altså det å danne seg bilde av hva den enkelte pasientens sykdom og behov og å dokumentere dette. I tillegg vektlegges i stor grad ferdigheter knyttet til refleksiv praksis, dvs det å reflektere over egen praksis, begrunne og evaluere egne vurderinger og handlinger.

5.3.3 Sosialarbeiderutdanningen

Figur 19 Praksisveiledernes vektlegging av trening i spesifikke ferdigheter ved sosialarbeiderutdanningen på en sekspunktskala (0 'Ingen' til 5 'Svært mye'). Gjennomsnitt.

Figur 19 viser at det i sosialarbeidernes praksis særlig vektlegges forhold knyttet til kommunikasjon med klienter og andre berørte, samt å vise evne til empati og håndtering av etiske dilemmaer. Det vektlegges også i stor grad å utvikle kompetanse knyttet til å forberede, gjennomføre og evaluere klientsamtaler, som å lese og skrive journaler, delta i planlegging av, observere, vurderer og drøfte klientsamtaler. I tillegg vektlegges også i stor grad det å forholde seg til lover og forskrifter samt delta på møter. Det vektlegges i liten grad å bli kjent med eller bidra til pågående forskningsprosjekt.

5.3.4 Førskolelærerutdanningen

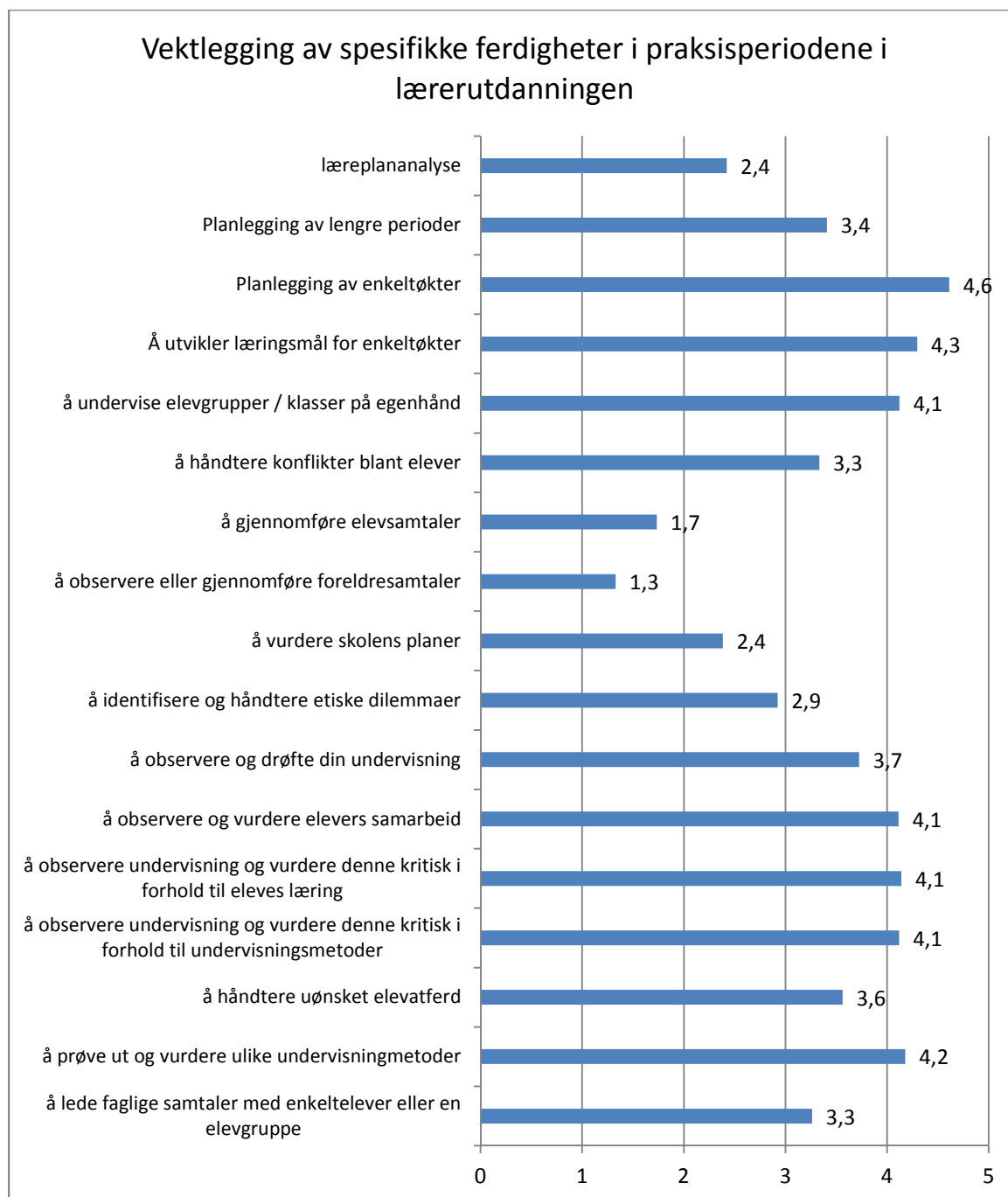
Figur 20 Praksisveiledernes vektlegging av trening i spesifikke ferdigheter ved førskolelærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'Ingen' til 5 'Svært mye'). Gjennomsnitt.

Av figur 20 ser vi at i førskolelærerstudentenes praksisperioder er det særlig kompetanse knyttet til observasjon og refleksjon rundt barnas samhandling og eget arbeid med barna. I tillegg er konkret planlegging av enkeltøkter, utvikling av læringsmål for disse og utprøving av ulike arbeidsmetoder særlig vektlagt, mens planlegging av lengre perioder vektlegges i mindre grad. Figur 20 viser også at førskolelærerstudentene i liten grad deltar på eller observerer foreldresamtaler og at rammeplananalyse ikke blir vektlagt i noe særlig grad.

5.3.5 Allmennlærerutdanningen

Figur 21 Praksisveiledernes vektlegging av trening i spesifikke ferdigheter ved allmennlærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'Ingen' til 5 'Svært mye'). Gjennomsnitt.

Figur 21 viser at vektlegging av spesifikke ferdigheter i allmennlærerutdanningens praksisperioder tilsvarer i stor grad de samme ferdigheter som vektlegges i førskolelærerutdanningens praksisperioder. Det er særlig ferdigheter knyttet til planlegging og gjennomføring av enkeltøkter og utprøving av ulike undervisningsmetoder, samt det å observere og reflektere rundt undervisning og elevers læring som i stor grad vektlegges. Også som for førskolelærerstudentene, vektlegges i liten grad det å gjennomføre foreldre og elevsamtaler og det å gjennomføre læreplananalyse.

5.4 Forskningsbasert utdanning

I henhold til universitets- og høgskoleloven § 2.1 skal all høyere utdanning være ”basert på det fremste innen forskning, kunstnerisk utviklingsarbeid og erfaringskunnskap”. Hylleseth (2001) påpeker i Norgesnettrådsrapporten *Forskningsbasert undervisning* at begrepet forskningsbasert undervisning kan forstås på ulike måter:

- Undervisningen skal være i overensstemmelse med forskningens nyeste resultater.
- Undervisningen skal være knyttet til et forskningsmiljø.
- Fast ansatte lærere skal ha forskningskompetanse.
- Undervisningen skal utføres av aktive forskere.
- Undervisningen skal innebære trening i vitenskapelig metode i samarbeid med praktiserende forskere (Hyllseth 2001).

Hva man legger i begrepet forskningsbasert vil naturlig nok variere en god del mellom både type utdanning og utdanningsnivå. Hyllseth (2001) påpeker at den minst krevende forståelsen av begrepet, at opplæringen skal være i overensstemmelse med forskningens nyeste resultater, ikke krever at personalet selv skal forske, men kun at de skal holde seg oppdatert, bare kan sees på som et minstekrav til høyere utdanning, og ikke brukes som en allmenn regel. Den strengeste fortolkningen innebærer at den som underviser selv er en aktiv forsker innenfor den disiplinen vedkommende underviser i. Dette kravet er i første rekke knyttet til forskningsforberedende studier (master og phd-nivå). Den siste tolkningen vektlegger læringsaspektet ved den forskningsbaserte undervisningen, og innebærer at studentene ikke bare lærer om forskningsresultatene, men også om prosessen forut for resultatene. Hyllseth (2001) stiller spørsmål ved om hvorvidt det er riktig å kreve opplæring i forskningsmetode for studenter som ikke selv skal forske eller selv forventes å skulle anvende forskningsresultater i eget arbeid.

En av hensiktene med at opplæringen skal være forskningsbasert er tanken om at studentene skal utvikle et analytisk og kritisk blikk i forhold til den kunnskap, de ferdigheter og de metoder de tilegner seg gjennom undervisning og praksis. En antar at FoU-basert undervisning vil kunne bidra til at praksis stadig vil kunne endres til det bedre, gjennom at profesjonsutøverne har utviklet et reflektert forhold til hvordan de utøver sitt yrke og har et kritisk blikk i forhold til både tidligere praksis og implementering av ny kunnskap.

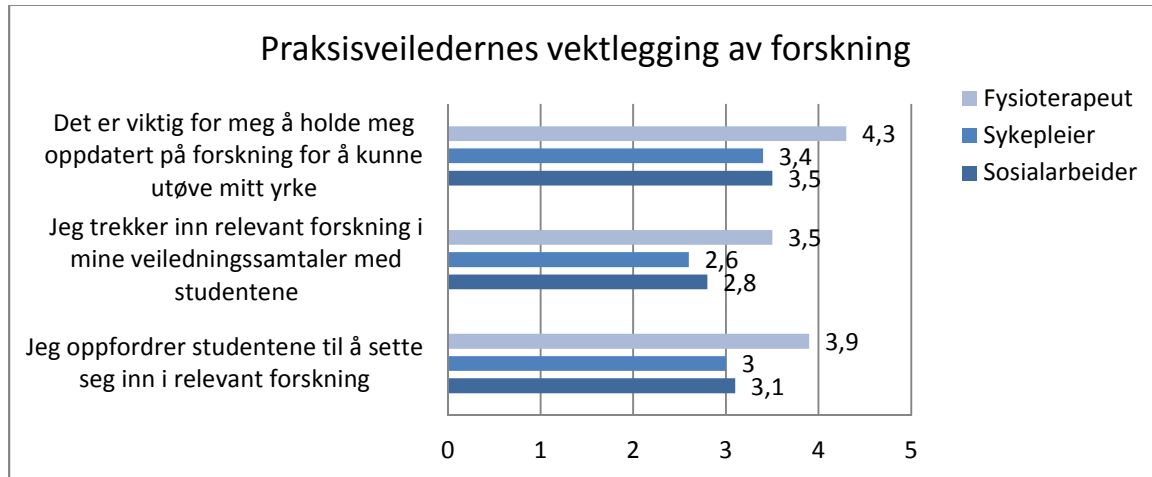
I UHR-rapporten *Utdanning + FOU = Sant* skisseres det fire former for forskningsbasert undervisning, som til sammen er tenkt å ”skape en god balanse mellom forskningens innhold, resultater, forskningsprosess og metode:

- Lærersentrert undervisning der innholdet er forskningsbasert.
- Lærersentrert undervisning som fokuserer på forskningsprosess og vitenskapelig tenkemåte.
- Undervisning der studenten aktivt deltar i en diskusjon av et forskningsbasert innhold.
- Undervisning der studenten inngår i “undersøkende” læreprosesser.” (UHR 2010).

I denne rapporten belyses utdanningenes vektlegging av forskning og forskningsforståelse ved å se på praksisveiledere, faglærere og studenters vurderinger.

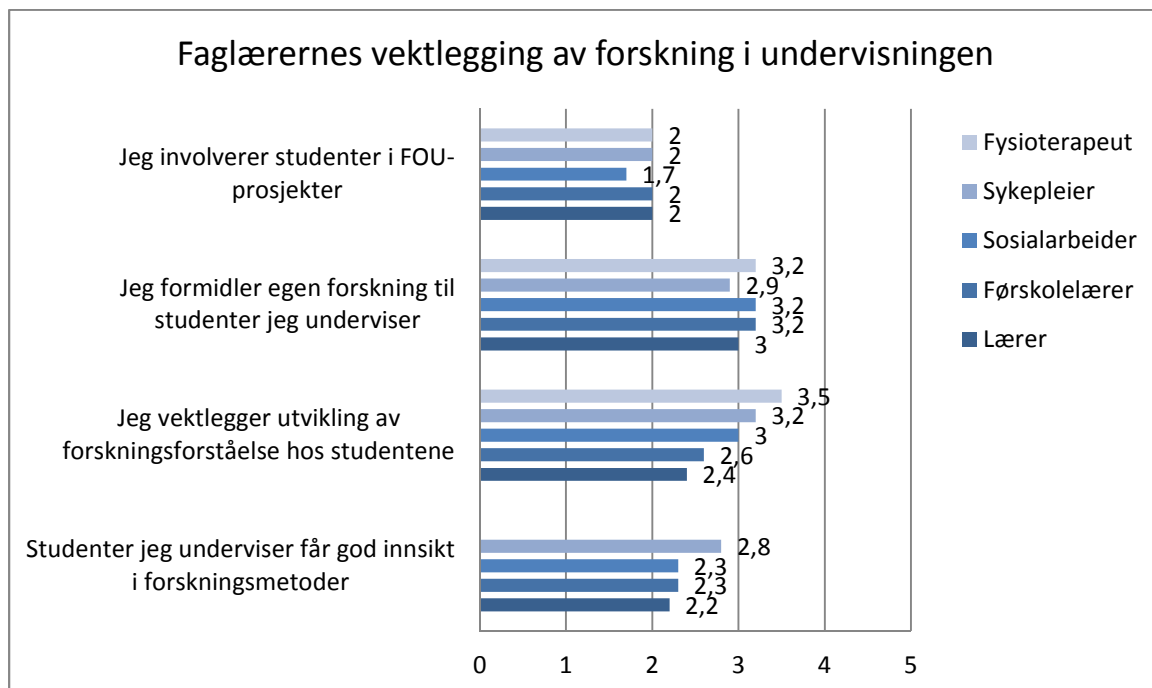
I praksisperiodene kan viktigheten av det å holde seg oppdatert på nyere forskningsresultater, og det å formidle hvordan forskning kan trekkes inn i refleksjon rundt den praktiske yrkesutførelsen demonstreres overfor studentene. I hvilken grad dette gjøres belyses i figur 22.

Figur 22 Praksisveiledernes vektlegging av forskning ved fysioterapeut-, sykepleier- og sosialarbeiderutdanningen på en sekspunktsskala (0 'Helt uenig' til 5 'Helt enig'). Gjennomsnitt.

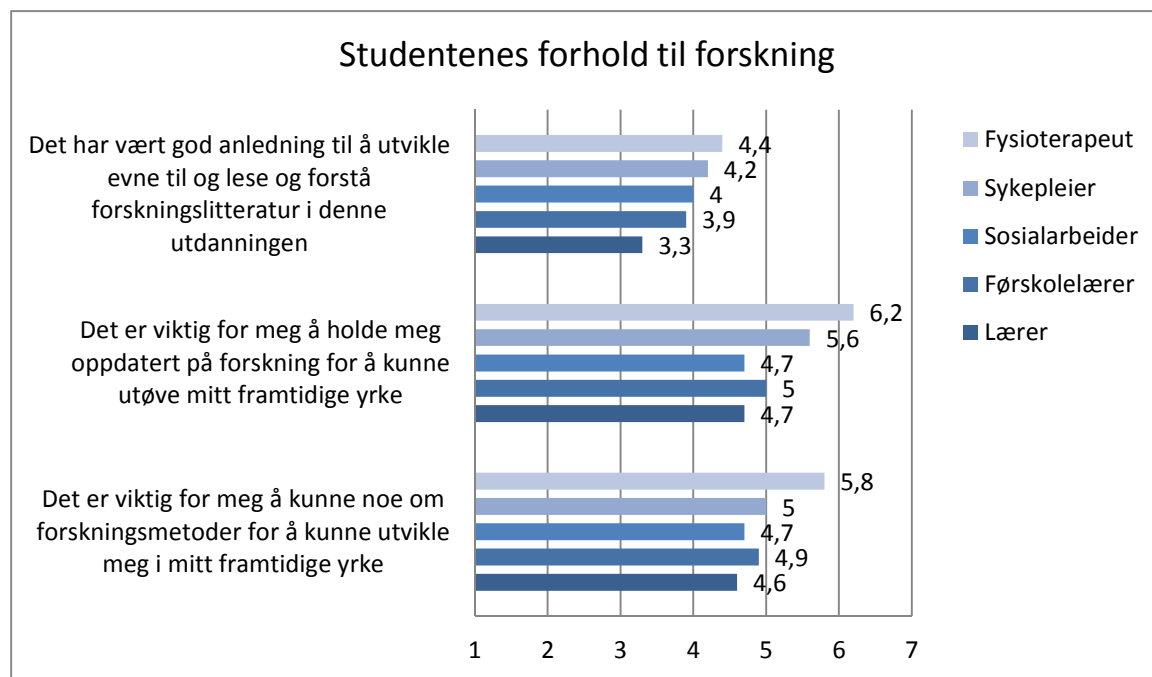
Figur 22 viser at praksisveilederne i fysioterapeututdanningen skiller seg fra sykepleier- og sosialarbeiderutdanningen ved at de i langt større grad både ser viktigheten av å holde selv oppdatert på nyere forskningsresultater for egen profesjonsutøvelse, samt at de i større grad trekker forskning inn i praksisveiledningen og oppfordrer studentene til å sette seg inn i relevant forskning. I hvilken grad faglærerne vektlegger forskning i sin undervisning belyses i figur 23.

Figur 23 Faglærernes vektlegging av forskning ved fysioterapeut-, sykepleier- sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktsskala (0 'Aldri' til 5 'Svært ofte'). Gjennomsnitt.

Figur 23 viser at en viss variasjon i faglærernes vektlegging av forskningsforståelse og i hvilken grad de mener studentene utvikler god innsikt i forskningsmetodikk. Faglærerne i fysioterapeututdanningen og sykepleierutdanningen skiller seg ut med høyest gjennomsnitt på begge disse utsagnene. Av figur 23 ser vi også at det er lite som skiller de ulike utdanningene når det gjelder involvering av studenter i egne FoU-prosjekter, eller formidling av egen forskning i undervisningen. Hvordan studentene opplever vektlegging av forskning i utdanningen og deres forhold til forskning belyses i figur 24.

Figur 24 Studentenes forhold til forskning ved fysioterapeut-, sykepleier- sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en syvpunktskala (0 'Uenig' til 5 'Enig'). Gjennomsnitt.

Av figur 24 ser vi at studentenes vurderinger er sammenfallende med både praksisveiledernes og faglærernes vektlegging av forskning i utdanningen. Fysioterapeut- og sykepleierstudentene vektlegger i langt større grad enn de andre studentgruppene det å holde seg oppdatert på forskning som viktig for fremtidig profesjonsutøvelse. Fysioterapeutstudentene oppgir også i større grad enn de andre studentgruppene at det er viktig å kunne noe om forskningsmetodikk for fremtidig profesjonsutvikling.

Resultatene presentert i figur 24 tyder på at studentene generelt opplever kunnskap om forskningsmetoder og det å holde seg oppdatert på forskningsresultater som en sentral del av yrkeskompetansen, samtidig som de i mindre grad har fått anledning til å utvikle evne til å lese og forstå forskningslitteratur i utdanningen. Allmennlærerstudentene opplever i markant mindre grad at det har vært god anledning til å utvikle evne til å lese og forstå forskningslitteratur i utdanningen enn tilfelle er for de andre studentgruppene.

Samlet tyder resultatene presentert i figurene 22, 23 og 24 på at fysioterapeututdanningen skiller seg ut ved i størst grad å legge til rette for at studentene får innsikt i forskningsmetodikk og evne til å lese forskningslitteratur i både teoriundervisning og gjennom læring i praksisperiodene.

I undersøkelsen blant faglærerne, presentert i rapporten *Praksis og teori* (Hatlevik mfl. 2011), svarer om lag 4 av 5 faglærere ved fysioterapeut-, førskolelærer og sosialarbeiderutdanningen at de selv driver med FoU-arbeid og at de er positive til involvering av studenter i FoU-arbeid. Svarene fra faglærerne om formidling av egen forskning i undervisningen (figur 23) tyder imidlertid på at dette er noe som bare skjer til en viss grad, og man kan lure på hvorfor dette ikke vektlegges i større grad.

Analyser av faglærernes forhold til forskningsbasert undervisning (Hatlevik mfl. 2011), viser at det naturlig nok er en sammenheng mellom det å selv drive FoU-arbeid og både det å formidle egen forskning i undervisningen og det å involvere studenter i FoU-prosjekter. Imidlertid er det ingen sammenheng mellom det å selv drive FoU-arbeid og det å vektlegge utvikling av forskningsforståelse hos studentene, eller det å gi studenter god innsikt i forskningsmetoder. Det vil si, det er ingen forskjell mellom de faglærerne som driver FoU-arbeid og de som ikke gjør det i hvilken grad de vektlegger utvikling av metode og forskningsforståelse hos studentene. Disse resultatene reiser spørsmål ved i hvilken grad underviserne selv må drive forskningsarbeid for å kunne formidle relevant forskningsforståelse og metodekunnskap i undervisningen til studenter på bachelor-nivå. Smeby (2007) har påpekt at ikke alle former for forskningsbasert undervisning nødvendigvis forutsetter at læreren selv driver egen forskning. Å innvie lavere grads studenter i resultater fra nyere forskning og i hvordan forskning foregår, forutsetter verken at den som underviser selv forsker eller at studentene selv aktivt må ta del i en forskningsprosess. Formidling av nyere forskningsresultater og innføring i forskningsmetodikk kan finne sted både i forelesninger så vel som i undervisning der studenter aktivt diskuterer et forskningsbasert innhold. Det er også verdt å legge merke til at Norge skiller seg fra andre land i sin sterke vektlegging av forskningsbasert undervisning i tre til fireårige profesjonsrettede høgskoleutdanninger (Heggen, Karseth og Kyvik 2010).

Oppsummert tyder resultatene for kapittel 5 på at både praktisk, relasjonell og etisk kompetanse vektlegges i stor grad i alle de fem utdanningene både blant praksisveilederne og faglærerne. Resultatene viser at teoretisk kompetanse vektlegges i stor grad i alle de tre helse- og sosialfagene. I fysioterapeut- og sykepleierutdanningen er det lite variasjon mellom praksisveiledere og faglærere i deres vektlegging av ulike former for teoretisk kunnskap, med unntak av at praksisveilederne vektlegger samfunnsvitenskapelig kunnskap noe lavere enn faglærerne i fysioterapeututdanningen, og at praksisveilederne i sykepleierutdanningen vektlegger sykepleierspesifikk kunnskap markant lavere enn faglærerne. I sosialarbeiderutdanningen vektlegges juridisk kunnskap noe lavere enn kunnskap i sosialt arbeid/sosialpedagogikk og samfunnsvitenskapelig, psykologisk, pedagogisk kunnskap. Resultatene tyder også på at innenfor helse- og sosialfagene vektlegges praktisk, yrkesetisk og relasjonell kompetanse, høyere enn enkelte former for teoretisk kompetanse både blant praksisveiledere og faglærere. Imidlertid vektlegges fysioterapispesifikk fagkunnskap svært høyt blant både praksisveiledere og faglærere, og sykepleiespesifikk fagkunnskap svært høyt blant faglærerne.

Forskningsbasert utdanning er sterkest vektlagt i fysioterapeututdanningen. Praksisveilederne i denne utdanningen trekker inn relevant forskning i sin veiledning i større grad sammenlignet

med sykepleier- og sosialarbeiderutdanningene. Faglærerne i fysioterapeut- og til dels også i sykepleierutdanningen vektlegger formidling av forskningsforståelse i større grad enn i sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen. Fysioterapeutstudentene oppgir i større grad enn da andre studentene at det er viktig å være i stand til å holde seg oppdatert på forskning for fremtidig profesjonsutøvelse.

6. Veiledning av studenter i praksis

Hvordan studentenes faktiske praksisveilederforhold er organisert varierer en god del. Grønn (2010a) nevner ulike aktuelle veiledningsmodeller som "mester- svenn modellen" der en student følger en mester, "tospann-modellen" der en veileder har to studenter, "delt ansvar modeller" der to veiledere deler ansvaret for oppfølging av en student, "studenttette poster" der en stor gruppe studenter under veiledning går inn i mange roller i den daglige driften av et sykehus/institusjon og "skoleovertakelse" der en større gruppe lærerstudenter overtar driften av en skole for en kortere periode (Grønn 2010a, s. 33). I kapittel 3 så vi at det er ulikheter mellom utdanningene i faglærernes involvering i studentenes praksis og hvilken støtte praksisveilederne får av ledelse og kolleger på egen arbeidsplass i deres arbeid som praksisveileder. I dette kapitlet belyses antall studenter den enkelte praksisveileder har veiledningsansvar for, ressurser til praksisveiledningen, kontakt mellom veileder og student, tema for veiledningen og vurdering av den.

6.1 Antall studenter som den enkelte praksisveileder har veiledningsansvar for

Trine Grønns (2010a) rapport *Fokus på praksisstudier og kvalitetssikring av praksis* avdekket at antall studenter som utplasseres på hvert praksissted varierer noe mellom utdanningene. For allmennlærerutdanningen er dette avtalefestet til å være normalt en gruppe på 4 studenter per praksisveileder (øvingslærer) og for førskolelærerutdanningen er 1-2 studenter per praksisveileder (øvingslærer) det normale. For helse- og sosialfagene er det ikke gitt lignende føringer, og bildet er noe mer variert. Grønn (2010a) gir en oversikt over antall studenter per utplasseringssted for tredjeårsstudenter studieåret 2008/09 ved Høgskolen i Oslo. For sosialarbeiderutdanningen dominerer en student per utplasseringssted, for sykepleierutdanningen dominerer 2 studenter per utplasseringssted, mens for fysioterapeututdanningen er 1-2 studenter det vanligste (Grønn 2010a: 57). I denne undersøkelsen er praksisveilederne spurt om hvor mange studenter de har veiledningsansvar for.

Tabell 5 Antall studenter hver praksisveileder har veiledningsansvar for ved de enkelte utdanningene, prosentfordeling (absolutte tall i parentes).

Antall studenter	Fysioterapeut	Sykepleier	Sosialarbeider	Førskolelærer	Lærer
1	28 (32)	43 (107)	74 (175)	29 (137)	3 (11)
2	39 (44)	31 (77)	19 (44)	37 (179)	10 (37)
3-5	20 (23)	15 (38)	6 (13)	31 (148)*	71 (251)**
6-9	7 (8)	5 (13)	2 (4)	3 (14)	14 (50)
10 eller flere	6 (7)	5 (12)	0	0	2 (7)
Sum (N)	100 (114)	99 (247)	101 (236)	100 (478)	100 (356)

* Av førskolelærerne hadde 13 % (60) ansvar for å veilede 3 studenter, 17 % (80) ansvar for 4 studenter, 2 % (2) ansvar for 5 studenter, 2 % (11) ansvar for 6 studenter, 1 % (3) ansvar for 7 eller flere studenter.

** Av allmennlærerne hadde 24 % (85) ansvar for å veilede 3 studenter, 45 % (160) ansvar for 4 studenter, 2 % (6) ansvar for 5 studenter, 3 % (11) ansvar for 6 studenter, 3 % (11) ansvar for 7 studenter, 7 % (24) ansvar for 8 studenter, 1 % (4) ansvar for 9 studenter, 1 % (3) ansvar for 10 studenter og 1 % (4) ansvar for 11 eller flere studenter.

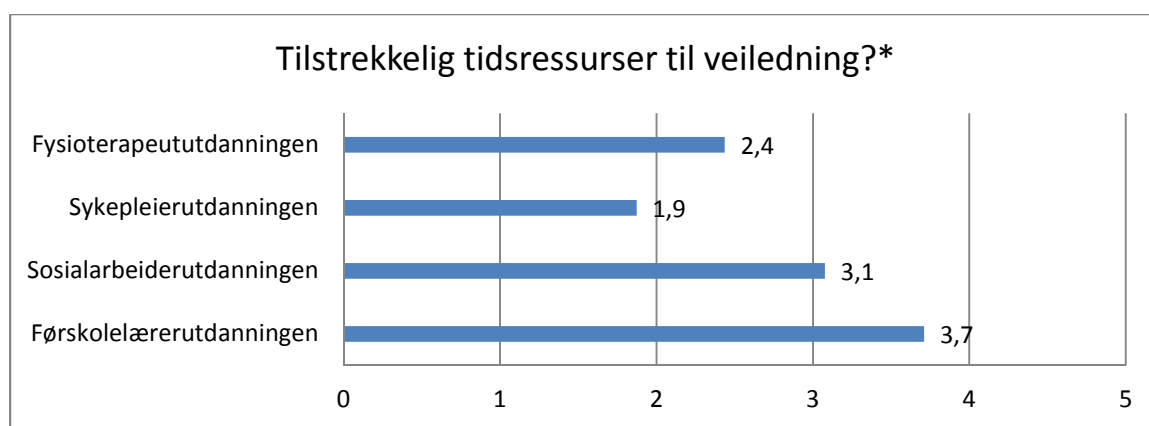
Av tabellen går det frem at det er svært ulike fordeling i de ulike utdanningene når det gjelder antall studenter praksisveilederne har veiledningsansvar for. Mens de fleste praksisveilederne i sosialarbeiderutdanningen kun har veiledningsansvar for én student, har de aller fleste praksisveilederne i allmennlærerutdanningen ansvar for fra tre til fem studenter. De fleste praksisveilederne i fysioterapeut- og sykepleierutdanningen har ansvar for én eller to studenter, mens det i førskolelærerutdanningen er om lag en like stor andel som har ansvar for henholdsvis én, to eller tre til fem studenter. Tabell 5 viser også at kun en liten andel av praksisveilederne har veiledningsansvar for seks eller flere studenter.

6.2 Ressurser til praksisveiledningen

I hvilken grad det settes av nok tidsressurser til praksisveiledningen har betydning for om studentene får den veiledningen de har behov for når de er i praksis. Det er stor variasjon mellom de enkelte utdanningene om det i det hele tatt er avtalefestet et spesifikt timetall til veiledning, noe som nok kan ha sammenheng med den type praksis de ulike utdanningene har, og om praksisveiledningen i stor grad er noe som skjer underveis i det daglige arbeidet mens studentene observerer og selv deltar, som i sykepleier- og fysioterapeututdanningen.

Ved lærerutdanningen ved Høgskolen i Oslo og Akershus skal en studentgruppe på fire studenter til vanlig ha 10-13 timer veiledet praksis per uke. I førskolelærerutdanningen skal en studentgruppe på to studenter ha 3 timer per uke, mens studenter som er alene på et praksissted skal ha 2 timer per uke. For sosialarbeiderutdanningen er det avsatt minimum 1 time per uke per student til veiledning av studenter, mens det i sykepleier- og fysioterapeututdanningen ikke er avtalefestet hvor mye tid som spesifikt skal settes av til veiledning.

Figur 25 Praksisveiledernes vurdering av om det er avsatt tilstrekkelige tidsressurser til veiledning av studentene ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider- og førskolelærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'Helt uenig' til 5 'Helt enig'). Gjennomsnitt.

* Praksisveilederne ved allmennlærerutdanningen ble ikke bedt om å ta stilling til dette utsagnet.

Figur 25 viser at det er store forskjeller mellom de enkelte utdanningene i hvilken grad praksisveilederne opplever at det er satt av tilstrekkelig med tidsressurser til veiledningen av studentene. Mens sykepleierutdanningen, og til dels også fysioterapeututdanningen er uenig i at det er satt av nok tidsressurser, så er førskolelærerne gjennomgående enige og sosialarbeiderne delvis enige i at det er tilstrekkelig med tidsressurser til veiledningen. I og

med at praksisveilederne i sykepleier- og fysioterapeutdanningen i mindre grad opplever at det er avsatt tilstrekkelig med tidsressurser, kan dette tyde på at deres samlede arbeidsbelastning er stor. Dette kan ha sammenheng med at det ikke er formelle avtaler i disse utdanningene.

Praksisveilederne i helse- og sosialutdanningene er også spurt om i hvilken grad de forsøker å ha kontakt med studentene i praksisperioden.

Figur 26 Praksisveiledernes vurdering av i hvilken grad de forsøker å ha kontakt med studentene ved fysioterapeut-, sykepleier- og sosialarbeiderutdanningen på en sekspunktskala (0 'Helt uenig' til 5 'Helt enig'). Gjennomsnitt.

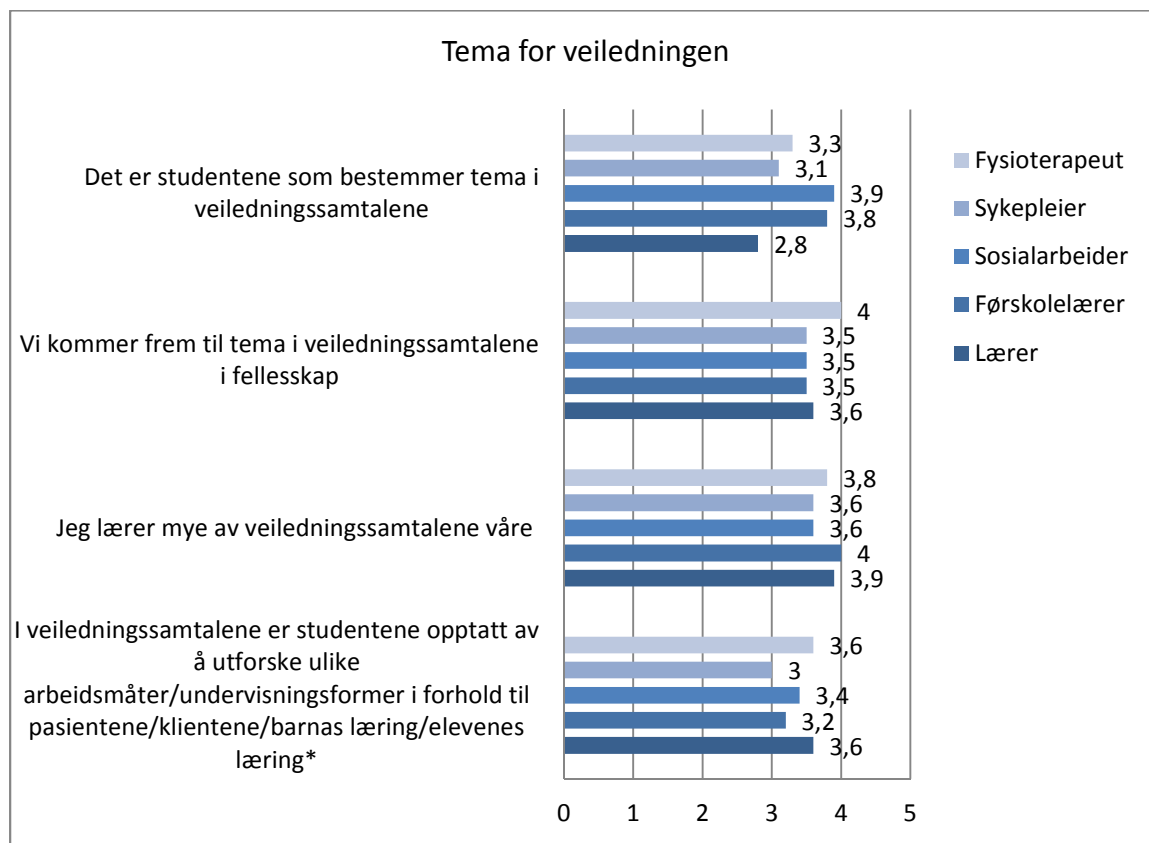
Av figur 26 ser en at praksisveilederne i fysioterapeut-, sykepleier- og sosialarbeiderutdanningen gjennomgående forsøker å ha mest mulig kontakt med studentene i praksisperioden. Den forskjellen en fant mellom sosialarbeiderne på den ene siden og fysioterapeutene og sykepleierne på den andre siden når det gjelder opplevelse av tidsressurser slår ikke ut i forhold til praksisveiledernes forsøk på å følge opp studentene. Det er mulig denne formuleringen er for vag og at den ikke fanger opp hvor mye tid de faktisk bruker på å følge opp studentene. Det en da sitter igjen med å ha kartlagt er muligens kun praksisveiledernes intensjon om å gjøre så godt de kan innenfor gitte rammebetingelser. Hvor god oppfølging studentene faktisk får blir belyst i avsnitt 6.4.

I hvilken grad opplevelse av manglende tidsressurser får konsekvenser for studentenes oppfølging av praksisveileder gir ikke denne undersøkelsen svar på. For å kunne gi et fyldigere svar på dette er det behov for en kvalitativ intervjuundersøkelse blant praksisveilederne, både av hvordan veiledningen faktisk er lagt opp, hva det er som gjør at praksisveilederne har så ulike opplevelser i de forskjellige utdanningene, og om de har tilstrekkelig tidsressurs til veiledning av studenter.

6.3 Tema for veiledningen

Hvem som bestemmer tema for veiledningen er kartlagt ved å se på praksisveiledernes vurdering av hvor ofte det er studentene som bestemmer tema for veiledningen og hvor ofte de kommer frem til tema for veiledningssamtalene i fellesskap med studentene. I tillegg er det spurt om praksisveilederne opplever at de selv lærer noe i veiledningssamtalene med studentene, og i hvilken grad studentene er opptatt av å utforske ulike tilnærminger til profesjonsutøvelsen.

Figur 27 Praksisveiledernes vurdering av utforming av veiledningen ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'Aldri' til 5 'Svært ofte'). Gjennomsnitt.

* Utsagnet hadde noe ulik formulering for de enkelte utdanningene. Praksisveilederne ved fysioterapeut-, sykepleier og sosialarbeiderutdanningen ble bedt om å ta stilling til følgende utsagn: *I veiledningssamtalene er studentene opptatt av å utforske ulike arbeidsmåter i forhold til pasientene/klientene/barna.* Praksisveilederne i førskolelærerutdanningen ble bedt om å ta stilling til følgende utsagn: *I veiledningssamtalene er studentene opptatt av å utforske ulike arbeidsmåter i forhold til barnas læring.* Praksisveilederne i allmennlærerutdanningen ble bedt om å ta stilling til følgende utsagn: *I veiledningssamtalene er studentene opptatt av å utforske ulike undervisningsmetoder i forhold til elevenes læring.*

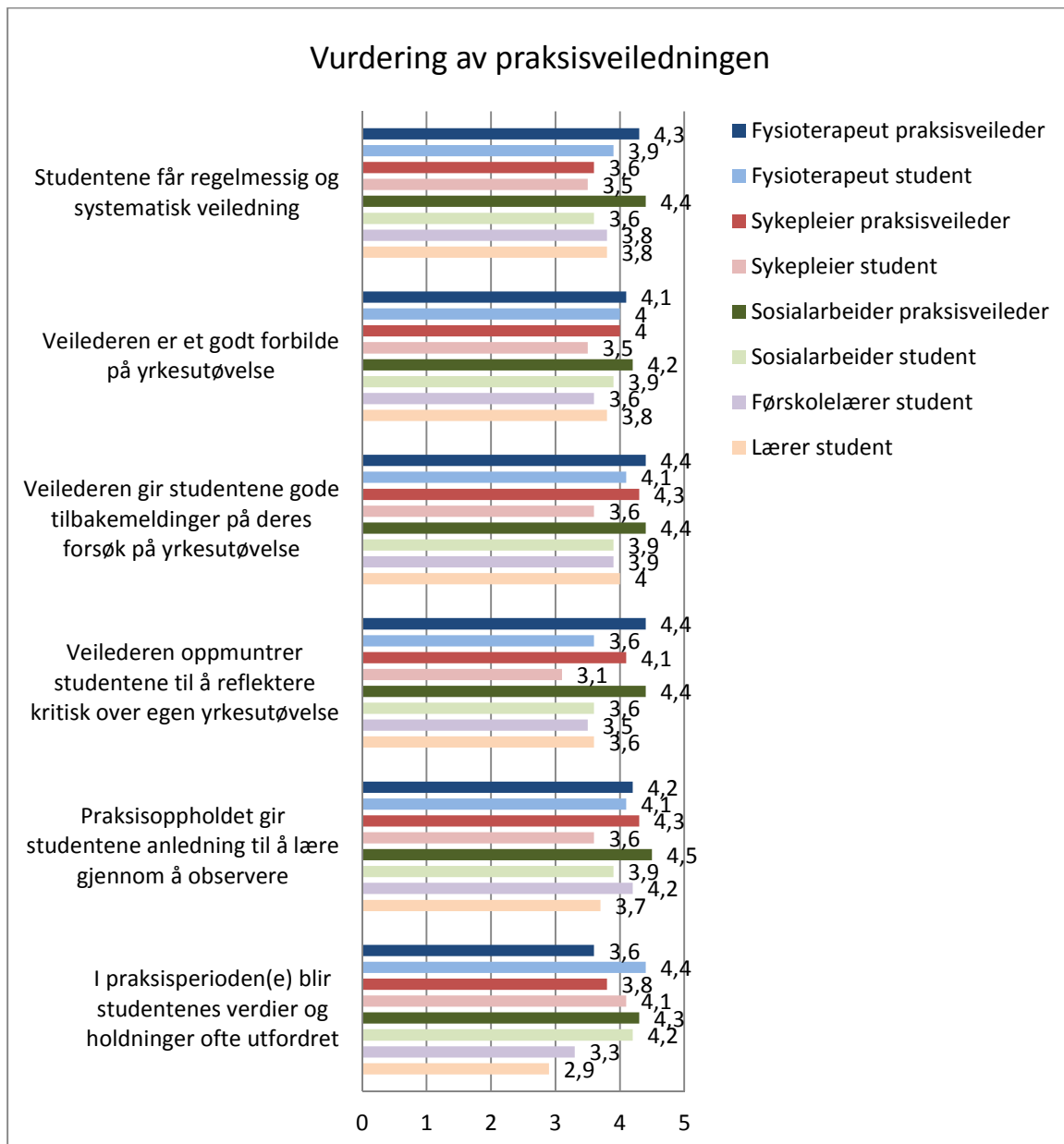
Figur 27 viser at praksisveilederne i fysioterapeututdanningen oppgir at de oftere kommer frem til tema i veiledningssamtalene i fellesskap med studentene, enn hva som er tilfelle i de andre utdanningene. Mens det i sosialarbeider- og førskolelærerutdanningen noe oftere er studentene som bestemmer tema. Dette kan tyde på at veiledningen virker mindre styrt og studentene har større medvirkning i sosialarbeider- og førskolelærerutdanningene, sammenlignet med fysioterapeututdanningen. Figur 27 viser videre at studentene i sykepleierutdanningen noe sjeldnere enn studenter i fysioterapeut- og sosialarbeiderutdanningen bruker veiledningssamtalene til å utforske ulike

profesjonsspesifikke arbeidsmåter. I alle utdanningene oppgir praksisveilederne at de selv lærer noe av veiledningssamtelene med sine studenter.

6.4 Vurdering av praksis og praksisveiledningen

Praksisveilederne i fysioterapeut-, sykepleier- og sosialarbeiderutdanningen, samt studenter i fysioterapeut-, sykepleier-, og sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen ble bedt om å vurdere en rekke forhold knyttet til praksisopplæringen og praksisveiledningen.

Figur 28 Vurdering av utforming av praksisveiledningen blant praksisveiledere ved fysioterapeut-, sykepleier- og sosialarbeiderutdanningen og studententer ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'Uenig' til 5 'Enig'). Gjennomsnitt.

Resultatene av praksisveilederne og studentenes vurderinger, som er presentert i figur 28, viser at begge grupper i stor grad gir en positiv vurdering av ulike forhold knyttet til utforming og innhold i praksisperiodene og praksisveiledningen. Imidlertid er det enkelte

variasjoner mellom de ulike utdanningene, og det er en tendens til at praksisveilederne gjennomgående vurderer praksis og veiledning som noe bedre enn hva studentene gjør.

For å undersøke om det er sammenheng mellom grad av tilstedeværelse av ulike innholdskomponenter i praksisperiodene og praksisveiledningen har vi foretatt en korrelasjonsanalyse (se vedlegg tabell v1) mellom praksisveiledernes vurderinger for fysioterapeut-, sykepleier- og sosialarbeiderutdanningen. Grad av korrelasjoner mellom to variabler, for eksempel hjelp til å integrere teori og praksis og oppmuntring til å reflektere kritisk over egen yrkespraksis, gir en beskrivelse av i hvor stor grad disse samvarierer, dvs at nivået på vurderingen av den ene variabelen tenderer til å følges ad av lik vurdering av den andre. Korrelasjonsanalysen viser at det er sterke sammenhenger mellom mange av de ulike karakteristika av praksisperiodenes og praksisveiledningens innhold ved alle de tre utdanningene, i tillegg til at det også er enkelte variasjoner.

Det er en sterk tendens til at graden av hjelp til å integrere teori og praksis i stor grad henger sammen med oppmuntring til å reflektere kritisk over egen yrkesutøvelse, tilbakemeldinger til studentene på deres forsøk på yrkesutøvelse og det å være et godt forbilde på yrkesutøvelse, og til en viss grad også det å få verdier og holdninger utfordret. For sykepleier- og sosialarbeiderutdanningen henger integrering av teori- og praksis også i stor grad sammen med anledningen til å lære gjennom å observere. Vektlegging av sammenheng mellom teori og praksis i opplæringen blir ytterligere belyst i kapittel 7.

Resultatene viser også at det i sykepleierutdanningen er forholdsvis stor grad av samvariasjon mellom omtrent alle innholdskomponentene som er undersøkt, mens det i sosialarbeider- og fysioterapeututdanningen er mer komplekst. I fysioterapeututdanningen samvarierer særlig det å få verdier og holdninger utfordret si liten grad med andre innholdskomponenter. I sosialarbeiderutdanningen er det lav grad av sammenheng mellom regelmessig og systematisk veiledning, anledning til å lære gjennom å observere og det at studentene får sine verdier og holdninger utfordret. Tabell v1 i vedlegget gir detaljerte opplysninger om korrelasjonene mellom de enkelte innholdskomponentene i hver enkelt utdanning.

Oppsummert viser analysene i dette kapittelet at det er variasjon i antall studenter den enkelte praksisveileder har ansvar for. Opplevelse av tilstrekkelige tidsressurser er lavest blant praksisveilederne i sykepleierutdanningen, og markant høyest i førskolelærerutdanningen. Resultatene tyder på at praksisveiledningen i førskolelærer- og sosialarbeiderutdanningen er noe mindre styrt av veileder og at studentene her har noe større medvirkning på innholdet i egen veiledning. Studenter og praksisveiledere har overveiende positive vurderinger av ulike forhold knyttet til praksiskvalitet, men praksisveilederne er i mange tilfeller markant mer positive enn studentene.

Korrelasjonsanalysen tyder på at det er sammenheng mellom mange av de ulike beskrivelser av praksisens- og veiledningens innhold, særlig er det sterke sammenhenger mellom graden av hjelp til å integrere sammenheng mellom teori og praksis og oppmuntring til kritisk refleksjon over egen praksis og tilbakemeldinger fra praksisveileder på forsøk på egen yrkesutøvelse. Vektlegging av sammenheng mellom teori og praksis i både praksisopplæringen og teoriundervisningen er tema for neste kapittel.

7. Sammenheng mellom teori og praksis

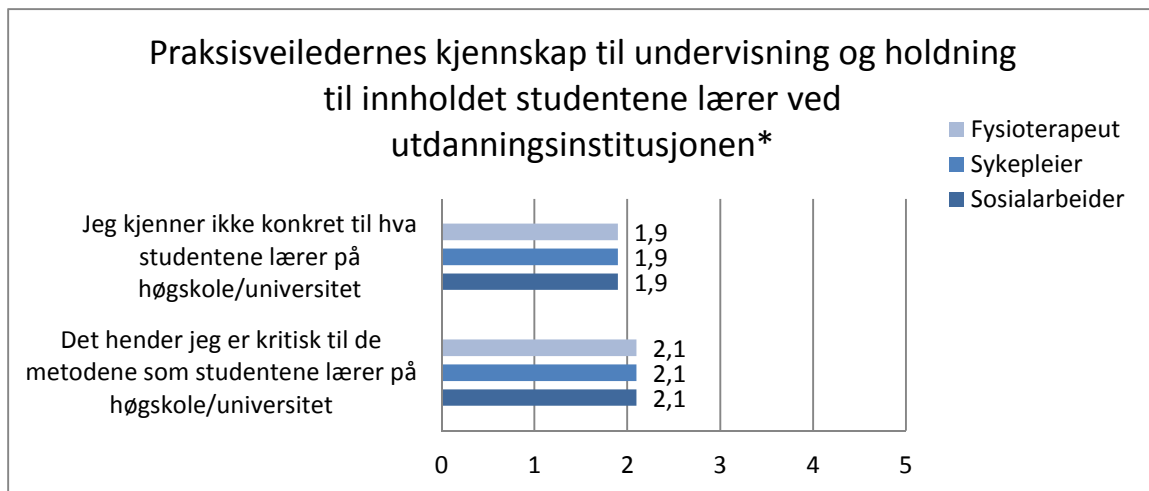
Sammenheng mellom det studentene lærer i undervisningen ved utdanningsinstitusjonen og det de lærer i praksisperiodene er et viktig kvalitetsaspekt ved profesjonsutdanninger. Det å bli i stand til å oppfatte og se sammenheng mellom det man lærer i teoriundervisningen og læringen i praksisperiodene kan være med på å minske et eventuelt praksissjokk og opplevelsen av at det er et gap mellom teori og praksis, og er således også et viktig læringsutbytte. Å legge til rette for at studenter skal oppleve sammenheng mellom teori og praksis innebærer at det studentene lærer i praksis skal bygge på / videreføre det studentene har lært i teoriundervisningen og at det tydeliggjøres hvordan teoretisk kunnskap kan belyse ulike aspekter ved profesjonsutøvelsen. I tillegg innebærer sammenheng mellom teori og praksis at erfaringer studentene har gjort i praksisperiodene trekkes inn i undervisningen for å gi studentene en bedre forståelse av det teoretiske innholdet i studiet. Hjelp til å knytte teori til praksiserfaringer vil i tillegg til å bidra til kontinuitet i utdanningen, medvirke til at studentene i større grad blir i stand til å reflektere over egen og andres yrkesutøvelse og i større grad ser relevansen av den teoretiske kunnskapen som vektlegges i undervisningen. Smeby (2010) påpeker at både undervisning som oppleves som relevant for studentenes praksis, og praksis som oppleves som relevant i forhold til det de lærer i undervisningen, er viktig for deres læringsutbytte.

Heggen og Smeby (2012) påpeker at det er nødvendig å styrke sammenhengen mellom studienes faglige innhold og utfordringene i yrkeslivet hvor kunnskap og teoriutvikling har et empirisk og praktisk utgangspunkt. Samtidig er det også viktig at dette ikke undergraver betydningen av teoretisk kunnskap som ikke direkte gir praktiske oppskrifter og handlingsalternativ. Heggen og Smeby (2012) fremhever at undervisningspersonalet ved utdanningsinstitusjonene har et ansvar for at de har god innsikt i yrkesfeltet de utdanner til og å relatere undervisning og faginnhold til fremtidige yrkesoppgaver der det er grunnlag for det. Møteplasser mellom utdanning og yrkesfelt påpekes som viktig både for å gi faglærere innsikt i yrkesfeltet, men også for å gi praksisveiledere bedre forståelse av den faglige bakgrunnen studentene har når de kommer ut i praksis.

7.1 Praksisveiledernes og faglærernes kjennskap og holdning til læringsinnholdet ved henholdsvis utdanningsinstitusjonen og praksisstedene

En viktig forutsetning som må være tilstede for at det skal være mulig å vektlegge sammenheng mellom teori og praksis i praksisperiodene og i undervisningen ved lærestedene, er at både faglærere og praksisveiledere faktisk kjenner til hva studentene lærer i henholdsvis undervisning og praksis. I tillegg kan holdninger til hva studentene lærer på de respektive læringsarenaene blant faglærere og praksisveiledere påvirke i hvilken grad mulige sammenhenger vektlegges og gjøres eksplisitt. I figur 29 presenteres praksisveiledernes kjennskap til og holdning til innholdet i det studentene lærer ved utdanningsinstitusjonen, og i figur 30 presenteres faglærernes kjennskap til og holdning til hva studentene lærer i praksisperiodene.

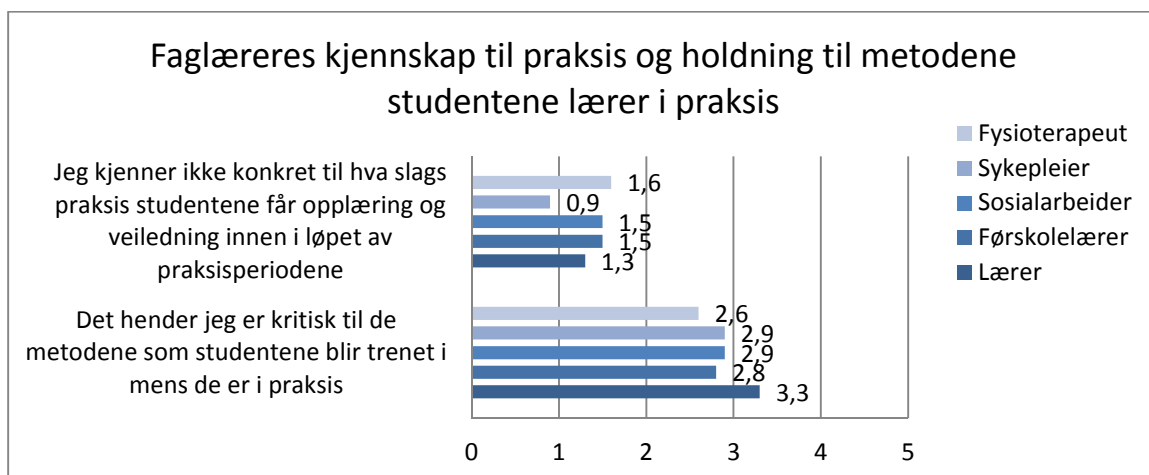
Figur 29 Praksisveiledernes kjennskap og holdning til undervisningen ved utdanningsinstitusjonen ved fysioterapeut-, sykepleier- og sosialarbeiderutdanningen på en sekspunktskala (0 'Helt uenig' til 5 'Helt enig'). Gjennomsnitt.

* Praksisveilederne ved førskolelærer- og allmennlærerutdanningen ble ikke bedt om å ta stilling til disse utsagnene.

Av figur 29 ser vi at praksisveilederne ved fysioterapeut-, sykepleier- og sosialarbeiderutdanningen gjennomgående oppgir å gi lik vurdering på hvert av utsagnene, og resultatene tyder på at de har noe kjennskap til innholdet i undervisningen på utdanningsinstitusjonen og ikke er spesielt kritiske til det studentene lærer der. På bakgrunn av disse resultatene skulle det dermed ikke være noe som tyder på at praksisveilederne i disse tre utdanningene ikke kan eller vil knytte studentenes praksiserfaringer til teoretiske betraktninger. I hvilken grad dette faktisk gjøres belyses i figur 32 og 33 ved å se på praksisveiledernes vektlegging av sammenheng mellom teori og praksis og i figur 34 ved å se på studentenes opplevelse av sammenheng mellom teori og praksis i praksisperiodene.

Figur 30 Faglærernes kjennskap og holdning til praksisopplæringen ved fysioterapeut-, sykepleier- og sosialarbeiderutdanningen på en sekspunktskala (0 'Helt uenig' til 5 'Helt enig'). Gjennomsnitt.

* Utsagnene lærerne ved allmennlærerutdanningen ble bedt om å vurdere hadde en noe annen ordlyd. De ble bedt om å vurdere påstandene: *Jeg kjenner ikke hva slags pedagogisk praksis studentene får opplæring og veiledning innen i løpet av praksisperiodene* og *Det hender jeg ikke er enig i den pedagogiske praksisen som studentene blir en del av mens de er i praksis.*

Figur 30 viser at faglærerne i sykepleierutdanningen er de som oppgir å ha størst kjennskap til den praksis studentene får opplæring og veiledning i, mens faglærerne i allmennlærerutdanningen er mest kritiske til metodene studentene innføres i mens de er i praksis.

At faglærerne i sykepleierutdanningen utmerker seg som de som har best kjennskap til studentenes praksis, er ikke uventet i og med at de er mer involvert i planlegging av praksisperioder (se figur 12 og 13), samarbeider best med praksisstedene om studentenes praksis (se figur 6) og er mer til stede i studentenes praksisperioder (se figur 7).

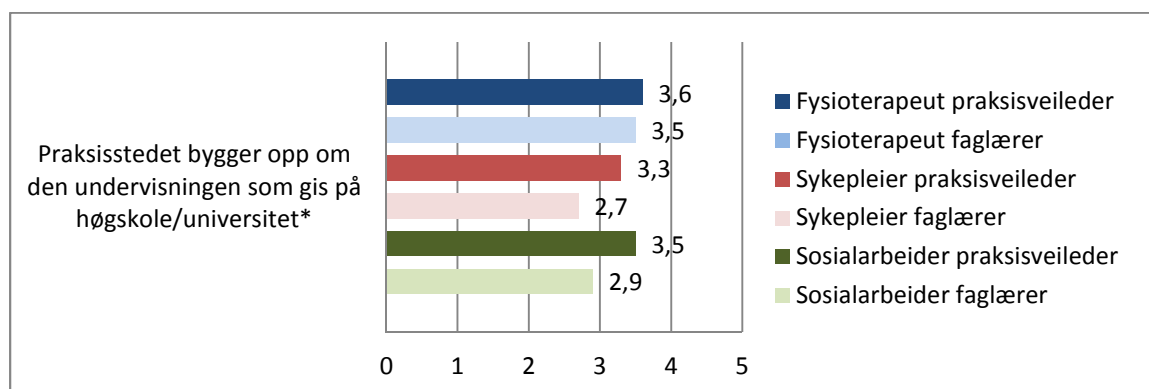
Sammenlignet med resultatene for praksisveilederne presentert i figur 29, viser figur 30 at faglærerne oppgir å ha mer kjennskap til praksisopplæringen enn tilsvarende for praksisveiledernes kjennskap til teoriundervisningen. Faglærerne er også mer kritisk til innholdet i praksisopplæringen, enn hva praksisveilederne er i forhold til innholdet i undervisningen ved utdanningsinstitusjonen.

Det kan altså se ut til at faglærerne er de som gjennomgående oppgir å ha best forutsetninger for å knytte teori til studentenes praksiserfaringer, men at de som gruppe også er noe motvillig innstilt overfor hva studentene lærer i praksis. Dette kan tenkes å resultere i enten at faglærerne i relativt stor grad ber studentene reflektere kritisk over sine praksiserfaringer, at de opplever det som vanskelig å trekke inn studentenes praksiserfaringer eller i liten grad ønsker å forholde seg til det studentene lærer på praksisarenaen. Figur 35 belyser faglærernes vektlegging av praksis i undervisningen og 36 belyser studentenes opplevelse av sammenheng mellom teori og praksis i undervisningen.

7.2 Sammenheng mellom teori og praksis i praksisperiodene

Sammenheng mellom teori og praksis i praksisperiodene belyses ved å se på praksisveiledernes og faglærernes vurderinger, samt studentenes opplevelse av sammenheng mellom teori og praksis i praksisperiodene.

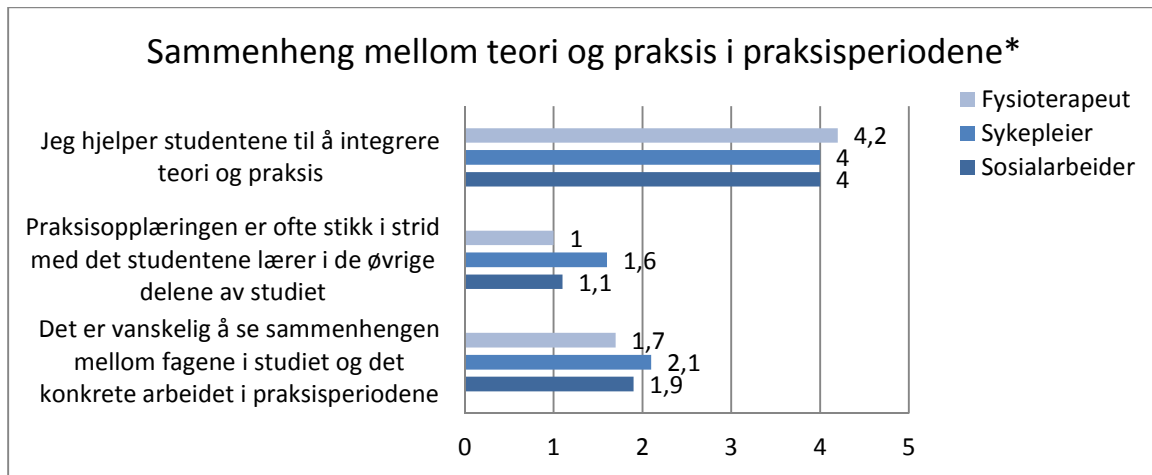
Figur 31 Praksisveiledernes og faglærernes vurdering av i hvilken grad opplæring i praksis bygger opp om undervisningen som gis ved utdanningsinstitusjonen ved fysioterapeut-, sykepleier- og sosialarbeiderutdanningen på en sekspunktskala (0 'Helt uenig' til 5 'Helt enig'). Gjennomsnitt.

* Praksisveilederne og faglærerne ved førskolelærer- og allmennlærerutdanningen ble ikke bedt om å ta stilling til dette utsagnet.

Figur 31 viser at faglærerne i sykepleier- og sosialarbeiderutdanningen er noe mer kritiske til om praksisstedet faktisk støtter opp om den undervisningen som studentene får ved utdanningsinstitusjonen, enn hva som er tilfelle for faglærer i fysioterapeututdanningen og praksisveiledere i alle de tre utdanningene. Hvordan dette står i forhold til praksisveiledernes vurdering av sammenheng mellom praksis og teori i praksisopplæringen belyses i figur 32.

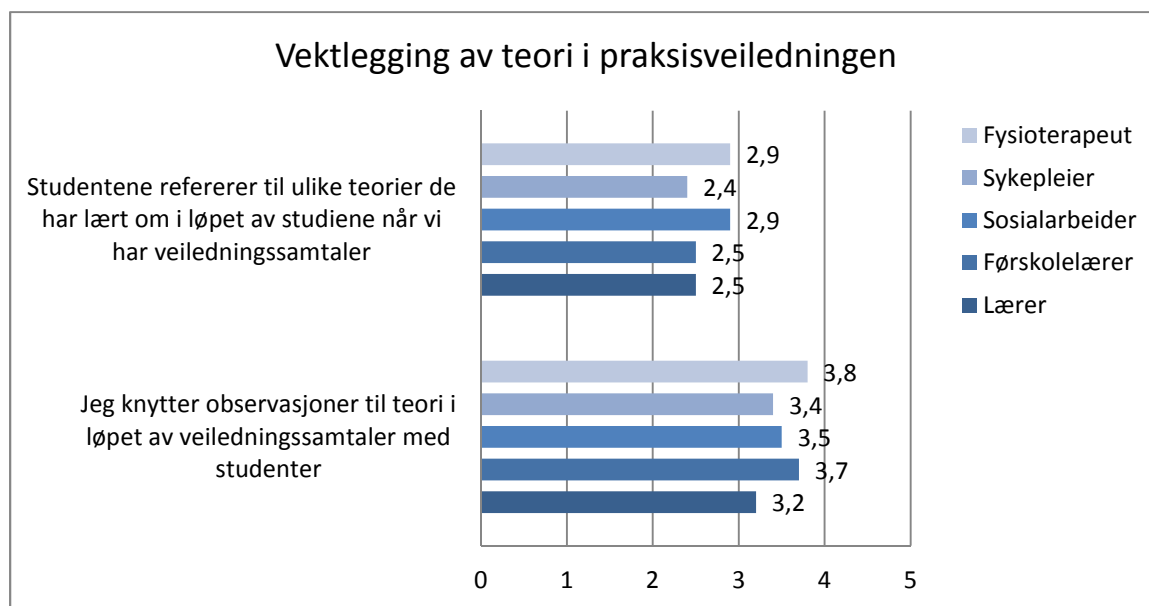
Figur 32 Praksisveiledernes vurdering av sammenheng mellom teori og praksis i praksisperiodene ved fysioterapeut-, sykepleier- og sosialarbeiderutdanningen på en sekspunktskala (0 'Uenig' til 5 'Enig'). Gjennomsnitt.

* Praksisveilederne ved førskolelærer- og allmennlærerutdanningen ble ikke bedt om å ta stilling til disse utsagnene.

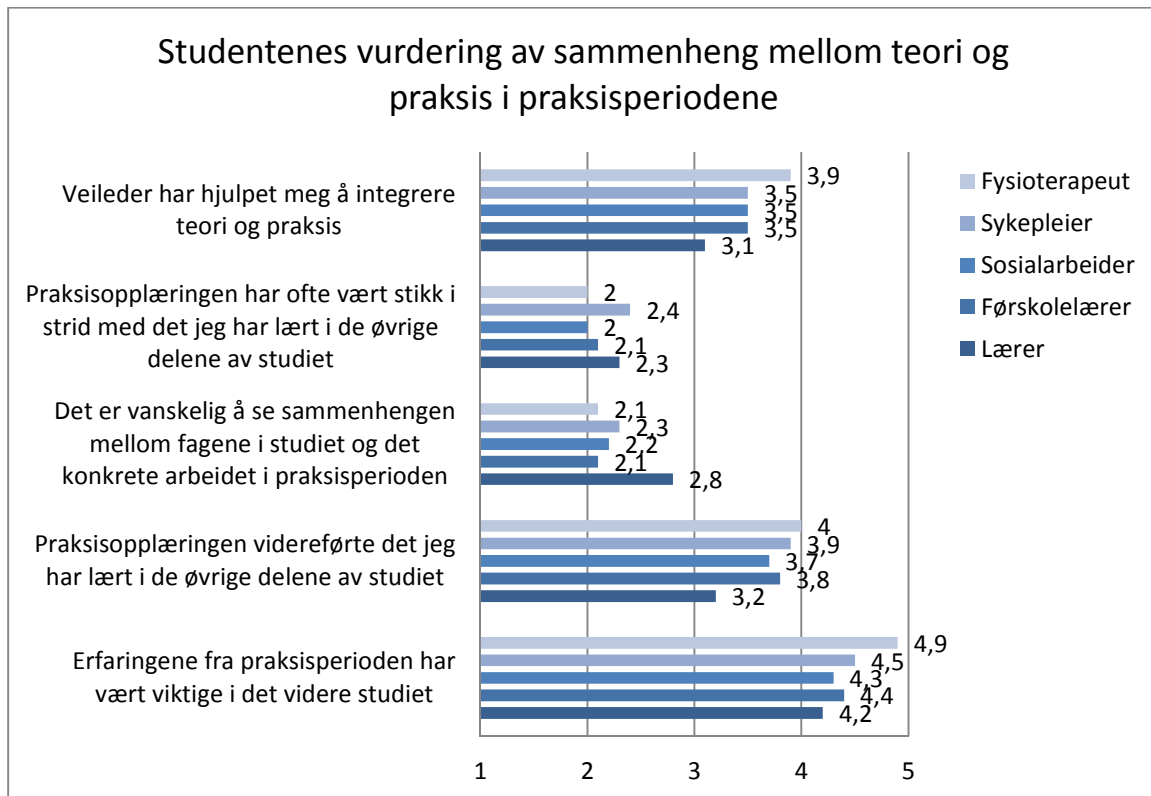
Resultatene for praksisveiledernes vurdering av sammenheng mellom teori og praksis i praksisperiodene, presentert i figur 32, tyder på at praksisveilederne i alle de tre utdanningene hjelper studentene til å integrere teori og praksis, men at praksisveilederne i sykepleierutdanningen opplever at praksisopplæringen noe oftere kan være i strid med det studentene lærer i de øvrige delene av studiet, enn hva som er tilfelle for fysioterapeut- og sosialarbeiderutdanningen. Ingen av praksisveilederne ser ut til i noe nevneverdig grad å oppleve at det er vanskelig å se sammenhengen mellom fagene i studiet og det konkrete arbeidet i praksisperiodene.

Figur 33 Praksisveiledernes vurdering av i hvilken grad teori vektlegges i veiledningssamtalene ved fysioterapeut-, sykepleier- og sosialarbeiderutdanningen på en sekspunktskala (0 'Aldri' til 5 'Svært ofte'). Gjennomsnitt.

Figur 33 viser at praksisveilederne innenfor fysioterapeut- og sosialarbeiderutdanningen oppgir i noe større grad at studentene refererer til ulike teorier i veiledningssamtalene, enn hva som er tilfelle for de tre andre utdanningene. I hvilken grad praksisveilederne knytter observasjoner til teori, skiller praksisveilederne i fysioterapeut- og førskolelærerutdanningen, hvor dette forekommer oftest, seg noe fra praksisveilederne i allmennlærerutdanningen, hvor dette forekommer noe sjeldnere. Figur 33 viser også at fysioterapeututdanningen skiller seg ut ved at både praksisveiledernes egen vektlegging av å knytte teori til observasjoner og deres vurdering av studentenes referering til teori i veiledningssamtalene er høy sammenlignet med de andre utdanningene. Praksisveilederne i førskolelærerutdanningen er også av de som oppgir i størst grad å knytte observasjon til teori, men dette gjenspeiles ikke tilsvarende i praksisveiledernes vurdering av førskolelærerstudentene referering til teori i veiledningssamtalene. I figur 34 presenteres studentenes vurdering av sammenheng mellom teori og praksis i praksisperiodene og i praksisveiledningen.

Figur 34 Studentenes vurdering av sammenheng mellom teori og praksis i praksisperiodene ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en fempunktskala (1 'Ikke i det hele tatt' til 5 'I svært stor grad'). Gjennomsnitt.

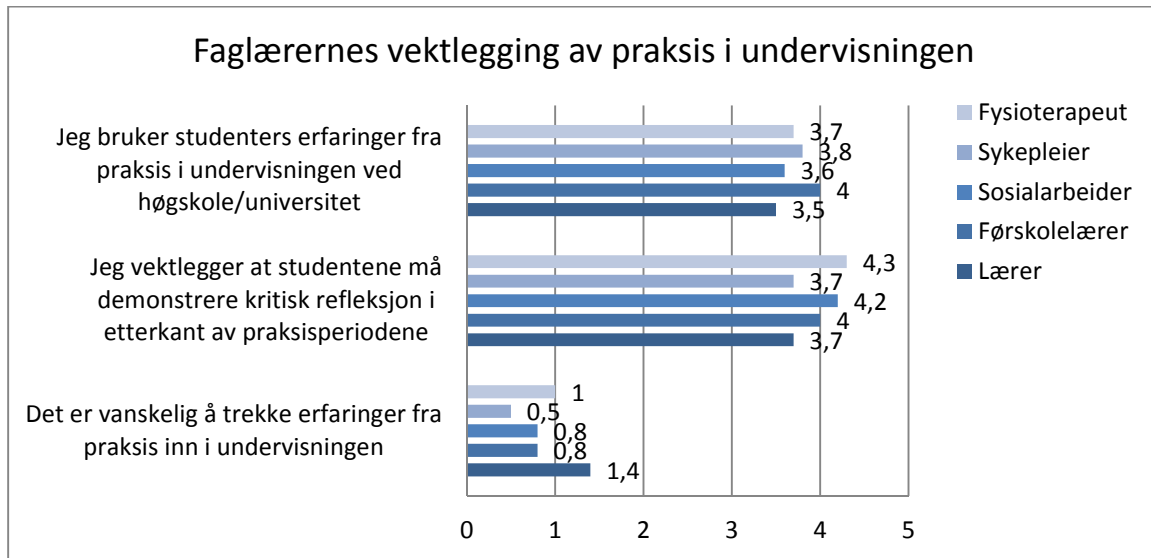
Resultatene av studentenes vurdering av sammenheng mellom teori og praksis i praksisperiodene og praksisveiledningen, presentert i figur 34, tyder på at lærerstudentene er de som får minst, mens fysioterapeutstudentene er de som får mest hjelp til å integrere teori og praksis. Lærerstudentene er også den gruppen som gjennomgående opplever det vanskeligst å se sammenheng mellom teori og praksis og som i minst grad opplever at praksisopplæringen videreførte det de lærer i undervisningen ved utdanningsinstitusjonen. Sammenligner man studentenes vurderinger (se figur 33) med praksisveiledernes vektlegging av teori i praksisveiledningen ser vi at forskjellene mellom utdanningene er lik for både studenters og praksisveiledernes vurderinger. I allmennlærerutdanningen knytter praksisveilederne i mindre grad enn i de andre utdanningene observasjoner til teori, og studentene opplever i mindre grad at praksisveileder har hjulpet dem med å integrere teori og praksis og de opplever det som vanskeligere se sammenheng mellom det de lærer i teoriundervisningen og i praksisperiodene. I fysioterapeututdanningen, som utgjør den andre ytterligheten, er det samme mønster bare med motsatt fortegn, praksisveilederen oppgir i størst grad å knytte observasjoner til teori og fysioterapeutstudentene oppgir i større grad å ha fått hjelp til å integrere teori og praksis enn de andre studentgruppene.

Imidlertid tyder resultatene på at ingen av studentgruppene i noe særlig grad opplever at praksisopplæringen er i direkte strid med det de har lært ellers i studiet, og at studentene i stor grad, og fysioterapeutstudentene i særlig stor grad, opplever at erfaringene fra praksisperiodene har vært viktig for dem i det videre studiet.

7.3 Sammenheng mellom teori og praksis i undervisningen

I hvilken grad sammenheng mellom teori og praksis vektlegges i undervisningen ved utdanningsinstitusjonen belyses både gjennom faglærernes (figur 35) og studentenes (figur 36) vurderinger.

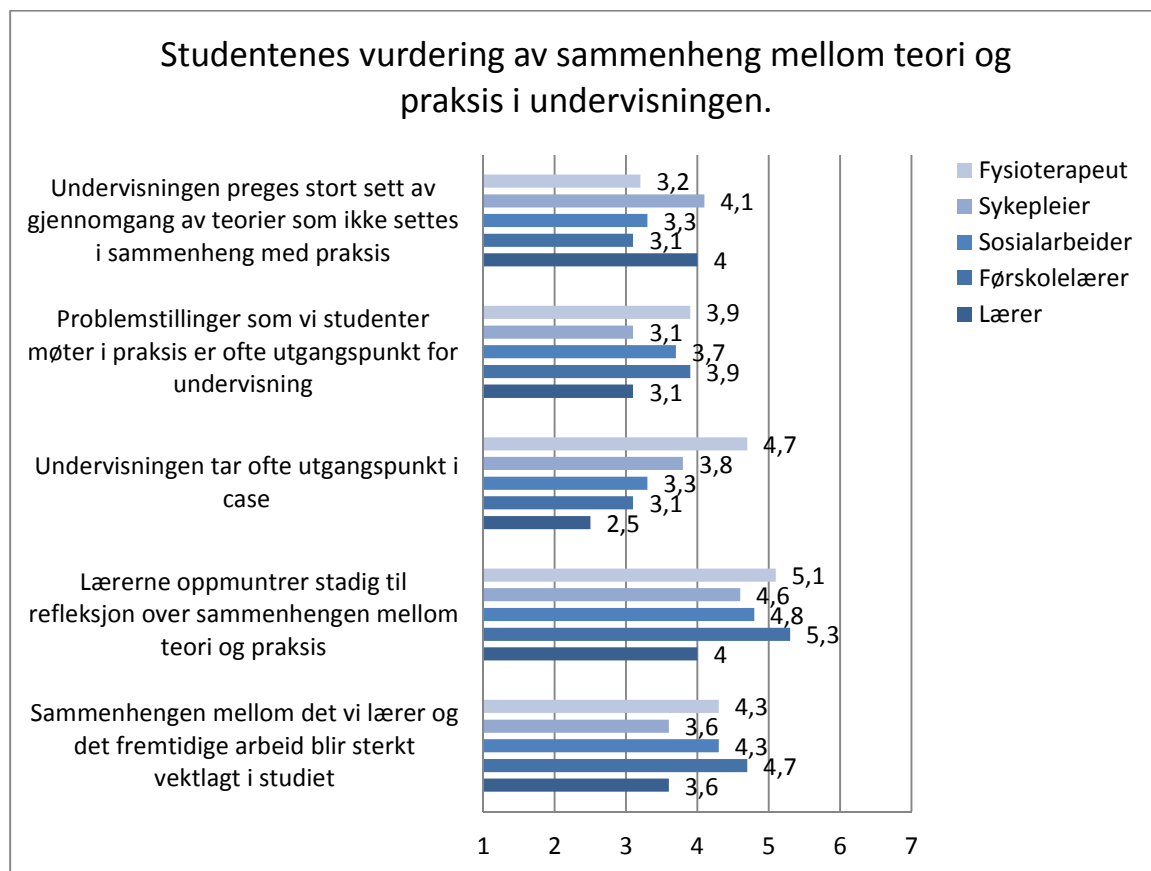
Figur 35 Faglærernes vektlegging av praksis i undervisningen ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'Helt uenig' til 5 'Helt enig'). Gjennomsnitt.

Resultatene av faglærernes vurderinger av å trekke inn praksis i undervisningen, presentert i figur 35, tyder på at faglærere ved førskolelærerutdanningen i noe større grad enn faglærere ved lærerutdanningen bruker studentenes erfaringer fra praksis i undervisningen. Faglærernes bruk av studentenes erfaringer fra praksis i undervisningen viser sammenfallende resultater som praksisveiledernes kobling av observasjoner til teori i veiledningssamtalene, se figur 33. Dette innebærer at både faglærere og praksisveiledere i allmennlærerutdanningen i mindre grad enn i de andre utdanningene kobler teori til praksis. Det er mulig at det i lærerutdanningen oppleves som vanskeligere å få til en slik kobling. Figur 35 viser at faglærerne i allmennlærerutdanningen opplever det som mer vanskelig å trekke praksiserfaringer inn i undervisningen enn faglærerne i de andre utdanningene, og faglærerne i sykepleierutdanningen opplever dette som minst vanskelig.

Figur 35 viser også at faglærerne i fysioterapeut- og sosialarbeiderutdanningen i større grad vektlegger at studentene skal reflektere kritisk over egen praksis, enn hva faglærere i sykepleier- og allmennlærerutdanningen gjør.

Figur 36 Studentenes vurdering av sammenheng mellom teori og praksis i undervisningen ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en syvpunktskala (1 'Uenig' til 7 'Enig'). Gjennomsnitt.

Resultatene av studentenes vurdering av sammenheng mellom teori og praksis i undervisningen (figur 36) gir et lignende bilde av forskjellen mellom utdanningene i kobling mellom teori og praksis i undervisningen som resultatene for faglærerne viste (figur 35). Figur 36 indikerer at sykepleier- og allmennlærerutdanningen i mindre grad enn ved de andre utdanningene opplever at teorier settes i sammenheng med praksis, at problemstillinger studentene møter i praksis brukes som utgangspunkt for undervisningen og at sammenhengen mellom det de lærer i studiet og det fremtidige arbeidet vektlegges. Videre oppgir fysioterapeutstudentene langt oftere og lærerstudentene langt sjeldnere at undervisningen tar utgangspunkt i case, enn hva som er tilfelle for andre studentgruppene. Når det gjelder faglærernes oppmuntring til refleksjon over sammenheng mellom teori og praksis, skiller lærerstudentene seg ut ved å oppgi at dette foregår i noe mindre grad enn ved de andre utdanningene.

Oppsummert tyder resultatene av praksisveilederne, faglærernes og studentenes vurderinger av sammenheng mellom teori og praksis på at lærer- og sykepleierutdanningen har størst utfordringer i forhold til å få dette til på en god måte. Allmennlærerutdanningen sliter med koble teori og praksis i både undervisning og i praksisperiodene, mens mangel på sammenheng i sykepleierutdanningen er mest fremtredende i undervisningen ved utdanningsinstitusjonene.

8. Studentenes læringsutbytte og mestring

Studentenes læringsutbytte er relatert til utdanningenes resultat kvalitet, og det er bred internasjonal enighet om at læringsutbytte bør forstås som intensjon, det vil si hva det forventes at studenter skal ha lært etter gjennomført utdanning (Karlsen 2011). Måling av læringsutbytte er gjenstand for tema i NIFU-rapporten «Mange utfordringer knyttet til måling av læringsutbytte i høyere utdanning» (Karlsen 2011). Læringsutbytte er ikke en ensartet størrelse, det kan variere med ulike deler av utdanningen og det er flere utfordringer knyttet til å avdekke hva studentene har lært. Problemer knyttet til måling av læringsutbytte relaterer seg til usikkerheten som knytter seg til studenters opplevde læringsutbytte. Det er ikke opplagt at studenter selv er i stand til å gi en god vurdering av hva de har lært. Imidlertid, til tross for svakheter, regnes selvrapporing av læringsutbytte som et akseptabelt mål (Kuh, Pace, og Vesper 1997).

I kvalitetsvurderinger av utdanninger, enten det er mellom utdanninger eller mellom utdanningsinstitusjoner, er det også problemer knyttet til forholdet mellom inntakskvalitet og resultat kvalitet, det vil si å skille mellom rekruttering og læring. Det kan være vanskelig å avgjøre i hvilken grad kandidatens oppnådde kompetanse i første rekke skyldes det de har lært på utdanningen eller egenskaper knyttet til studentene selv som de også hadde før de startet studiet (Karlsen 2011).

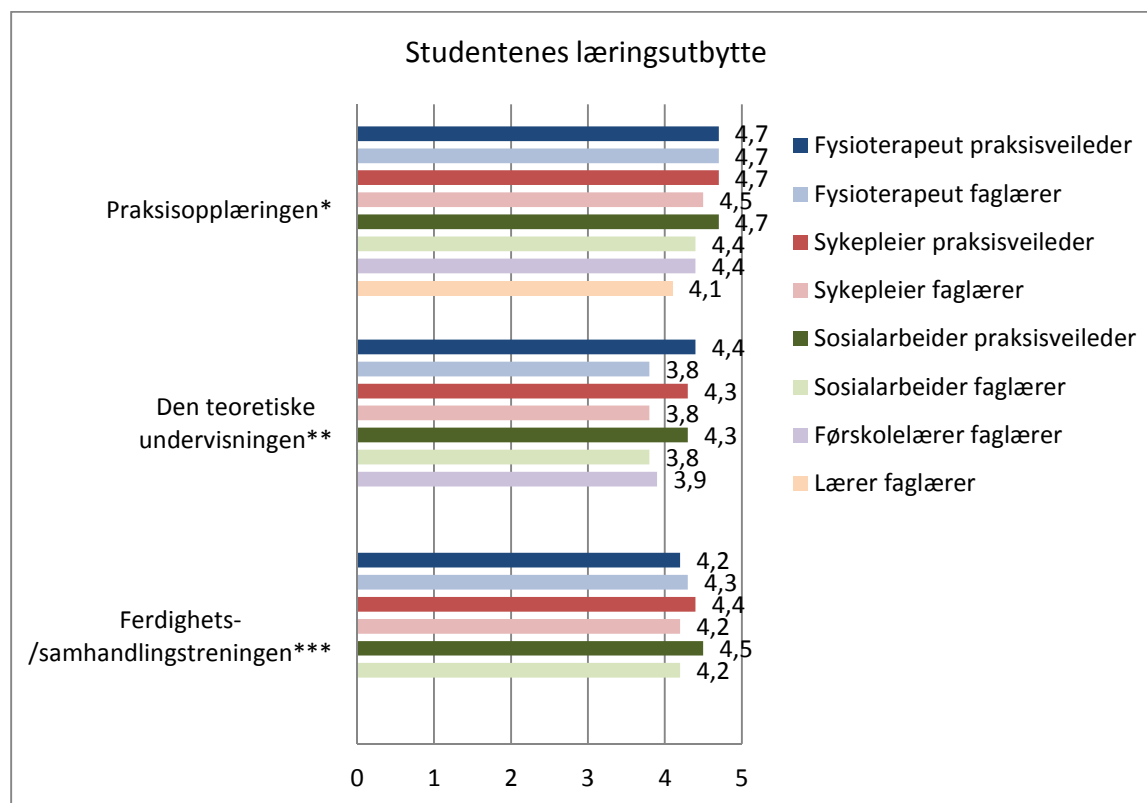
I denne rapporten er det praksisveiledernes og faglærernes vurdering av studentenes læringsutbytte samlet sett etter utdanningsgruppe som blir belyst. Praksisveilederne og faglærerne har den fordelen at de kan sammenligne det inntrykket de har av den enkelte student og studentens læringsutbytte med flere forhold. De kan sammenligne den enkelte student med studentgruppen samlet, og de kan sammenholde sitt inntrykk av studentens og studentgruppens oppnådde resultater med sitt inntrykk av studentenes utgangspunkt og med et tenkt ideal for hva studentene bør ha lært ved endt utdanning. Selv om praksisveilederne og faglærerne er bedt om å vurdere forhold som belyser studentenes læringsutbytte og mestring er det viktig å være klar over at vurderingene er gjort på bakgrunn av hva studentene har vist at de kan mens de er underveis i utdanningen, altså ikke er en objektiv vurdering av studentenes sluttkompetanse.

I denne rapporten belyses praksisveiledernes og faglærernes vurdering av studentenes læringsutbytte med ulike deler av utdanningen. Studentenes læringsutbytte utdypes ved å se på praksisveiledernes og studentenes vurdering av studentenes mestring av oppgaver i praksisperioden, samt at praksisveiledernes vurdering av studentenes evne til kritisk refleksjon presenteres. I tillegg utdypes studentenes læringsutbytte ved å se på i hvilken grad praksisveilederne opplever at studentene har problemer med ulike kompetanseområder og praksisveiledernes og faglærernes vurdering av overgangen til yrkeslivet.

8.1 Læringsutbytte

Praksisveilederne og faglærerne ble bedt om å vurdere studentenes utbytte av praksisopplæringen, undervisningen og ferdighets-/samhandlingstreningen.

Figur 37 Praksisveiledernes og faglæreres vurdering av studentenes utbytte av ulike sider ved utdanningen ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'Ikke noe utbytte' til 5 'svært stort utbytte'). Gjennomsnitt.

* Praksisveilederne ved førskolelærer- og allmennlærerutdanningen ble ikke bedt om å ta stilling til dette utsagnet.

** Praksisveilederne ved førskolelærerutdanningen og praksisveilederne og faglærerne ved allmennlærerutdanningen ble ikke bedt om å ta stilling til dette utsagnet.

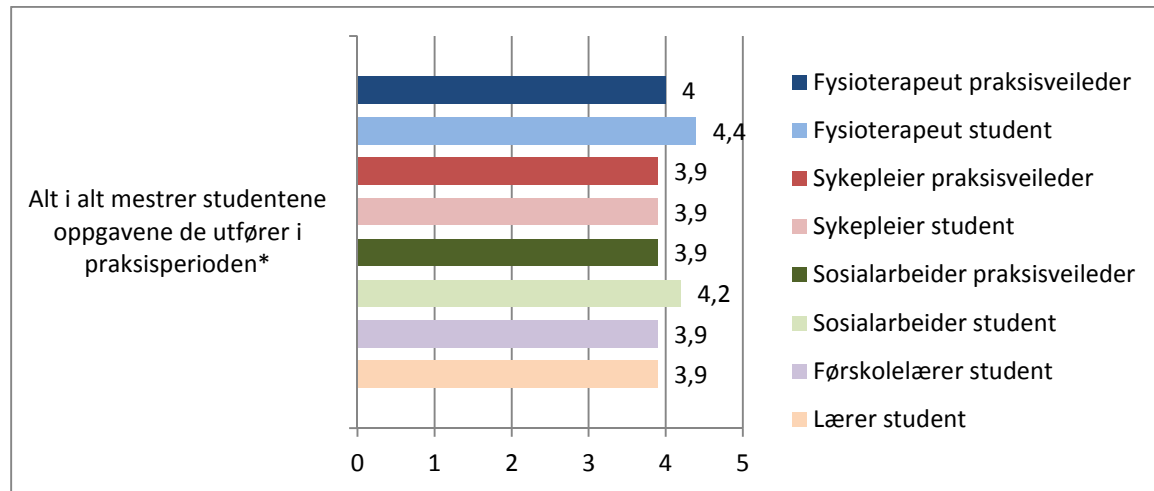
*** Praksisveilederne og faglærerne ved førskolelærer- og allmennlærerutdanningen ble ikke bedt om å ta stilling til dette utsagnet.

Figur 37 gir et bilde av at både praksisveiledere og faglærere opplever generelt at studentenes utbytte av praksisopplæringen, den teoretiske undervisningen og ferdighetstreningen som relativt høy, men med noen små variasjoner mellom utdanningene. Det er en gjennomgående tendens til at praksisveilederne vurderer studentenes utbytte i de ulike delene av utdanningen som større enn hva faglærerne gjør, selv om ikke alle forskjellene er statistisk signifikante. Fysioterapeututdanningen skiller seg imidlertid noe fra de andre utdanningene ved at både praksisveileder og faglærer gir tilnærmet lik vurdering av studentenes utbytte av praksisopplæringen og ferdighetstreningen. Det er også en tendens til at utbytte av praksisopplæringen vurderes som noe høyere enn den teoretiske undervisningen.

8.2 Mestring

Hvor godt studentene mestrer de arbeidsoppgavene de blir bedt om å utføre i praksisperiodene kan belyse hvilken kompetanse de har tilegnet seg på det tidspunktet de befinner seg i opplæringen. I denne undersøkelsen ble praksisveilederne bedt om å vurdere studentenes mestring og studentene bedt om å vurdere sin egen mestring av de oppgavene de skal utføre i praksisperiodene.

Figur 38 Praksisveilederne og studentenes vurdering av hvor godt studentene mestrer de oppgavene de utfører i praksis ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'Uenig' til 5 'Enig'). Gjennomsnitt.

* Praksisveilederne ved førskolelærer- og allmennlærerutdanningen ble ikke bedt om å ta stilling til dette utsagnet.

Figur 38 viser at studenter og praksisveiledere gjennomgående har lik vurdering av studentenes mestringsnivå, og at dette oppleves som relativt høyt. Videre ser vi at fysioterapeutstudentene opplever sin mestring som noe høyere enn nivået som både de andre studentgruppene og deres praksisveiledere oppgir.

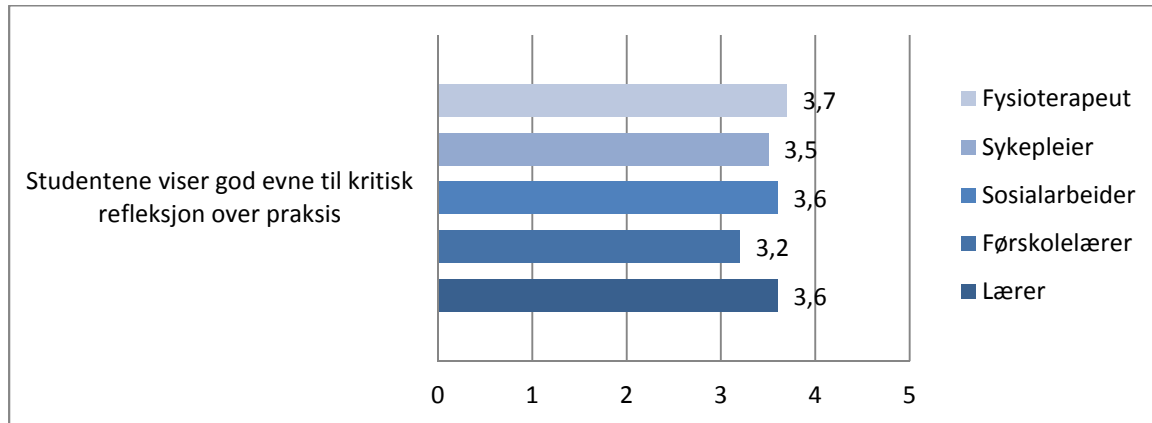
8.3 Refleksjonskompetanse

Kompetanse i å reflektere kritisk over egen og andres praksiserfaringer og profesjonsutøvelse er av betydning både for læring av ny kunnskap og utvikling av ferdigheter i studiet og videre profesjonsutvikling etter endt utdanning, og kan bidra til å bygge bro mellom teori og praksis.

Allerede i 1904 påpekte Dewey at målet med lærerutdanningen er at studentene skal utvikle seg til å bli reflekterte og selvstendige lærere, og ikke personer som har lært å anvende visse undervisningsmetoder og teknikker, noe som kan sies å være helt på linje med Schön (1983) sin kritikk av ensidig å fokusere på anvendelse av vitenskapelig kunnskap. Schön (1983, 1987) påpekte at profesjonsutøvernes arbeidsfelt sjelden består av tydelig avgrensede problemer som har en klar fasitløsning. Det meste av arbeidet innebærer komplekse oppgaver som kan oppleves som unike tilfeller og problemer, de kan være tvetydige eller involvere verdikonflikter. Schön fremhever betydningen av refleksjonskompetanse, og Dewey (1997) påpekte at praksiserfaringens kvalitet forandrer seg dramatisk når den blir gjort gjenstand for tankevirksomhet og refleksjon. Dewey forsto refleksjon som en bevisst streben etter å oppdage spesifikke sammenhenger mellom det vi gjør og konsekvenser som følger (Dewey

1997, s. 189). Refleksjonskompetanse er således viktig for å muliggjøre den enkeltes videre kompetanseutvikling. I denne undersøkelsen er studentenes refleksjonskompetanse kartlagt ved å se på praksisveiledernes vurdering av hvor ofte studentene viser evne til kritisk refleksjon.

Figur 39 Praksisveiledernes vurdering av hvor ofte studentene viser evne til kritisk refleksjon over praksis ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'Aldri' til 5 'Svært ofte'). Gjennomsnitt.

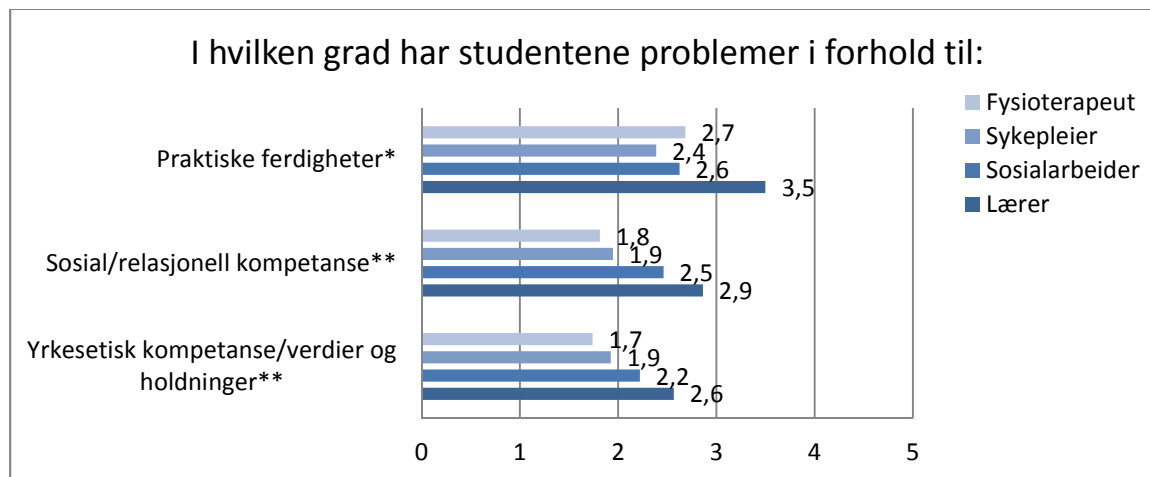

Figur 39 viser at praksisveilederne i førskolelærerutdanningen gjennomgående vurderer sine studenters evne til kritisk refleksjon over praksis som noe lavere enn hva som er tilfelle innenfor andre utdanningene. Selv om denne forskjellen ikke er dramatisk, kan man undres hva dette skyldes. Når vi ser på praksisveiledernes oppmuntring til å reflektere over egen yrkesutøvelse skiller ikke førskolelærerutdanningens vurderinger seg fra de andre utdanningsgruppene, se figur 28, delkapittel 6.4. I hvilken grad studentenes vurderinger faktisk er i tråd med hva praksis og undervisning i de ulike studieprogrammene faktisk legger opp til, eller om forskjellene kan skyldes studentenes studieforutsetninger gir imidlertid ikke denne rapporten svar på.

8.4 Hvilke kompetanseområder har studentene problemer med?

En annen måte å tilnærme seg studentenes læringsutbytte er å kartlegge i hvilken grad studentene har problemer med ulike typer kompetanse/kunnskap. I figur 40 presenteres praksisveilederens vurdering av praktisk, relasjonell og yrkesetisk kompetanse.

Figur 40 Praksisveilederes vurdering av i hvilken grad studentene har problemer med ulike kompetanseområder ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'I liten grad' til 5 'I stor grad'). Gjennomsnitt.

* Praksisveilederne ved førskolelærer- og allmennlærerutdanningen ble ikke bedt om å ta stilling til dette utsagnet. Imidlertid ble praksisveilederne i allmennlærerutdanningen bedt om å vurdere et lignende utsagn, nemlig *praktisk/pedagogiske ferdigheter* hvor gjennomsnittskår er 3,5.

** Praksisveilederne ved førskolelærerutdanningen ble ikke bedt om å ta stilling til disse utsagnetene.

Resultatene av praksisveilederens vurdering av i hvilken grad studentene har problemer i forhold til ulike kompetanseområder, som er presentert i figur 40, kan tyde på at det er forskjeller mellom studentgruppene når det gjelder praktiske ferdigheter, sosial/og relasjonell kompetanse og yrkesetisk kompetanse/verdier og holdninger. Det synes som om lærerstudentene har noe mer problemer i forhold til alle disse kompetanseområdene. Sammenligner en disse resultatene med vektleggingen av yrkesetisk kompetanse/verdier og holdninger og sosial/relasjonell kompetanse som ble presentert i figur 16, delkapittel 5.2, hvor det går frem at disse kompetanseformene blir sterkere vektlagt i nettopp helse- og sosialfagutdanningen sammenlignet med allmennlærerutdanningen. Imidlertid må det tas ett forbehold i denne sammenligningen da vi for allmennlærerutdanningen bare har data for faglærernes vektlegging av disse formene for kompetanse og ikke praksisveilederens. Men allmennlærerutdanningens faglærere vektlegger dette i langt mindre grad enn faglærerne i helse- og sosialfagene.

For de tre helse- og sosialfagutdanningene tyder resultatene på at studentene ikke viser store problemer knyttet til verken praktiske ferdigheter, sosial/relasjonell kompetanse eller yrkesetisk kompetanse, selv om det for fysioterapeut- og sykepleierutdanningen er en tendens til at praksisveilederne opplever at deres studenter har noe mer problemer knyttet til praktiske ferdigheter enn til både sosial/relasjonell kompetanse og yrkesetisk kompetanse/verdier og holdninger.

For allmennlærerutdanningen viser figur 40 også at praksisveilederne gjennomgående vurderer praktisk/pedagogiske ferdigheter som det kompetanseområdet lærerstudentene har mest problemer med. I figur v1-v4 i vedlegget til denne rapporten gis en mer detaljert oversikt over studentenes problemer i forhold til ulike profesjonsspesifikke områder. Resultatene tyder også på at lærerstudentene har noe større utfordringer knyttet til fagdidaktisk og pedagogisk kunnskap, enn hva som er tilfelle for kunnskap i skolefag og endringskompetanse. Sammenligner vi praksisveilederens vurderinger for de ulike utdanningene, tyder resultatene på at lærerstudentene har større problemer knyttet til de kunnskapsområdene som de er målt på, enn hva studentene i de andre utdanningene har i forhold til de kunnskapsområdene de er vurdert på.

8.5 Overgang til yrkeslivet

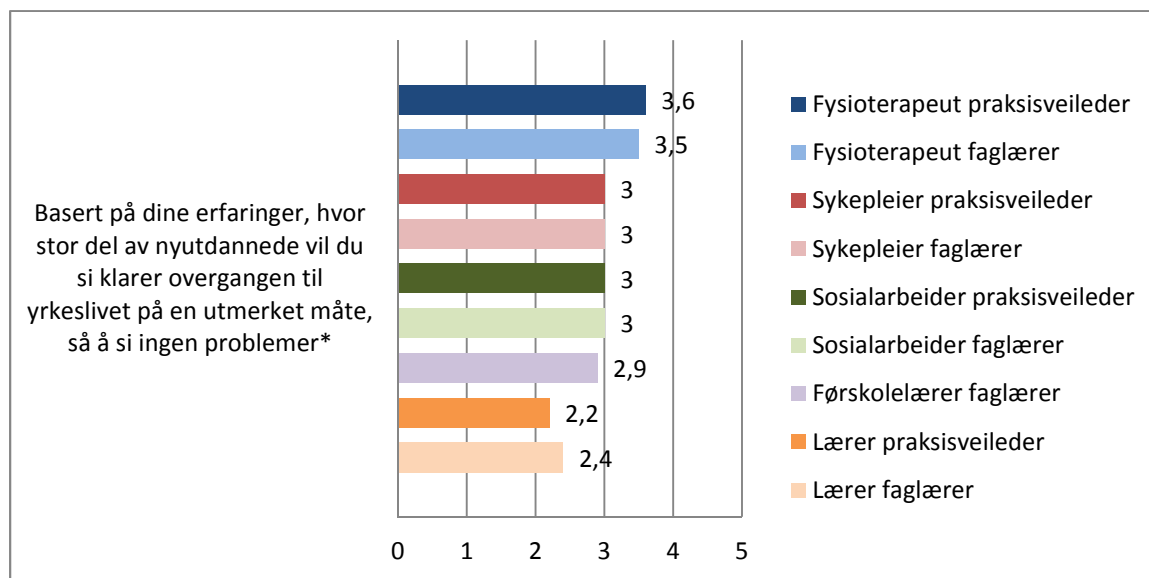
Hvor godt nyutdannede profesjonsutøvere gjennom sin utdanning, er forberedt på det arbeidet de skal gjøre som profesjonsutøvere, er knyttet til utdanningens resultat kvalitet og profesjonsutdannings relevans. Imidlertid kan overgangen fra utdanning til profesjonsutøvelse for mange nyutdannede oppleves som stor. Å overføre teoretisk kunnskap tilegnet gjennom utdanning til praktisk arbeid i en reell arbeidssituasjon, kan oppleves som vanskelig nettopp på grunn av forskjeller når det gjelder kontekst, kultur og læringsformer som er gjeldene på de ulike arenaene (se for eksempel Eraut 2004). Denne overgangen er både blitt beskrevet som et praksissjokk og tolket som at det er et gap mellom teori og praksis.

At nyutdannede skal ha tilegnet seg all kompetanse og ferdigheter som profesjonsutøvelsen vil komme til å kreve, vil på mange måter være en illusorisk og umulig oppgave, selv om det nok er det mange arbeidsgivere vil kunne ønske. Eraut (1994) peker på enkelte ting læres best i grunnutdanningen, andre i yrkeslivet og noe læres best i et samspill mellom yrkesliv og videreutdanning. Det er også mulig å tenke seg at det er en vanskeligere oppgave i enkelte utdanninger enn i andre å tilfredsstille arbeidsgiveres forventninger om kandidater som er ferdig utlærte for profesjonsutøvelse fra dag en, og at det i ulike profesjoner eksisterer ulike ordninger for oppfølging og opplæring av nyansatte. Spørsmålet som er aktuelt å forfølge i denne sammenheng er i hvor godt de ulike studentgruppene er rustet til profesjonsutøvelse etter endt utdanning.

Svaret på dette spørsmålet kan bare delvis belyses gjennom en spørreskjemaundersøkelse til praksisveiledere og faglærere ved de enkelte høgskolene/universitetene. I denne undersøkelsen har vi løst det ved å be praksisveilederne og faglærerne om å vurdere hvor stor andel av de nyutdannede som vil klare overgangen til yrkeslivet på en utmerket måte, så å si uten problemer. Svarene vi fikk skiller seg fra de andre i undersøkelsen ved at hele 33 prosent av faglærerne ved fysioterapeut-, førskolelærer-, sosialarbeider- og allmennlærerutdanningene og 22 prosent ved sykepleierutdanningen enten svarte vet ikke eller ikke besvarte dette spørsmålet. Tatt i betraktning at disse utdanningene er rettet mot spesifikke yrker, kunne en kanskje forvente at faglærere i større grad hadde en oppfatning av hvordan de nyutdannede vil klare overgangen til yrkeslivet. Betyr dette at de ikke vet hvordan studentene presterer i utdanningen, eller er det et uttrykk for at de ikke vet hva som kreves av studentene i yrkeslivet? Av praksisveilederne er det derimot svært få som ikke har besvart dette

spørsmålet. I sykepleier- og allmennlærerutdanningen er det bare 1 prosent og i fysioterapeut- og sosialarbeiderutdanningen er det 4 prosent av praksisveilederne som ikke har besvart.

Figur 41 Praksisveilederne og faglærernes vurdering av studentenes overgang til yrkeslivet for fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'Ingen' til 5 'Alle'). Gjennomsnitt.

* Faglærerne ved førskolelærerutdanningen ble ikke bedt om å ta stilling til dette utsagnet.

Figur 41 viser at praksisveiledere og faglærere innenfor hver utdanning har tilnærmet lik vurdering av hvor stor andel av studentmassen i deres utdanning som vil klare overgangen til yrkeslivet på en utmerket måte. Videre viser figur 41 at praksisveiledere og faglærere ved fysioterapeututdanningen gjennomgående vurderer at en større andel av deres studenter vil klare overgangen til yrkeslivet på en utmerket måte enn hva praksisveilederne og faglærerne ved alle de andre utdanningene gjør når det gjelder deres studenter. Lærerstudentene skiller seg ut ved å være den studentgruppen hvor både praksisveiledere og faglærere gjennomgående vurderer at har den laveste andelen som vil klare overgangen så å si uten problemer. I gjennomsnitt anslås det at om lag 7 av 10 fysioterapeutstudenter vil klare overgangen til yrkeslivet på en utmerket måte. Tilsvarende andel for sykepleierstudentene, sosialarbeiderstudentene og førskolelærerstudentene er 6 av 10, mens andelen er om lag 5 av 10 for lærerstudentene.

En kan stille spørsmål ved om dette er et uttrykk for at flere nyutdannede lærere vil få et praksissjokk ved overgangen til profesjonsutøvelse, enn det er i de andre profesjonene. Vurderingen som gis av hvor stor andel av de nyutdannede som vil klare overgangen til yrkeslivet på en utmerket måte, kan også tolkes som en type totalvurdering av studentenes sluttkompetanse, noe som igjen henger sammen med både studentenes forutsetninger, egen innsats og den opplæring de har mottatt. I så tilfelle er det i følge praksisveilederne og faglærernes vurdering en større andel av de uteksaminerte lærerne som ikke innehar den kompetansen de reelt sett burde etter endt utdanning, enn det som er gjeldende for kandidatene ved de andre utdanningene. Og tilsvarende at det er flere av de uteksaminerte fysioterapeutene som innehar en tilfredsstillende sluttkompetanse. Denne tolkningen støttes

av resultater presentert i rapporten *Tilbakeblikk på utdanningen* (Frøseth og Caspersen 2008). I denne rapporten går det frem at både førskolelærere, sosialarbeidere, sykepleiere og lærere⁷ opplever at det er et gap mellom den kompetansen de har tilegnet seg i utdanningen og det krav arbeidslivet setter. Lærere skiller seg ut ved at de vurderer den kompetansen de har fått igjennom utdanningen gjennomgående som lavere, og derigjennom oppleves gapet mellom tilegnet kompetanse og krav som stilles som større (s. 10).

⁷ Fysioterapeuter var ikke inkludert i denne studien.

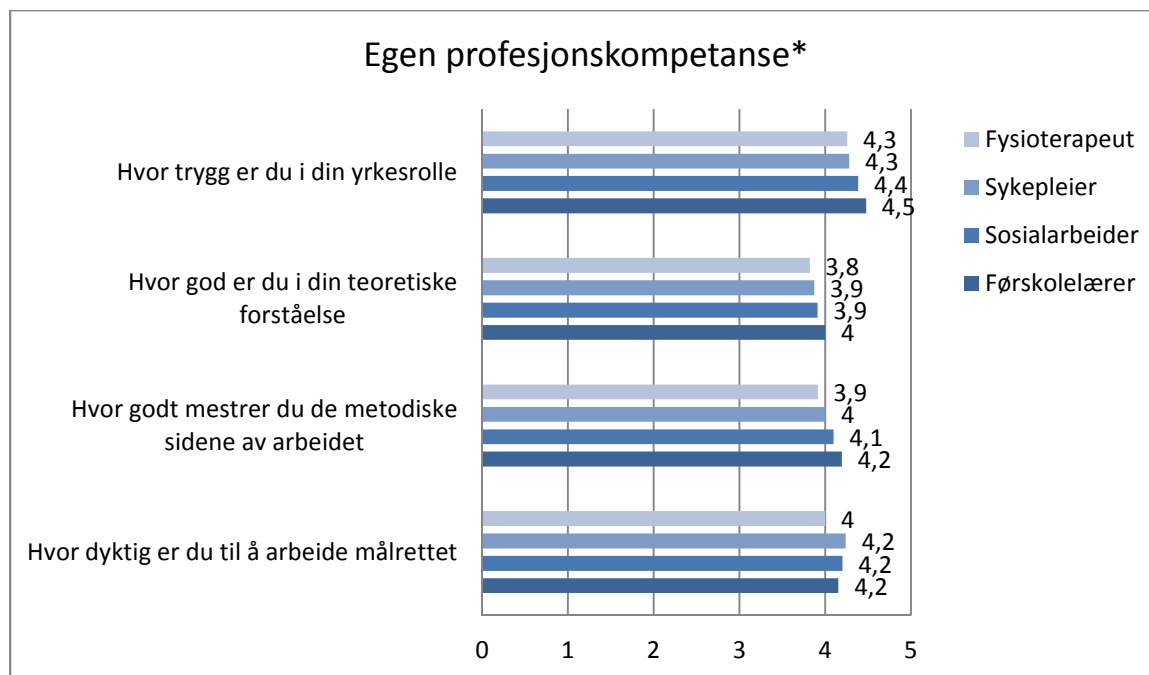
9. Praksisveiledernes kompetanse, motivasjon og profesjonstilknytning

Den enkeltes oppfatning av egen profesjonskompetanse generelt og veiledningskompetanse spesielt kan ha innvirkning på hvordan veiledningsoppgaven utføres. Videre kan opplevelse og vurdering av egen profesjonskompetanse være relatert til mestringsopplevelser knyttet til profesjonsutøvelsen, noe som igjen vil kunne påvirke deres videre profesjonelle utvikling. I dette kapitlet belyses praksisveiledernes trygghet i forhold til ulike aspekter ved egen profesjonskompetanse, deres vurdering av eget arbeid som praksisveileder og vurdering av egen kompetanse i forhold til skikkethetsvurdering. I tillegg belyses også praksisveiledernes motivasjon for å være praksisveileder og deres profesjonstilknytning.

9.1 Vurdering av egen profesjonskompetanse

Praksisveiledernes vurdering av egen profesjonskompetanse er belyst gjennom å se på deres vurdering av ulike aspekter ved profesjonskompetansen.

Figur 42 Praksisveiledernes vurdering av egen profesjonskompetanse ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'Slett ikke' til 5 'I meget stor grad'). Gjennomsnitt.

* Praksisveilederne ved allmennlærerutdanningen ble ikke bedt om å ta stilling til disse utsagnene.

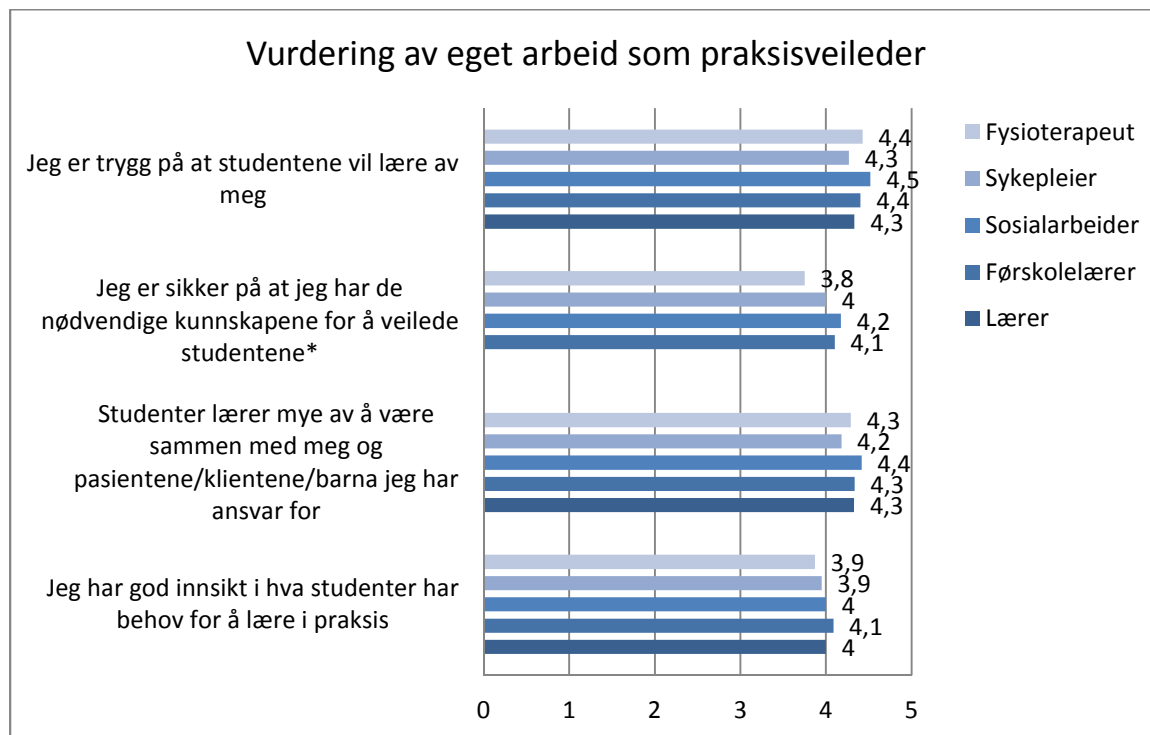
Av figur 42 ser vi at praksisveilederne i fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider- og førskolelærerutdanningen er gjennomgående trygge på ulike sider ved egen profesjonskompetanse. Det er en svak tendens til at praksisveilederne i hver av utdanningene vurderer sin trygghet i yrkesrollen noe høyere enn sin teoretiske forståelse.

Analyser av forholdet mellom de ulike aspektene, viser at det er sterke sammenhenger mellom opplevelsene av hver av de ulike aspektene i alle utdanningene.

9.2 Vurdering av eget arbeid som praksisveileder

Vi har også analysert praksisveiledernes vurderinger av egen veiledningskompetanse.

Figur 43 Praksisveiledernes vurdering av eget arbeid som praksisveileder ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'Helt uenig' til 5 'Helt enig'). Gjennomsnitt.

* Praksisveilederne ved allmennlærerutdanningen ble ikke bedt om å ta stilling til dette utsagnet.

Figur 43 viser at praksisveilederne i alle de fem utdanningene gjennomgående vurderer eget arbeid som praksisveileder som godt. Resultatene tyder på at praksisveilederne i stor grad er trygge på at studentene vil lære av dem, at de har de nødvendige kunnskaper for å veilede studentene, at de har god innsikt i studentenes læringsbehov og at studentene lærer mye av å være sammen med dem i praksis.

Analyser av forholdet mellom påstandene om eget arbeid som praksisveileder, viser at det er sterke sammenhenger mellom hver av dimensjonene.

9.3 Vurdering av egen kompetanse og rolle når det gjelder skikkethetsvurdering

Utdanningenes ansvar for skikkethetsvurdering er nedfelt i lov om universitet og høyskoler (LOV 2005-04-01 nr 15 § 4-10⁸) og nærmere konkretisert i forskrift om skikkethetsvurdering i høyere utdanning⁹. Forskrift om skikkethetsvurdering omfatter alle de utdanningene som er omfattet av denne rapporten, samt en rekke andre profesjonsutdanninger.

Skikkethetsvurdering er i forskriften definert som:

⁸ <http://www.lovdatab.no/cgi-wift/ldles?doc=/all/nl-20050401-015.html&4-10>

⁹ <http://www.lovdatab.no/cgi-wift/ldles?doc=/sf/sf/sf-20060630-0859.html>

«Løpende skikkethetsvurdering av alle studenter skal foregå gjennom hele studiet og skal inngå i en helhetsvurdering av studentens faglige og personlige forutsetninger for å kunne fungere som lærer eller som helse- eller sosialpersonell. En student som utgjør en mulig fare for barnehagebarns og elevers eller pasienters, klienters og brukeres liv, fysiske og psykiske helse, rettigheter og sikkerhet, er ikke skikket for yrket.

Hvis det er begrunnet tvil om en student er skikket, skal det foretas en særskilt skikkethetsvurdering. Forvaltningslovens regler om saksbehandling kommer til anvendelse ved særskilt skikkethetsvurdering.» (FOR 2006-06-30 nr 859)

I forskriften er det angitt egne vurderingskriterier for pedagogiske utdanninger (§3) og egne for helse- og sosialfagutdanningene (§4), se boks nedenfor.

§ 3. Vurderingskriterier for lærerutdanningene. Kriterier ved vurderingen av om en student er skikket i utdanningene som nevnt i § 1 nr. 1 til 5 er:

- a) studenten viser manglende vilje eller evne til omsorg og til å lede læringsprosesser for barn og unge i samsvar med mål og retningslinjer for barnehagens og skolens virksomhet.
- b) studenten viser manglende vilje eller evne til å ha oversikt over hva som foregår i en barnegruppe eller klasse og ut fra dette skape et miljø som tar hensyn til barn og unges sikkerhet og deres psykiske og fysiske helse.
- c) studenten unnlater å ta ansvar som rollemodell for barn og unge i samsvar med mål og retningslinjer for barnehagens og skolens virksomhet.
- d) studenten viser manglende vilje eller evne til å kommunisere og samarbeide med barn, unge og voksne.
- e) studenten har problemer av en slik art at han/hun fungerer svært dårlig i forhold til sine omgivelser.
- f) studenten viser for liten grad av selvinnsikt i forbindelse med oppgaver i lærerstudiet og kommende yrkesrolle.
- g) studenten viser manglende vilje eller evne til å endre uakseptabel adferd i samsvar med veiledning.

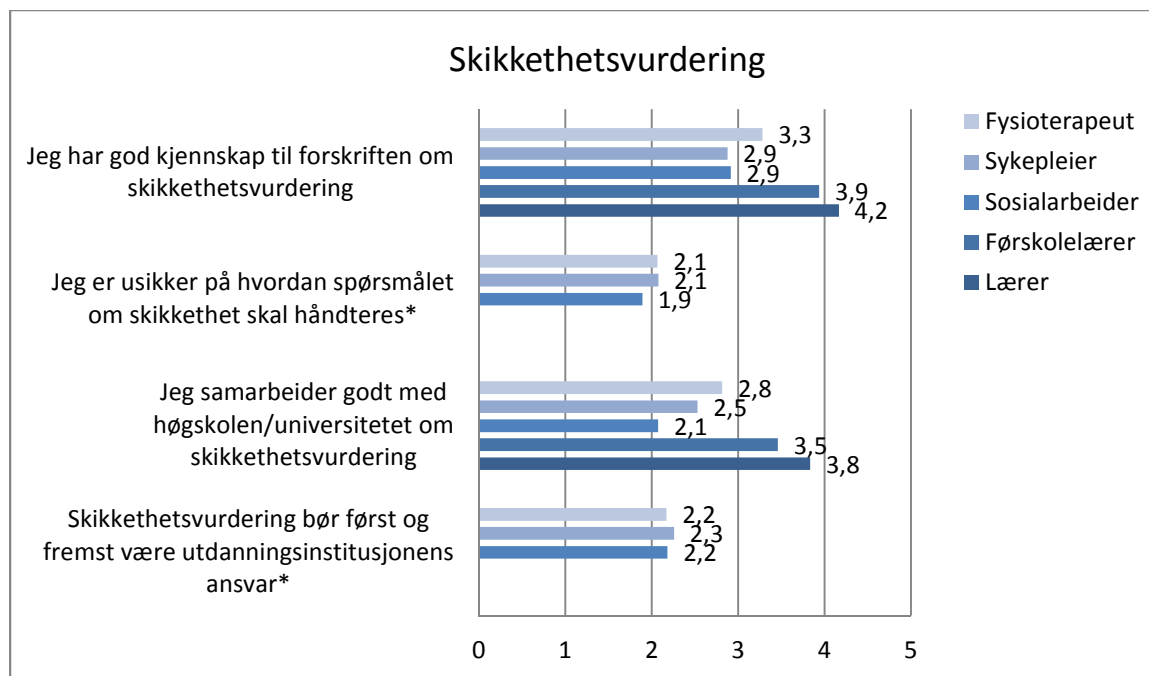
§ 4. Vurderingskriterier for helse- og sosialfagutdanningene. Kriterier ved vurderingen av om en student er skikket i utdanningene som nevnt i § 1 nr. 6 til 24 er:

- a) studenten viser manglende vilje eller evne til omsorg, forståelse og respekt for pasienter, klienter eller brukere.
- b) studenten viser manglende vilje eller evne til å samarbeide og til å etablere tillitsforhold og kommunisere med pasienter, klienter, brukere, pårørende og samarbeidspartnere.
- c) studenten viser truende eller krenkende atferd i studiesituasjonen.
- d) studenten misbruker rusmidler eller tilegner seg medikamenter på ulovlig vis.
- e) studenten har problemer av en slik art at han/hun fungerer svært dårlig i forhold til sine omgivelser.
- f) studenten viser for liten grad av selvinnsikt i forbindelse med oppgaver i studiet og kommende yrkesrolle.
- g) studenten viser uaktsomhet og uansvarlighet som kan medføre risiko for skade av pasienter, klienter eller brukere.
- h) studenten viser manglende vilje eller evne til å endre uakseptabel adferd i samsvar med veiledning.

Av vurderingskriteriene går det frem at det er mange av forholdene det er nærliggende at lettest lar seg avdekke og eventuelt dokumentere brudd på når studentene er ute i praksis. For utdanningsinstitusjonene er det derfor viktig å være i god dialog med praksisveilederne og med praksisstedet om hvordan studentene fungerer i praksis. Imidlertid er det viktig å understreke at det er utdanningsinstitusjonene som har ansvaret for skikkethetsvurderingen og ikke kan overlate denne biten til praksissted og praksisveilederne alene.

I denne undersøkelsen er praksisveiledernes kompetanse i forhold til skikkethetsvurdering belyst ved å se på deres kjennskap til forskriften, usikkerhet i forhold til håndtering av skikkethet, samarbeid med lærestedene og holdning til ansvarsfordeling.

Figur 44 Praksisveiledernes vurdering av egen kompetanse og rolle i forhold til skikkethetsvurdering ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'Helt uenig' til 5 'Helt enig'). Gjennomsnitt.

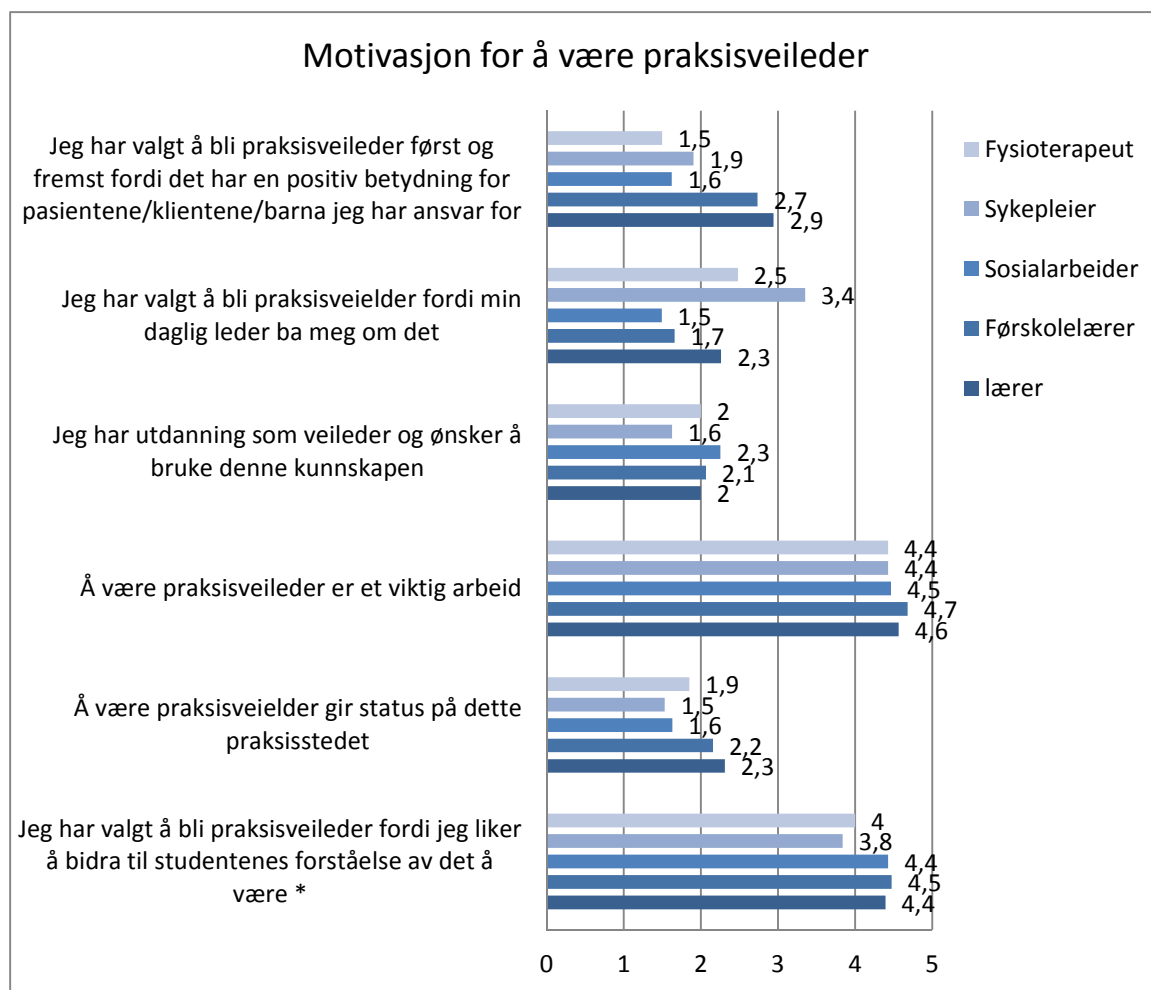
* Praksisveilederne ved førskolelærer- og allmennlærerutdanningen ble ikke bedt om å ta stilling til disse utsagnene.

Resultatene presentert i figur 44 viser at praksisveilederne i førskolelærer- og allmennlærerutdanningen har langt større kjennskap til forskriften om skikkethetsvurdering og samarbeider bedre med utdanningsinstitusjonen om skikkethetsvurdering, enn hva som er tilfelle for praksisveilederne i fysioterapeut-, sykepleier- og sosialarbeiderutdanningene. Her er det rimelig å anta at det er en sammenheng mellom hvordan samarbeidet om skikkethetsvurdering foregår i de ulike utdanningene og praksisveiledernes kjennskap til forskriften. Hvordan konkret samarbeidet om skikkethetsvurdering foregår i de ulike utdanningene gir ikke denne undersøkelsen svar på, men vil kunne være interessant å undersøke, slik helse- og sosialfagutdanningen eventuelt kan lære noe av hvordan dette gjøres i de pedagogiske utdanningene.

9.4 Hvorfor være praksisveileder?

Praksisveiledernes motivasjon for å bli praksisveiledere kan tenkes å påvirke deres utførelse av veilederoppgaven. Man kan for eksempel forvente at en som er genuint motivert av å bidra til studentenes læring og selv opplever det å være praksisveileder som en verdifull arbeidsoppgave, vil legge mer innsats veiledningsoppgaven enn en som i stedet har blitt pålagt av sin ledelse å være praksisveileder. I denne undersøkelsen er det kartlagt i hvilken grad praksisveilederne er enige i at en rekke ulike påstander er dekkende for hvorfor de er praksisveiledere.

Figur 45 Praksisveiledernes motivasjon for å værepraksisveileder ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'Helt uenig' til 5 'Helt enig'). Gjennomsnitt.

* Fysioterapeut, sykepleier, sosialarbeider, førskolelærer eller lærer.

Resultatene som er presentert i figur 45 tyder på at generelt motiveres praksisveilederne i alle utdanningene i første rekke ut fra at de ser på arbeidet som praksisveileder som et viktig arbeid og at de ønsker å bidra til studentenes forståelse av hva det er å være profesjonsutøver. Praksisveilederne ser i liten grad ut til å oppleve det å være praksisveileder som knyttet til noen spesiell status.

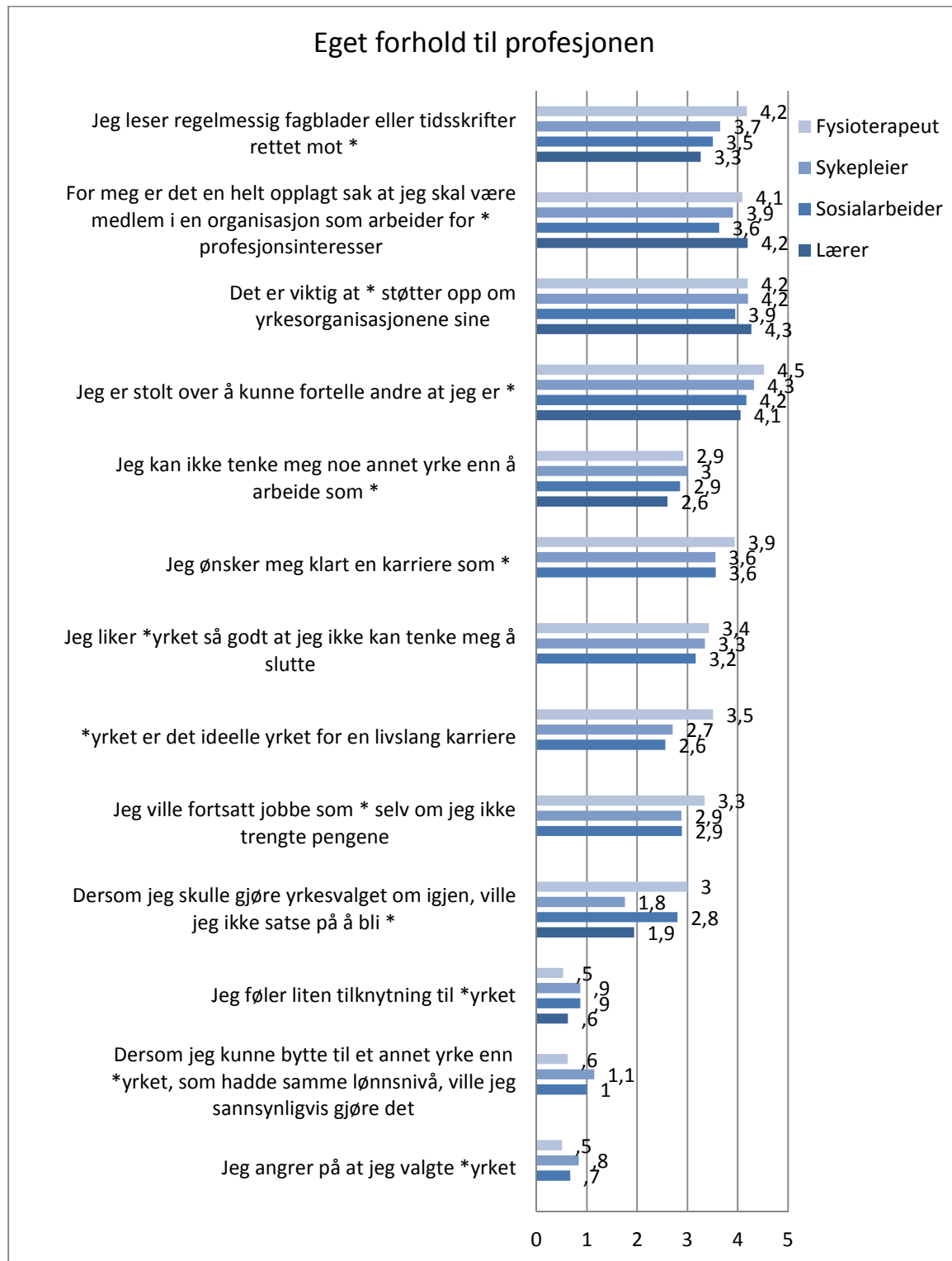
Imidlertid viser figur 45 også vesentlige forskjeller mellom utdanningene når det gjelder i hvilken grad ledelsen ved praksisstedet har pålagt den enkelte å bli praksisveileder, og dette gjelder i langt større grad i sykepleierutdanningen enn i de andre utdanningene. Videre gir praksisveilederne i allmennlærer- og førskolelærerutdanningen i noe større grad enn de andre gruppene uttrykk for at det å være praksisveileder har en positiv betydning for profesjonsarbeidet deres. Samlet sett kan resultatene tyde på at praksisveilederne i førskolelærer- og allmennlærerutdanningen selv har valgt å bli praksisveiledere, og ofte med den begrunnelsen at det kan få positive konsekvenser for utførelsen av deres arbeid, mens sykepleierne i større grad har blitt pålagt denne oppgaven.

9.5 Vurdering av eget forhold til profesjonen

I tillegg til å være en formidler og tilrettelegger av studentenes læring i praksis, fungerer også praksisveilederne som forbilder på hva det vil si å være en profesjonsutøver. Det er rimelig å forvente at deres tilknytning og innstilling til sin profesjon vil være med å prege hvordan de utfører sitt arbeid og veiledningsoppdrag, og derigjennom studentenes opplevelse av et for dem sentralt forbilde på hva det vil si å være profesjonsutøver i den enkelte profesjon.

Praksisveiledernes profesjonstilknytning er her kartlagt ved å se på deres faglige oppdatering, holdning til den respektive fagorganisasjonen, stolthet over egen profesjon og tilfredshet og utilfredshet med eget yrkesvalg.

Figur 46 Praksisveiledernes vurdering av eget forhold til egen profesjon ved fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider-, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'Helt uenig' til 5 'Helt enig'). Gjennomsnitt.

* Fysioterapeut, sykepleier, sosialarbeider eller lærer.

Figur 46 viser at praksisveilederne i fysioterapeut-, sykepleier-, sosialarbeider og allmennlærerutdanningen som grupper føler sterk tilknytning til yrket og gjennomgående er stolte av å tilhøre den profesjonen de gjør. Imidlertid gir praksisveilederne i fysioterapeut- og

sosialarbeiderutdanningen i større grad enn i de andre utdanningene uttrykk for at de kunne tenkt seg et annet yrke, dersom de skulle gjort yrkesvalget om igjen. Praksisveilederne oppgir at de synes det er viktig å støtte opp om de respektive yrkesorganisasjonene. Sosialarbeiderne er i noe mindre grad opptatt av å være medlem av en organisasjon som arbeider for profesjonsinteresser enn hva fysioterapeuter, sykepleiere og lærere er. Videre viser figur 46 at det å lese fagtidsskrift er mer utbredt blant fysioterapeuter enn for de andre profesjonsgruppene, noe som er samsvarer med at det også er denne gruppen av praksisveiledere som skiller seg positivt ut når det gjelder å oppleve det som viktig å holde seg oppdatert på nye forskningsresultater og som er de som i størst grad trekker forskning inn i opplæringen, se figur 22 i delkapittel 5.4. Videre er faglærerne i fysioterapeututdanningen sammen med faglærerne i sykepleierutdanningen de som i størst grad vektlegger utvikling av studentenes forskningsforståelse (se figur 23). Samlet tyder dette på at det i fysioterapeututdanningen er en annen kultur for å holde seg oppdatert på nye forskningsresultater, og at en slik oppdatering sees som viktig for utvikling av egen profesjonskompetanse, enn hva som er tilfelle i de andre utdanningene, og da særlig sammenlignet med sosialfaglig og pedagogiske utdanninger.

10. Noen utfordringer

Tidligere studier har vist at studentene er mer fornøyd med praksisopplæringen enn hva de er med kvaliteten på utdanningen sett under ett (Hatlevik 2009, Smeby 2010). Denne rapporten presenterer vurderinger gitt av praksisveiledere, faglærere og studenter ved universitet og høyskoler av forhold knyttet til praksisopplæring i fem lavere grads profesjonsutdanninger. I dette kapitlet gis enkelte refleksjoner knyttet til de resultatene som er beskrevet. Først sammenlignes resultatene for de to pedagogiske utdanningene, førskolelærer- og allmennlærerutdanningen, og det fokuseres på forhold hvor det er vesentlige avvik i vurderinger av forhold relatert til studentenes læring i praksisperiodene. Tilsvarende gjøres også for de to helsefagutdanningene, fysioterapeut- og sykepleierutdanningen. Deretter kommenteres resultatene for sosialarbeiderutdanningen. Videre gis en betraktning rundt sammenheng mellom teori og praksis, og mulige årsaker til at allmennlærerutdanningen og sykepleierutdanningen ser ut til å slite mest med å få til dette på en god måte.

10.1 De pedagogiske utdanningene

De pedagogiske utdanningene, som utdanner lærere og førskolelærere, er de utdanningene som har minst praksis av de fem utdanningene som omfattes av denne undersøkelsen. Det er lite som skiller dem angående omfang (førskolelærerutdanningen har 20 uker og allmennlærerutdanningen har 20-22 uker praksis) og fordeling av praksis i utdanningene. Praksisveilederne i begge utdanningene vurderer omfanget av praksis i utdanningen som for lite, imidlertid deles ikke denne oppfatningen av faglærerne.

De pedagogiske utdanningene har forholdsvis omfattende praksisavtaler med praksisstedene sammenlignet med helsefagene. I praksisavtalene for lærerutdanningen ved Høgskolen i Oslo og Akershus er det fastsatt at praksisveilederne har ansvar for en studentgruppe på fire studenter og at det er vanlig å ha 10-13 timer veiledet praksis per uke med denne gruppen. For førskolelærerutdanningen er det normale at praksisveilederne har ansvar for en til to studenter og det skal avsettes tre timer til veiledning per uke dersom de har to studenter og to timer per uke dersom de har ansvar for en student. Praksisveiledernes og studentenes vurderinger av utforming og innhold i praksisveiledningen vitner om generell tilfredshet med praksisveiledningen i begge utdanningene.

I begge utdanningene vektlegges om lag de samme ferdighetsmomenter i praksisperiodene. I begge utdanningene vektlegges ferdigheter knyttet til planlegging og gjennomføring av enkeltøkter og utprøving av ulike arbeidsmetoder og undervisningsmetoder. I førskolelærerstudentenes praksis vektlegges særlig kompetanse knyttet til observasjon og refleksjon rundt barnas samhandling og eget arbeid med barna, og tilsvarende i allmennlærerutdanningen vektlegges det å observere og reflektere rundt undervisning og elevers læring. Ingen av utdanningene vektlegger i særlig grad det å gjennomføre foreldre- og elevsamtaler og det å gjennomføre læreplan/rammeplananalyse.

Praksisveilederne i førskolelærerutdanningen opplever i langt større grad støtte fra kollegene og fra ledelsen i deres arbeid som praksisveileder enn hva praksisveilederne i allmennlærerutdanningen gjør. Praksisveilederne i begge utdanningene oppgir at de i noen

grad samarbeider godt med utdanningsinstitusjonene om praksisopplæringen, men at det er liten etterspørsel etter deres erfaringer fra utdanningsinstitusjonenes side. I dette spørsmålet skiller praksisveiledernes vurderinger seg fra faglærernes, som oppgir i langt større grad at de etterspør praksisveiledernes erfaringer.

Måten de to utdanningene følger opp studenter mens de er i praksis skiller seg på vesentlige punkter. Ved førskolelærerutdanningen har hver klasse sin kontaktlærer som følger opp sine studenter i praksis. I all hovedsak er det lærere fra pedagogikkseksjonen, som har denne funksjonen. For å inneha en slik funksjon må man være utdannet førskolelærer, ha praksis fra barnehage og en høyere grads utdanning i pedagogikk. Kontaktlærerne med veiledningsfunksjon har møter med studenter og praksisveiledere (øvingslærere) ved praksisplassen i forkant av, underveis og i etterkant av praksisperioder. I allmennlærerutdanningen er oppfølgingen av studentene fra utdanningsinstitusjonens side i forhold til praksis langt mer avgrenset. Lærerstudentene får ett besøk av en faglærer som overværer en dag i praksisopplæringen, med studentenes undervisning og veiledningstid i for- og etterkant.

I og med at praksisveilederne i førskolelærerutdanningen opplever noe mer samarbeid med utdanningsinstitusjonene om praksis og førskolelærerstudentene får en langt tettere oppfølging av representanter for undervisningspersonalet ved studiestedet, er det ikke uventet at disse to utdanningene skiller seg fra hverandre på vesentlige punkter. Det er særlig forhold knyttet til vektlegging av sammenheng mellom teori og praksis i både praksisopplæringen og i undervisningen hvor det er ulikheter mellom utdanningene. Førskolelærerstudentene opplever langt større grad av sammenheng mellom det de lærer i teoriundervisningen ved utdanningsinstitusjonene og det de lærer i praksisperiodene enn hva lærerstudentene gjør. Studentenes opplevelser er i tråd med vurderinger gjort av faglærere og praksisveiledere. Faglærerne i førskolelærerutdanningen rapporterer at de i større grad enn sine kolleger i allmennlærerutdanningen forbereder studentene godt til praksisperiodene og bruker studentenes praksiserfaringer i undervisningen, mens faglærerne i allmennlærerutdanningen opplever det vanskeligere å trekke praksiserfaringer inn i undervisningen enn faglærerne i førskolelærerutdanningen. Faglærere ved førskolelærerutdanningen har også større tillit til at opplæringen ved praksisstedene samsvarer med den undervisningen som gis ved utdanningsinstitusjonen. I tillegg oppgir praksisveilederne i førskolelærerutdanningen i større grad enn i allmennlærerutdanningen at de knytter observasjoner til teori i veiledningssamtalene.

Praksisveiledernes vurderinger av utfordringer studentene står overfor tyder på at studentene innenfor allmennlærerutdanningen har større problemer i forhold til sentrale ferdigheter og kunnskapsområder enn i de andre utdanningene. Praksisveilederne i førskolelærerutdanningen ble ikke bedt om å vurdere tilsvarende utsagn.

Mens lærerstudentene viser noe større evne til kritisk refleksjon i praksis enn hva førskolelærerstudentene gjør, antar både praksisveiledere og faglærere at en litt større andel av studentene ved førskolelærerutdanningen enn ved allmennlærerutdanningen vil klare overgangen til yrkesutøvelse på en utmerket måte. Dette er nærliggende å tolke at henger

sammen med en forventning om at arbeidet som nyutdannet lærer i skolen innebærer større utfordringer enn hva arbeidet som nyutdannet førskolelærer gjør, sett i forhold til den kompetansen de vurderer at kandidater besitter etter endt utdanning. Smeby og Mausethagen (2011) fant at gapet mellom tilegnete ferdigheter og ferdighetskrav i arbeidslivet er større for allmennlærere enn for førskolelærere, og de påpeker tre mulige forklaringer på dette. En forklaring kan være at allmennlærerutdanningen i mindre grad enn andre utdanninger legger vekt på trening på viktige sider ved profesjonsutøvelsen som det å undervise og klasseromsledelse (Grossmann 2009, Lampert 2010). En annen kan være at læreryrket er komplekst og sammensatt og krever både mye fag- og pedagogisk/didaktisk kunnskap. Det å få til en integrasjon av denne kunnskapen med ferdigheter i det å undervise elever, kan være særlig utfordrende å undervise i både i praksis og i undervisning. En tredje forklaring kan være at selve pedagogikkfaget i liten grad fungerer som et integrerende profesjonsfag i allmennlærerutdanningen (Terum og Heggen 2010).

Tidligere studier viser at førskolelærerstudentene er mer fornøyd med sin utdanning og opplever den som mer relevant for fremtidig yrkesutøvelse enn hva lærerstudentene gjør (Smeby 2010). Sett under ett kan forskjellene mellom praksisveiledernes, faglærernes og studentenes vurderinger ved henholdsvis førskolelærer- og allmennlærerutdanningen tyde på at det er en tettere forbindelse mellom undervisningen ved utdanningsinstitusjonen og studentenes læring i praksis i førskolelærerutdanningen enn i allmennlærerutdanningen. I og med at førskolelærerstudentene har langt mer oppfølging fra utdanningsinstitusjonenes side i praksis, og det legges mer vekt på å koble teori til praksiserfaringer i praksisveiledningen, er det nærliggende å forvente at det i større grad enn for lærerstudentene, er lagt til rette for at førskolelærerstudentene kan få hjelp av faglærere og praksisveiledere, til å binde sammen teori med konkrete praksiserfaringer. Dette kan tyde på at det i allmennlærerutdanningen i større grad overlates til studentene selv å koble teori og praksis.

10.2 Helsefagutdanningene

De helsefaglige utdanningene, som utdanner sykepleiere og fysioterapeuter, har størst omfang av praksis av de fem utdanningene som omfattes av denne undersøkelsen.

Sykepleierutdanningen har 90 studiepoeng og fysioterapeututdanningen 75 studiepoeng praksis. Fysioterapeututdanningen har dobbelt så mye ferdighetstrening som sykepleierutdanningen, og ved Høgskolen i Oslo og Akershus er en god del av den «eksterne» praksisen lagt til høgskolens egne lokaler hvor høgskolens egne ansatte gir studentene veiledning. Dette innebærer at sykepleierstudentene har langt mer praksis ved eksterne helseinstitusjoner enn hva fysioterapeutstudenter har. I praksisavtalene for helsefagutdanningene er det ikke spesifisert hvor mye tid som skal settes av til praksisveiledningen, og praksisveilederne i begge utdanningene, og særlig i sykepleierutdanningene, vurderer at det er for lite tid til praksisveiledning. Det er mulig at det er praksisveiledernes samlede arbeidspress som er hovedårsaken til at praksisveilederne føler de ikke har nok tid, og at det er usikkert hvorvidt en avtalefestet minstetid til veiledning vil kunne avhjelpe på dette.

På spørsmål om vektlegging av en rekke spesifikke ferdigheter er det i sykepleierutdanningene relativt små forskjeller mellom ulike ferdighetsområder i sykepleiernes praksis. Det å kartlegge den enkelte pasientens sykdom og behov, og å dokumentere dette i pasientjournaler vektlegges i størst grad. I tillegg vektlegges i stor grad ferdigheter knyttet til refleksiv praksis, dvs det å reflektere over egen praksis, begrunne og evaluere egne vurderinger og handlinger. I fysioterapeututdanningen er det særlig pasientkontakt og behandling, journalskriving og lesing, samt empati og samhandlingsferdigheter som vektlegges aller mest.

Forskningsforståelse vektlegges i større grad i fysioterapeut- og sykepleierutdanningen sammenlignet med de andre utdanningene. Faglærerne i fysioterapeututdanningen og sykepleierutdanningen legger større vekt enn faglærerne i de andre utdanningene på å utvikle studentenes metodekunnskap og kompetanse til å lese forskningslitteratur. Praksisveilederne i fysioterapeututdanningen skiller seg fra alle de fire andre praksisveiledergruppene når det gjelder å holde seg oppdatert på nye forskningsresultater, lese fagtidsskrifter og trekke forskning inn i studentenes læring i praksisperiodene.

Praksisveilederne i de to helsefagene opplever i større grad oppfølging av ledelsen og noe større samarbeid med kolleger om vurdering av studentene enn i de andre utdanningene. Imidlertid opplever de langt mindre tilbud om etterutdanning fra utdanningsinstitusjonenes side. Praksisveilederne i fysioterapeututdanningen opplever i større grad å ha kontakt med studentenes faglærere enn hva tilfelle er i sykepleierutdanningen. Imidlertid er det klare forskjeller mellom faglærere og praksisveiledere i fysioterapeututdanningen når det gjelder deres forståelse av samarbeidet mellom faglære og praksisveiledere og interesse for praksisveilederens erfaringer. Mens faglærere ved fysioterapeututdanningen oppgir at de samarbeider mer med praksisstedene om vurdering av studentene og praksisveilederne har en større rolle i etterarbeid etter praksisperiodene enn hva som er tilfelle i sykepleierutdanningen, deler ikke praksisveilederne i fysioterapeututdanningen denne oppfatningen.

I fysioterapeututdanningen har både praksisveilederne og faglærerne tiltro til at praksisstedet bygger opp om den undervisningen som gis ved utdanningsinstitusjonene. Også praksisveilederne i sykepleierutdanningen er av den samme oppfatning, mens faglærerne i sykepleierutdanningen er langt mer skeptiske til dette. I det hele tatt er faglærerne ved fysioterapeututdanningen mer positive til praksisopplæringen, de har større tillit til at studentenes læringsbehov ivaretas i praksisperiodene og at det studentene lærer i praksis er i overensstemmelse med det de lærer i den teoretiske undervisningen. Sykepleierstudentene opplever mindre sammenheng mellom teori og praksis i teoriundervisningen, sammenlignet med fysioterapeutstudentene. Imidlertid oppgir faglærerne ved sykepleierutdanningen å legge større vekt på å forberede studentene på den eksterne praksisen, noe som det er nærliggende å se i sammenheng med den forholdsvis store andelen praksis ved eksterne helseinstitusjoner. Sykepleierutdanningen har langt større studentkull, enn hva som er tilfelle ved fysioterapeututdanningen, noe som innebærer at underviserne på sykepleierutdanningen har langt flere praksissteder å forholde seg til. Dette kan muligens forklare noe av forskjellene mellom undervisningspersonalets vurderinger av praksis ved de to utdanningene.

Praksisveilederne i begge utdanningene oppgir at de i stor grad vektlegger sammenheng mellom teori og praksis i praksisperiodene, og begge studentgrupper, men særlig fysioterapeutstudentene, opplever at veileder hjelper dem til se sammenheng mellom teori og praksis.

Praksisveilederne i sykepleier- og fysioterapeututdanningene opplever at det ikke er noen spesifikke områder som studentene sliter med. Fysioterapeututdanningen skiller seg positivt ut fra de andre utdanningene når det gjelder faglærernes og praksisveiledernes antagelser om andelen av studentene som vil klare overgangen til yrkesutøvelse på en utmerket måte. Man kan undres om det er spesielle forhold knyttet til utformingen av denne utdanningen, om det i første rekke er spesifikke karakteristika ved studentmassen, eller om det er typen arbeid studentene går ut i etter endt utdanning, som er mest avgjørende for at en større andel av studentmassen forventes å ha lite problemer med overgangen fra utdanning til yrke. Eller om det kan være en kombinasjon av disse faktorene. Fysioterapeutstudentene blir av faglærerne vurdert som den studentgruppen som har best forutsetninger og fysioterapeututdanningen har høyest opptakskrav av de fem utdanningene (Hatlevik mfl 2011, s. 50).

10.3 Sosialarbeiderutdanningen

Sosialarbeiderutdanningen består av både ferdighetstrening (12 studiepoeng) og ekstern praksis (30 studiepoeng) og har dermed mer praksis enn de pedagogiske utdanningene, men mindre enn de helsefaglige utdanningene. I sosialarbeiderutdanningen er det satt av en time hver uke til praksisveiledning, og praksisveiledernes vurdering av dette tyder på at de er mer fornøyd enn hva praksisveilederne i helseutdanningene er, men at det også i sosialarbeiderutdanningen kunne vært ønskelig med noe mer ressurser avsatt til veiledning.

Ved sosialarbeiderutdanningen plasserer praksisveiledernes, faglærernes og studentenes vurderinger seg for de fleste forhold, som søkes belyst i denne rapporten, midt mellom ytterpunktene. Imidlertid skiller vurderingene knyttet til praksis i sosialarbeiderutdanningen seg fra de andre utdanningene på enkelte områder:

Faglærerne ved sosialarbeiderutdanningen er mer negative enn de andre faglærerne til at studentene skal tidlig ut i praksis. Dette kan tolkes som en indirekte kritikk av at de har en forholdsvis stor del av praksisen allerede første studieår. Dette er imidlertid ikke en oppfatning som deles av praksisveilederne.

Sosialarbeiderutdanningen er den utdanningen hvor det er lavest grad av samarbeid mellom praksissted og utdanningsinstitusjonene om planlegging av praksis og vurdering av studentene. Det er også i sosialarbeiderutdanningene at faglærerne har minst kontakt med studentene når de er ute i praksis. På tross av manglende samarbeid om praksis viser studentenes, faglærernes og praksisveiledernes vurderinger at sosialarbeiderutdanningen ikke skiller seg negativt ut i forhold å få til sammenheng mellom teori og praksis.

I praksisopplæringen legges det mest vekt på forhold knyttet til kommunikasjon med klienter og andre berørte parter, samt å vise evne til empati og håndtering av etiske dilemmaer. Videre vektlegges konkrete ferdigheter knyttet til å forberede, gjennomføre og evaluere

klientsamtaler, det å forholde seg til lover og forskrifter, samt å delta på møter. Praksisveilederne opplever at det ikke er noen spesifikke områder som sosialarbeiderstudentene har store problemer i forhold til. Studentene oppgis å ha aller minst problemer i forhold til kunnskap i sosialt arbeid/sosialpedagogikk, samfunnsvitenskapelig, psykologisk og pedagogisk kunnskap og yrkesetisk kompetanse/verdier og holdninger, men noe større problemer i forhold til sosial/relasjonell kompetanse, praktiske ferdigheter og juridisk kunnskap. Praksisveilederne oppgir også at sosialarbeiderstudentene demonstrerer god evne til kritisk refleksjon over praksis.

10.4 Utfordringer knyttet til sammenheng mellom teori og praksis i lærerutdanningen og sykepleierutdanningen

En samlet vurdering av praksisveiledernes, faglærernes og studentenes vurderinger av sammenheng mellom teori og praksis i utdanningen tyder på at lærer- og sykepleierutdanningen har størst utfordringer i forhold til å få dette til på en god måte. Opplevelse av relevans av det en lærer i utdanningen for fremtidig profesjonsutøvelse er et sentralt aspekt ved kvalitet i profesjonsutdanninger, og fordrer at den enkelte utdanning klarer å koble teoriundervisning og studentenes læring i praksisperiodene på en slik måte at studentene opplever kontinuitet mellom de to læringsarenaene.

I sykepleierutdanningen er mangel på sammenheng mest fremtredende i undervisningen ved utdanningsinstitusjonene, mens det i lærerutdanningen avdekkes utfordringer knyttet til det å koble teori og praksis i både undervisning og i praksisperiodene. Nedenfor diskuteres utfordringer henholdsvis sykepleier- og lærerutdanningen har i forhold til å få til gode koblinger mellom teori og praksis.

Resultatene tyder på at sykepleierutdanningen har en utfordring i å få til koblinger mellom teori og praksis i undervisningen ved utdanningsinstitusjonene. Studentenes vurderinger tyder på at studentene i liten grad opplever at teoriene de lærer i undervisningen knyttes opp mot de erfaringene de gjør i sine praksisperioder, og at problemstillingene studentene har møtt i praksis i liten grad gjøres til tema i undervisningen. Det er mulig at studentenes opplevelse av manglende sammenheng mellom teori og praksis i undervisningen kan være relatert til at faglærerne i sykepleierutdanningen er den gruppen som er mest skeptiske til at det studentene lærer i praksisperiodene er i tråd med det de lærer i deres undervisning. Et annet moment som kan være relatert til både studentenes opplevelse og faglærernes vurdering, er at sykepleierutdanningen er den utdanningen som har størst omfang av praksis og flest praksissteder å forholde seg til. Dette kan gjøre det vanskeligere for faglærerne å få oversikt over studentenes ulike praksiserfaringer. Faglærerne i sykepleierutdanningen er riktignok den gruppen som i størst grad følger opp sine studenter i praksis. Praksisveilederne oppgir imidlertid ikke at de har spesielt mye mer kontakt med studentenes faglærere enn praksisveiledere i andre utdanninger har.

Resultatene av studentenes vurderinger er i tråd med tidligere studier som har vist at sykepleierstudenter generelt er mer misfornøyd med deres studieprogram enn studenter i andre korte profesjonsutdanninger (Smeby 2004), men at de ikke er mer misfornøyd med

praksisdelen av studiet enn andre studentgrupper (Hatlevik 2009). Tveit (2008) fant at sykepleierstudentene ønsket seg mindre fokus på etikk, sykepleiekunnskap og abstrakte fag, og i stedet ønsket mer mulighet til å lære konkret medisinsk kunnskap. Imidlertid fant Jensen og Lahn (2005) at mens sykepleierstudenter i sitt første studieår vurderte sykepleieteori som tørt, irrelevant og kjedelig og noe de godt kunne klare seg uten, endret dette synet seg betraktelig i løpet av utdanningen. Når studentene var i sitt siste studieår og hadde erfart flere vekslinger mellom praksisperioder og perioder med teoriundervisning, opplevde studentene sykepleieteori som både nyttig og inspirerende. Hovedutfordringen for sykepleierutdanningen er altså å få teoriundervisningen, og da særlig spesifikk sykepleiekunnskap, til å fremtre som relevant på et tidligere stadium i utdanningen. Også amerikanske studier av sykepleierutdanningen (Benner mfl 2010) fremhever utfordringen med å relatere abstrakt kunnskap undervist i klasserommet til relevansen av dette i praksis.

Lærerstudentene opplever i mindre grad sammenheng mellom teori og praksis i både undervisning og i praksisopplæringen sammenlignet med de andre studentgruppene. Faglærerne i allmennlærerutdanningen er mer kritiske i forhold til hva som vektlegges i praksisperiodene enn faglærerne i de andre utdanningene og oppgir å ha større problemer med å trekke inn studentenes praksiserfaringer i undervisningen på en god måte. I tillegg oppgir praksisveilederne i allmennlærerutdanningen at de i noe mindre grad knytter observasjoner til teori i praksisveiledningen.

Lærerutdanningen skiller seg fra helse- og sosialfagene ved at de har et langt mindre omfang av praksis og ingen ferdighetstrening eller praksis i settinger hvor det er mulig å dele opp og avgrense de utfordringene studentene møter, før de skal prøve seg i en reell praksissituasjon, (Grossmann 2009). I følge Ohnstad og Munthe (2010) blir lærerstudentene i stor grad overlatt til seg selv når det gjelder planlegging og gjennomføring av undervisning i praksisperiodene. Ohnstad og Munthe (2010) etterlyser praksisveiledere som i større grad gir studentene en innføring i hvordan en lærer tenker. Det vil si ordsetter sine praksiserfaringer og gjøre egen tenkning eksplisitt i tilknytning til planlegging av undervisning. De stiller også spørsmål ved om ikke et større samarbeid mellom studenter, faglærere og praksisveiledere i lærerutdanningen ville kunne gi studentene større innsikt i læreres profesjonelle kunnskapsbase og samtidig bidra til utvikling av profesjonell tenkning, noe som også vil bidra til at studentene får et større utbytte av utdanningen. Lærerstudentene skiller seg fra alle andre studentgrupper ved at de gjennom hele sin skolegang som elever har vært vitne til den profesjonsutøvelsen som de selv utdannes til. Et elevperspektiv på undervisning er ikke det samme som å ha tilgang til en profesjonell tenkning omkring undervisning, og studentene trenger en motvekt til dette, de har behov for å videreutvikle sin før-forestilling om hva god undervisning og god skole er for noe.

Det bildet som tegnes av allmennlærerutdanningen i denne rapporten, er i overensstemmelse med den nyeste evalueringen av allmennlærerutdanningen (NOKUT 2006). Haug (2010) fremhever at de svakhetene, som ble påpekt ved allmennlærerutdanningen i den nyeste evalueringen, er på linje med resultater av tidligere evalueringer (Norgesnettrådet 2002, NOU 1996, St.meld. nr 48 (1996-1997)). Det er heller ikke et særnorsk fenomen. Lignende resultat er avdekket i evalueringer i Danmark (Danmarks evalueringsinstitutt 2003) og i

Sverige (Høgskoleverket 2005). Kritikken mot allmennlærerutdanningen går blant annet ut på at rekrutteringen er svak, studentenes studieforutsetninger er svake og at studentene arbeider for lite. Videre fremheves det at pedagogikkfaget er lite relevant, fagdidaktikken står svakt, og det er manglende sammenheng mellom fag og pedagogikk. I tillegg er utdanningen fragmentert, og sammenhengen mellom studiefagene og praksis er enten tilfeldig eller mangler (St.meld nr II (2008-2009)).

Høsten 2010 ble grunnskolelærerutdanningen endret og består nå av to lærerutdanninger, en rettet mot undervisning fra 1-7 og en fra 5-10 klassetrinn. I den nye grunnskolelærerutdanningen har faget pedagogikk og elevkunnskap fått en langt mer sentral plass og består av 60 studiepoeng, det vil si at det utgjør en fjerdedel av utdanningen. Med et såpass stort omfang burde en kunne forvente at den nye lærerutdanningen i større grad klarer å gjøre pedagogikkfaget mer relevant gjennom å imøtekomme de utfordringene som her er presentert. I HiOAs fagplan for delemnet 1 Lærers tilrettelegging for elevenes læring og utvikling, som er et emne på 15 studiepoeng innledes det med at "Emnet setter søkelyset på lærers arbeid i møte med eleven, elevgruppen og lærestoffet. Hovedfokus er planlegging, gjennomføring og vurdering av læringsarbeidet. Betydningen av lærers handlinger for å lede, stimulere, variere, aktivisere og gi læringen retning for alle elever" på henholdsvis på 1. – 7. trinn og 5. – 10.¹⁰ Av fagplanen for det første delemnet av pedagogikk og elevkunnskap som gis det første studieåret, ser det ut til at den nye lærerutdanningen skal ha gode muligheter for nettopp å skape et rom for utvikling av profesjonell tenkning, gi innføring i hvordan en lærer tenker i tilknytning til planlegging, gjennomføring og vurdering av undervisningen og bidra til å skape sammenheng mellom studiefag og praksis.

I forhold til at lærerstudentene er de som har de største utfordringer knyttet overgangen mellom utdanning og yrke kan en også spørre seg hva man egentlig forvente at en utdanning skal kunne forberede sine studenter i forhold til. Noe er kanskje vanskelig å lære fullt ut i forkant, og læres kanskje best når man er i jobb. Dette fordrer imidlertid at fremtidige arbeidsgivere gir nyutdannede støtte underveis og mulighet til læring underveis. Et viktig steg i så måte er den nye mentorordningen for nyutdannede lærere som ble implementert i 2010.

¹⁰ <http://www.hio.no/studentarkiv/Fag-og-studieplaner-2010-2011/Fag-og-studieplaner-for-2010-2011-ved-Avdeling-for-laererutdanning-og-internasjonale-studier/Grunnskolelaererutdanning-trinn-1-7/Pedagogikk-1-1-7>

Litteraturliste

- Barnett, R. A., Becher, R. A. & Cork, N. M. (1987): Models of professional preparation: pharmacy, nursing and teacher education, *Studies in Higher Education*, 19(1), 51-63.
- Benner, P., Sutphen, M., Leonard, V. & Day, L. (2010): *Educating nurses: A Call for Radical Transformation*, San Francisco, Calif.: Jossey-Bass.
- Brandt, E. (2005): *Kartlegging av praksisbasert høyere utdanning*. Oslo. NIFUSTEP. Skriftserie 8/2005.
- Caspersen, J. (2011): *Evaluering av samarbeidsmidler i helse- og sosialfagutdanningene*. Oslo. NIFU. Rapport 29/2011.
- Danmarks Evalueringsinstitutt (2003): *Læreruddannelsen*. København: Danmarks Evalueringsinstitutt.
- Dewey, J. (1904): The relation of theory to practice in education. I: *The third yearbook of the National Society for the Scientific Study of Education: Part I: The relation of theory to practice in the education of teachers* (s. 9-30). Chicago. University of Chicago Press.
- Dewey, J. (1997): *Demokrati og utbildning*. (Originaltittel: Democracy and Education) Uddevalla. Diadlos.
- Eraut, M. (1994): *Developing professional knowledge and competence*. London. Falmer Press.
- Eraut, M. (2004): Transfer of knowledge between education and workplace settings. I: H. Rainbird, A. Fuller & Munro, A. (red.) *Workplace learning in context*. London. Routledge.
- Frøseth, M. W. & Smeby, J.-C. (2007): *Førsteårsstudene – Utdanningsvalg, studieatferd og vurdering av studiet og undervisningsopplegg*, HiO-notat nr. 1/2007, Høgskolen i Oslo, Senter for profesjonsstudier.
- Frøseth, M. W. & Caspersen, J. (2008): *Tilbakeblikk på utdanningen - Yrkesaktivitet, mestring av yrke, oppfølging i arbeidslivet og vurdering av utdanningen*, HiO-notat nr. 2/2008, Høgskolen i Oslo, Senter for profesjonsstudier.
- Grimen, H. (2008): Profesjon og kunnskap. I: A. Molander & Terum, L. I. (red.) *Profesjonsstudier*. Oslo. Universitetsforlaget.
- Grossmann, P., Compton, C., Igra, D., Ronfeldt, M., Shahan, E. & Williamson, P. W. (2009): Teaching practice: a cross-professional perspective, *Teachers college Record*, 111(9), 2055-2100.
- Grønn, T. (2010a): *Fokus på praksisstudier og kvalitetssikring av praksis. Komparativ kartlegging og analyse av de a HiOs heltids bachelorstudier som har ekstern, veiledet praksis som krav i rammeplan*.

- Grønn, T. (2010b): *Fokus på praksisstudiene i helse- og sosialfagutdanningene*. UHR-rapport. URL: <http://www.uhr.no/dokumenter/rapporter>
- Hatlevik, I. K. R. (2009): *Avgangstudenten. Studentenes vurdering av undervisning, praksis, studieforhold, tilegnet kompetanse, studieatferd og fremtidig utdanning*, HiO-notat nr. 2/2009, Høgskolen i Oslo, Senter for profesjonsstudier.
- Hatlevik, I. K. R., Caspersen, J., Nesje, K. & Vindegg, J. (2011): *Praksis og Teori. En undersøkelse blant undervisningspersonalet ved fem profesjonsutdanninger*, SPS arbeidsnotat nr 1/2011, Høgskolen i Oslo, Senter for profesjonsstudier.
- Haug, P. (2010): *Kvalifisering til læreryrket*. I: P. Haug (red.) *Kvalifisering til læreryrket*. Oslo. Abstrakt forlag.
- Heggen, K., Karseth, B. & Kyvik, S. (2010). The relevance of research for the improvement of education and professional practice. In S. Kyvik & B. Lepori (red.): *The Research Mission of Higher Education Institutions outside the University Sector. Striving for Differentiation* (s. 45-60). Dordrecht: Springer.
- Heggen, K. (2010): *Kvalifisering for profesjonsutøving. Sykepleiar – lærar – sosialarbeidar*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Heggen, K. & Smeby, J.- C. (2012): Gir mest mulig sammenheng også den beste profesjonsutdanninga? *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*. 96, 4-14.
- Hyllseth, B. (2001): *Forskningsbasert undervisning*. Oslo: Norgesnettrådets Rapporter.
- Högskoleverket (2005): *Utvärdering av den nye lärarutbildningen vid svenska universitet och högskolor. Del 1: reformoppfølging och kvalitetsbedömning*. Stockholm: Högskoleverkets rapportserie 2005:17R.
- Jensen, K. & Lahn, L. (2005): The binding role of knowledge: An analysis of nursing students' knowledge ties. *Journal of Education and Work*, 18(3), 305–320.
- Johannessen, K. S. (1984): *Kunst, språk og estetisk praksis*. Bergen. Filosofisk institutt.
- Johannessen, K. S. (1999): *Praxis og tyst kunnande*. Stockholm. Dialoger.
- Karlsen, H. (2011): *Klare for arbeidslivet?* Oslo. NIFU. Rapport 42/2011.
- Kunnskapsdepartementet (2005): § 4-10. Utestenging etter skikkethetsvurdering. I: *LOV 2005-04-01 nr 15: Lov om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven)*. Lovdata. URL: <http://www.lovdata.no/cgi-wift/ldles?doc=/all/nl-20050401-015.html&4-10>
- Kunnskapsdepartementet (2006): *Forskrift om skikkethetsvurdering i høyere utdanning*. Lovdata. URL: <http://www.lovdata.no/cgi-wift/ldles?doc=/sf/sf/sf-20060630-0859.html>

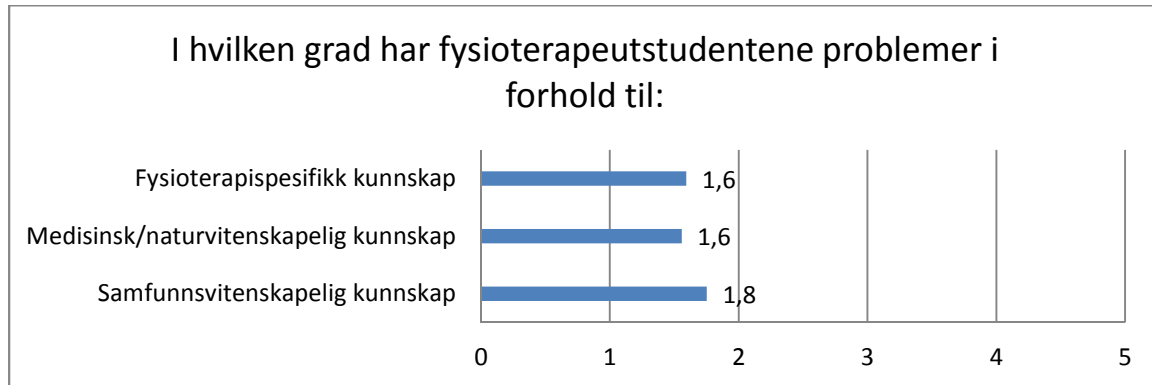
- Kuh, G. D., Pace, C. R. & Vesper, N. (1997): The development of process indicators to estimate student gains associated with good practice in undergraduate education, *Research in Higher Education*, 38(4), 435-455.
- Lampert, M. (2010): Learning Teaching in, from, and for Practice: What do We Mean? *Journal of Teacher Education*. 61(1/2), 21-34.
- Løvgren, M. (2009): *Førskolelærerstudentenes praksis – øvingslærerne og øvingsbarnehagene*, SPS arbeidsnotat nr 3/2009, Høgskolen i Oslo, Senter for profesjonsstudier.
- Mansfield, Rachel (2011): The effect of placement upon final-year results for surveying degree programmes. *Studies in Higher Education*. 32(8), 939-952.
- Moos, L., Krejsler, J. & Fibæk Laursen, P. (2004): *Relationsprofesjoner: lærere, pedagoger, sygeplejersker, sunhedsplejersker, socialrådgivere om mellemledere*. København. Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag.
- NOKUT (2006): *Evaluering av allmennlærerutdanningen i Norge 2006. Del 1: Hovedrapport*.
- Norgesnettrådet (1999): "Basert på det fremste..."? Om evaluering, kvalitetssikring og kvalitetsutvikling av norsk høgre utdanning. Oslo: Norgesnettrådets Rapporter (2/1999).
- Norgesnettrådet (2002): Evaluering av allmennlærerutdanningen ved fem norske institusjoner. Rapport frå eksternt komité. Oslo. Norgesnettrådets rapporter.
- NOU 1996: 22 *Lærerutdanning. Mellom krav og ideal*.
- Ohnstad, F. O. & Munthe, E. (2010): Veiledet praksisopplæring og lærestudenters kvalifisering. I: P. Haug (red.) *Kvalifisering til læreryrket*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Polanyi, M. (1958): *Personal Knowledge*. London. Routledge and Keagan Paul.
- Ryle, G. (1963): *The Concept of Mind*. Harmondsworth. Penguin.
- Schön, D. A. (1983): *The reflective practitioner: how professionals think in action*. New York. Basic Books.
- Schön, D. A. (1987): *Educating the reflective practitioner*. San Francisco. Jossey-Bass.
- Smeby, J.-C. (2004). Tilfredshet med utdanningen. I: Abrahamsen, B. & Smeby, J.-C. (red.), *Sykepleierstudenten - Rekruttering, studietilfredshet og studieutbytte*. HiO-rapport 2004 nr 7, 27–40. Oslo: Senter for profesjonsstudier, Høgskolen i Oslo.
- Smeby, J.-C. (2007): *Bør undervisningen ved høgskolene være forskningsbasert?* SPS-kronikk nr. 1 – 2007. URL: http://www.uhr.no/documents/utdanningogfou_ferdigrapport_260810.pdf

- Smeby, J.-C. (2010): Studiekvalitet, praksiskvalitet og yrkesrelevans. I: P. Haug (red.) *Kvalifisering til læreryrket*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Smeby, J.-C. (2011): Profesjonalisering av førskolelæreryrket? *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, årg 17, nr 4. s 43-58.
- Smeby, J.-C. & Mausestaden, S. (2011): Kvalifisering til “velferdsstatens yrker”. I: *Utdanning 2011 - veien til arbeidslivet, Statistiske analyser 124*. Oslo: Statistisk sentralbyrå. s. 149-169. URL: http://www.ssb.no/emner/04/sa_utdanning/sa124/7_kvalifisering.pdf
- St.meld. nr. II (2008-2009): *Læreren. Rollen og utdanningen*.
- St.meld. nr. 48 (1996-1997): *Om lærerutdanning*.
- Terum, L. I. og Heggen, K. (2010): Lærarkvalifisering og lærarkompetanse. I: P. Haug (red.) *Kvalifisering til læreryrket*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Tveit, B. (2008). *Ny ungdom i gammelt yrke - en studie av sykepleierstudenters motivasjon og fagidentitet i møte med en tradisjonstung utdanning*. Phd- avhandling, Senter for profesjonsstudier, Høgskolen i Oslo.
- Universitets og Høgskolerådet (2010): *Utdanning + FoU = sant*. URL: http://www.uhr.no/documents/utdanningogfou_ferdigrapport_260810.pdf
- Utdannings- og forskningsdepartementet (2003): *Rammeplan for allmennlærerutdanningen*. URL: http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/UH/Rammeplaner/L%C3%A6rer/Rammeplan_2003_allmennlaererutd.pdf
- Utdannings- og forskningsdepartementet (2003): *Rammeplan for førskolelærerutdanningen*. URL: http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/UH/Rammeplaner/L%C3%A6rer/Rammepl.Foerskole_0704_ny.pdf
- Utdannings- og forskningsdepartementet (2004): *Rammeplan for fysioterapeututdanningen*. URL: http://www.regjeringen.no/upload/kilde/ufd/pla/2003/0002/ddd/pdfv/215886-rammeplan_fysio_23.06.04_ny.pdf
- Utdannings- og forskningsdepartementet (2005): *Rammeplan for sosionomutdanningen*. URL: http://www.regjeringen.no/upload/kilde/kd/pla/2006/0002/ddd/pdfv/269389-rammeplan_for_sosionomutdanning_05.pdf
- Utdannings- og forskningsdepartementet (2005): *Rammeplan for barnevernspedagogutdanningen*. URL: http://www.regjeringen.no/upload/kilde/kd/pla/2006/0002/ddd/pdfv/269385-rammeplan_for_barnevernspedagogutdanning_05.pdf
- Utdannings- og forskningsdepartementet (2008): *Rammeplan for sykepleierutdanningen*. URL: http://www.regjeringen.no/upload/kilde/ufd/pla/2003/0002/ddd/pdfv/215887-rammeplan_sykepleierpl._23.juni_04_ny..pdf

Young, M. F. D. (2008). *Bringing Knowledge Back in: From Social Constructivism to Social Realism in the Sociology of Education*. London: Routledge.

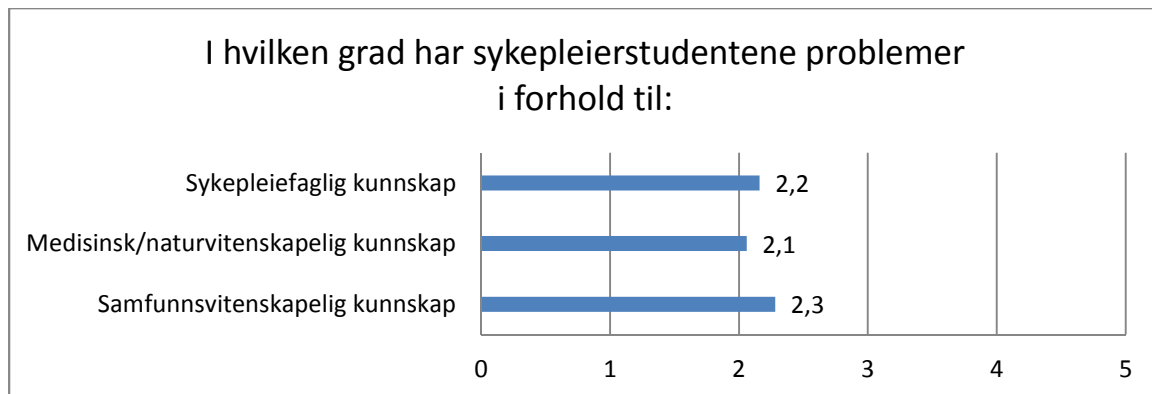
Vedlegg

Figur v1 Praksisveiledernes vurdering av i hvilken grad studentene har problemer med ulike spesifikke former for teoretisk kunnskap ved fysioterapeututdanningen på en sekspunktskala (0 'I liten grad' til 5 'I stor grad'). Gjennomsnitt.

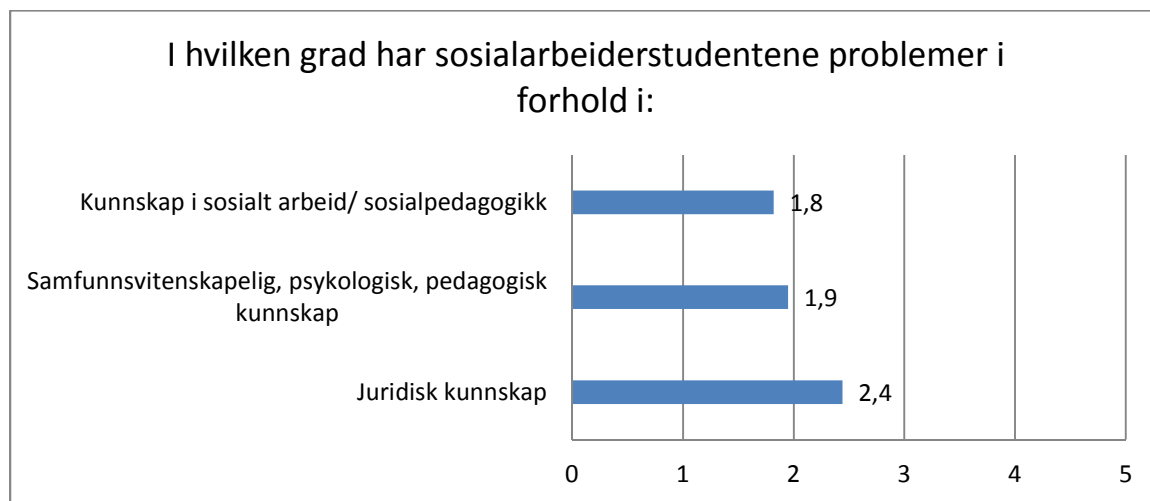
Figur v1 viser at praksisveilederne i liten grad opplever at fysioterapeutstudentene har problemer i forhold til fysioterapeutspesifikk kunnskap, medisinsk/naturvitenskapelig kunnskap eller samfunnsvitenskapelig kunnskap.

Figur v2 Praksisveiledernes vurdering av i hvilken grad studentene har problemer med ulike spesifikke former for teoretisk kunnskap ved sykepleierutdanningen på en sekspunktskala (0 'I liten grad' til 5 'I stor grad'). Gjennomsnitt.

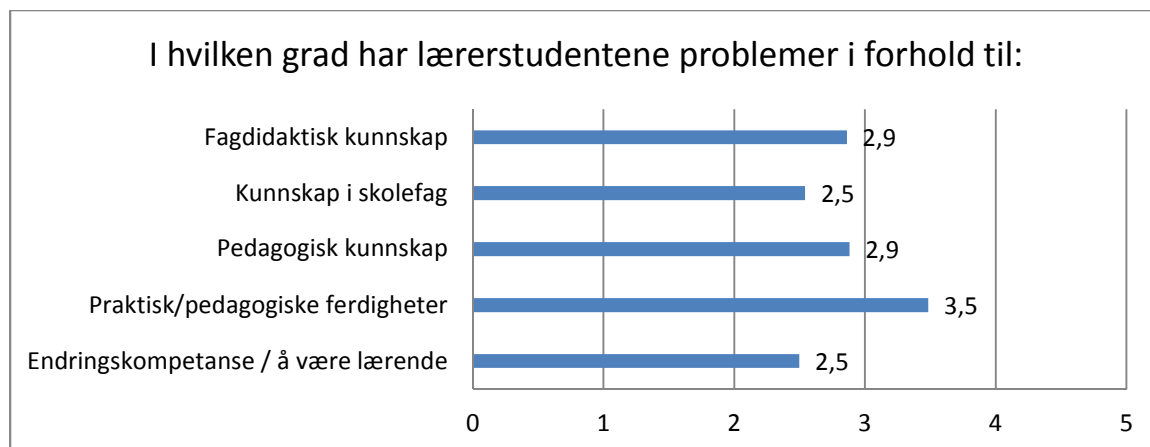
Av figur v2 ser vi at praksisveilederne i sykepleierutdanningen gjennomgående opplever at det er ett av de teoretisk kunnskapsområdene som som sykepleierstudentene har noe mer problemer med enn de andre.

Figur v3 Praksisveiledernes vurdering av i hvilken grad studentene har problemer med ulike spesifikke former for teoretisk kunnskap ved sosialarbeiderutdanningen på en sekspunktskala (0 'I liten grad' til 5 'I stor grad'). Gjennomsnitt.

Figur v3 viser at praksisveilederne opplever at sosialarbeiderstudentene har noe større problemer knyttet til juridisk kunnskap, enn med kunnskap i sosialt arbeid/sosialpedagogikk og samfunnsvitenskapelig, psykologisk og pedagogisk kunnskap.

Figur v4 Praksisveiledernes vurdering av i hvilken grad studentene har problemer med ulike spesifikke kompetanseområder ved allmennlærerutdanningen på en sekspunktskala (0 'I liten grad' til 5 'I stor grad'). Gjennomsnitt.

Figur v4 viser at praksisveilederne gjennomgående vurderer praktisk/pedagogiske ferdigheter som det kompetanseområdet lærerstudentene har mest problemer med. Resultatene tyder også på at lærerstudentene har noe større utfordringer knyttet til fagdidaktisk og pedagogisk kunnskap, enn hva som er tilfelle for kunnskap i skolefag og endringskompetanse. Sammenligner vi praksisveiledernes vurderinger for de ulike utdanningene, tyder resultatene på at lærerstudentene har større problemer knyttet til de kunnskapsområdene som de er målt på, enn hva studentene i de andre utdanningene har i forhold til de kunnskapsområdene de er vurdert på.

Tabell v1 Korrelasjonsanalyse mellom ulike beskrivelser av praksisperiodenes og veiledningens innhold blant praksisveiledere i fysioterapeut-, sykepleier- og sosialarbeiderutdanningen.

Variabler:	1	2	3	4	5	6	
1. Studentene får regelmessig og systematisk veiledning	-						
2. Som veileder er jeg et godt forbilde på yrkesutøvelse	,214 [*] ,363 ^{**} ,299 ^{**}	-					Fysioterapeut Sykepleier Sosialarbeider
3. Som veileder gir jeg studentene gode tilbakemeldinger på deres forsøk på yrkesutøvelse	,232 [*] ,372 ^{**} ,328 ^{**}	,514 ^{**} ,614 ^{**} ,561 ^{**}	-				Fysioterapeut Sykepleier Sosialarbeider
4. Jeg oppmunter studentene til å reflektere kritisk over egen yrkesutøvelse	,162 ,300 ^{**} ,229 ^{**}	,356 ^{**} ,485 ^{**} ,290 ^{**}	,473 ^{**} ,599 ^{**} ,503 ^{**}	-			Fysioterapeut Sykepleier Sosialarbeider
5. Praksisoppholdet gir studentene anledning til å lære gjennom å observere	-,041 ,326 ^{**} ,117	,107 ,409 ^{**} ,234 ^{**}	,119 ,519 ^{**} ,358 ^{**}	,310 ^{**} ,396 ^{**} ,431 ^{**}	-		Fysioterapeut Sykepleier Sosialarbeider
6. I praksisperiodene blir studentenes verdier og holdninger ofte utfordret.	,046 ,307 ^{**} ,087	,006 ,236 ^{**} ,178 ^{**}	,069 ,379 ^{**} ,268 ^{**}	,171 ,483 ^{**} ,371 ^{**}	,144 ,262 ^{**} ,286 ^{**}	-	Fysioterapeut Sykepleier Sosialarbeider
7. Jeg hjelper studentene til å integrere teori og praksis	,285 ^{**} ,370 ^{**} ,172 ^{**}	,348 ^{**} ,564 ^{**} ,232 ^{**}	,399 ^{**} ,576 ^{**} ,378 ^{**}	,524 ^{**} ,441 ^{**} ,429 ^{**}	,179 ,465 ^{**} ,420 ^{**}	,310 ^{**} ,268 ^{**} ,320 ^{**}	Fysioterapeut Sykepleier Sosialarbeider

Merknad: *p < 0,05, **p < 0,01 og ***p < 0,0001.